

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 42

EYLÜL – EKİM 1971

Sayı:332

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER :

- 3 Türkiye'de Trafik Kazalarının Artış Sebepleri ve
Önlenmesi veya Azaltılmasında Mahalli
İdarenin Rolü **Fethi AYTAÇ**
- 16 Memurluk Görevinin İhmali ve Kötüye
Kullanılması Suçlarında Memura Kendi
Aleyhine Görev Verilmemesi **Ali BAYKAL**
- 20 III. Beş Yıllık Plân Şehirleşme Özel İhtisas
Komisyonu Çalışmaları **Dr. Jur.
Âlim Şerif ONARAN**
- 52 Suçluluğun Önlenmesi ve Suçluların Tretmanı
Konulu Dördüncü Birleşmiş Milletler Kongresi
«Suç ve Kalkınma»..... **Dr. Mustafa T. YÜCEL**
- 59 Belçika Krallığı Belçika'da Zabıta Kuvvetleri
Teşkilâtı..... **Mehmet TARCAN**

TERCÜMELER

- 74 İngiltere'de Mahallî idareler Reformu..... **Şerif TÜTEN
Orhan ZAİM**
- 94 İngiltere'de Mahallî İdarelerin Yeniden
Düzenlenmesi İçin Hükümetçe Hazırlanan Öneri
**Şerif TÜTEN
Orhan ZAİM**

İDARİ COĞRAFYA

- 109 Tekman İlçesi İdari Coğrafyası **Muhittin KESKİN**
- 126 **HABERLER** **Yiğit KIZILCAN**

TETKİKLER

TÜRKİYE’DE TRAFİK KAZALARININ ARTIŞ SEBEPLERİ VE ÖNLENMESİ VEYA AZALTILMASINDA MAHALLÎ İDARELERİN ROLÜ

Fethi AYTAÇ

GİRİŞ:

Gerek şehir içi gerekse şehirlerarası yollarda vuku bulan ve acı etkilerini ve sonuçlarını günlük yaşantımızda her geçen gün artarak duyduğumuz trafik kazaları birçok müesseselerimiz gibi mahallî idarelerimizi ve özellikle belediyelerimizi de yakından ilgilendirmektedir. Bu sebeptir ki belediyelerin şehir içi trafik hizmetlerine ve ulaştırma faaliyetlerine ilişkin dilek, şikâyet veya haberler bu konudaki toplantı ve seminerlerde veya günlük basının sayfelerinde oldukça geniş ölçüde yer alagelmektedir. Şu kadar ki bu dilek veya sızlanmalardan bir kısmı belediyelerin hizmet ve yetki alanına ilişkin iken, dolayısıyla yerinde telâkki edilmesi mümkün iken, bir kısmı da tamamen haksız ve isabetsizdir. Çünkü mahallî idarelerimizin trafiğe ilişkin görev, yetki ve sorumlulukları aslında oldukça sınırlıdır.

Bu sebeptir ki trafik kazalarının önlenmesi veya azaltılması çarelerinin aranıp bulunmasında mahallî idarelere düşen payı isabetle ortaya koyabilmek için şu soruların cevaplarını araştırmakta fayda ve zaruret vardır :

- a) Mahallî İdarelerin trafik konusundaki görev, yetki ve sorumlulukları nedir?
- b) Mahallî İdarelerin bu konudaki çalışmaları ve malî imkânları nelerdir?
- c) Mahallî İdarelerin, trafik kazalarını önleme veya azaltma bakımından yapabilecekleri çalışmalar neler olabilir?

MAHALLÎ İDARELERİN TRAFİK KONUSUNDAKİ GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI NEDİR?

18.5.1953 tarihinde kabul edilen ve hükümleri değişik tarihlerde yürürlüğe giren 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun mevzuatımızda

katılmasından önce kara ulaştırma araçlarına belediyelerce numara ve plâka verilmesi, belediye ve il özel idarelerince —çeşitli— resim, harç ve vergi alınması, yollar üzerinde girip gelme güvenliğinin düzenlenmesi söz konusu idi.

Nitekim 1930 yılında yürürlüğe girmiş 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 15 inci maddesinin 9 uncu ve 10 uncu fıkraları muhtevası aynen şöyle idi :

«Fıkra 9 — Belediye sınırı dahilindeki deniz, göl ve nehirlerde belde sınırı dahiline münhasır olmak üzere, seyrüsefer eden istimbót, motorbot ve her nevi kayık, mavuna ve salapurya gibi denizdeki ufak nakliye vasıtalarıyla hususî sandal ve kayıklar ve karada belediye sınırı dahilinde umuma mahsus mahallerde seyrüsefer eden yük ve binek araba ve hayvanları ve otobüs, otomobil ve emsali (şimendiferlerden maada) nakliye vasıtalarının sağlamlığına, temizliğine dikkat ederek bunların azamî haddi istiabisini ve tahammül derecelerini ve sınıflarını ve numaralarını tayin ve işletenlerin ehliyet ve sıhhatlerini murakabe ve ücret tarifelerine riayetlerini temin edecek tedbirler ittihaz etmek ve icabında bunları bizzat temin ve idare eylemek ve mevzu kanunlar mucibince selâhiyettar dairelerden verilen vesikalara müsteniden işlemlerini ruhsata bağlamak,

(Deniz vasıtalarının haddi istiabisini ve sağlamlığını tayinde mahallî liman dairesiyle ticaret müdürlüklerinin mütalâası alınır)

Beldeler veya beldelerle köyler arasında seyrüsefer eden yük ve binek araba ve hayvanları ile otomobil, otobüs ve kamyonların sağlamlığına, temizliğine dikkat ederek bunların azamî haddi istiabisi ve tahammül derecelerini tesbit ve sınıflarını, numaralarını tayin ve işletenlerin ehliyet ve sıhhatlerini murakabe etmek bu vesait sahiplerinin daimî ikâmetgâhlarının mensup olduğu kaza belediye idaresine aittir.

Fıkra 10 — Umuma ait yerlerde gelip geçmeğe, nakliye vasıtalarının işlemesine engel olacak, geçenlere zarar veya rahatsızlık verecek veya kaza çıkaracak ve beldenin umumî temizliğini bozacak şeyleri kaldırmak, nakliye vasıtalarının nev'i ve cinsine göre belde dahilinde azamî ve asgarî süratini ve işliyeceği ve işlemeyeceği, duracağı, yavaş gideceği yerleri tayin ve seyrüsefer tarifeleri tanzim ve ilân ve umumî intizamı temin etmek, beynelmîl otomobil seyrüseferlerinin talimatnamei mahsusuna tevfikân belediye sınırı dahilinde seyrüseferlerine muktazî işaretlerin vaz'ı ile bu otomobille şoförlerin haiz olmaları lâzım gelen evsafı tetkik etmek :

(Denizlere ait yerler için mahallî liman idaresinin mütalâası alınır)»

Aynı maddenin 74. fıkrasına göre de : «Seyrüseferleri tanzim için talimatnameler yapmak.»

Bu hükümlere dayanarak belediyeler Belediye Zabıta Yönetmelikleri'nde trafik kuralları ile ilgili emir ve yasaklar koyuyorlar ve bunları (belediye zabıta hizmetlerinin polis teşkilâtına gördürüldüğü Ankara ve İstanbul dışında) belediye zabıta memurları aracılığı ile denetleyerek bu emir ve yasaklara uymayanlar hakkında belli bir miktara (50 liraya kadar) para cezası veya 15 güne kadar meslek ve san'attan men cezası uyguluyorlardı.

1948 yılında başlıyan karayolu yapımı faaliyetinin tabîi sonucu olarak ortaya çıkan ve süratle gelişen şehirlerarası trafik 1953 yılında 6085 sayılı Kanuna vücut verirken bu alanda mahallî idarelerin yetersiz kaldıklarına işaret ediliyor ve yeni kurulacak örgütün Türkiye sathında konuyu en iyi bir şekilde düzenliyeceği ve çözümliyeyeceği umudu besleniyordu.

Gerçekten, 6085 sayılı Kanun :

— Trafik için umumun faydalanmasına açık olan arazi şeridi ve sahaları olarak tarif ettiği KARAYOLU üzerindeki trafiğin tanzim ve murakabesinin Emniyet Genel Müdürlüğünce teşkil edilecek bölge ve vilâyet trafik zabıtası tarafından yapılmasını,

— Bu Kanunla kendisine tahmil edilen vazifeleri yapmak üzere Karayolları Genel Müdürlüğünde «Trafik Fen Heyeti» ve bu kanım hükümlerinin tatbikinde mahallî icap ve ihtiyaçlara göre trafik emniyetini sağlayacak kararlar almak üzere vilâyetlerde «Vilâyet Trafik Komisyonu» ve bu kanunun tatbik ve tadiline ait her türlü meseleleri tetkik ederek gereken tavsiyelerde bulunmak üzere «Merkez Trafik Komisyonu» kurulmasını,

— Kayıt ve tescile tâbi nakil vasıtalarının fennî muayeneleri ile şoför ve sürücülerin ehliyet imtihanlarını yapmak üzere ayrıca «Muayene ve İmtihan Komisyonları» na vücut verilmesini,

— Karayollarına trafiği güçleştirecek, tehlikeye düşürecek veya trafiğe mani olacak şekilde konulan, dikilen, atılan, bırakılan veya dökülen şeylerin zabıta tarafından derhal bertaraf olunmasını,

— Belediye hudutları içindeki karayolları kenarında (akaryakıt depoları, umumî garaj, nakil vasıtası parkı, servis istasyonu, nakil vasıtası

kiralama yerleri, nakil vasıtası veya müteharrik makina tamir ve sökme yerleri, şoför ve sürücü okul veya kursları ve benzeri gibi bazı yerlerin yapılmasına ve açılmasına ancak mahallî Vilâyet Trafik Komisyonunun muvafakati alınmak şartıyla belediyelerce ruhsat verilmesini ve müsaadesiz açılmış olan bu gibi yerlerin zabıtaca derhal kapatılmasını,

— Belediye hudutları dışındaki karayollarının sınırlarından itibaren yolun her iki tarafında onbeşer metrelik mesafe içinde Karayolları Genel Müdürlüğünden ruhsat alınmadıkça (benzin istasyonu, fabrika, tamir atelyesi, lokanta, kahvehane, otel, mesken, su arkları ve benzeri gibi) tesislerin ve kesif ağaçlıkların ihdas edilmemesini ve edilmişse zabıtaca tesbit olunarak derhal kapatılmasını,

— Nakil vasıtalarının muayyen fasilalarla fennî muayeneye tâbi tutulmasını...,

Öngören hükümleri ile görünüşte iyi bir mevzuat eseri idi.

Kanun trafik hizmetlerini ve işlerini düzenleyip denetleme görev, yetki ve sorumluluğunu Emniyet Genel Müdürlüğü ile Karayolları Fen Heyeti Teşkilâtına intikal ettirirken, 76 ncı maddesi ile de, o zamana kadar bu alanda belediyelerin sahip oldukları görev ve yetkilerini hemen hemen tamamen kaldırıyor; belediyelerin su üzerindeki ulaştırma araçlarına ilişkin görev ve yetkileri devam etmekle beraber kara ulaştırma araçları üzerindeki yetkisi, Belediye Kanunu'nun 15 inci maddesinin 9 ve 10. fıkraları muhtevasının 6085 sayılı Kanunun esasları ile karşılaştırılmasından anlaşılacağı gibi, adeta bu araçların temizliğinin sağlanmasına inhisar ettiriliyordu.

Ancak bu vesile ile şunu da kaydetmekte zaruret vardır : Belediye Kanunu'nun 19 uncu maddesinin 11.7.1953 tarih ve 3666 sayılı Kanunla değişik 5 inci fıkrasına göre :

«Belediye hudutları dahilinde muayyen mıntıkalar arasında yolcu nakil vasıtası olarak otobüs, omnibüs, otokar, tünel, trolley, finiküler işletmek... münhasıran belediyelerin hakkıdır.

Bunların, belediyelerin de iştirak edecekleri şirketler vasıtasıyla yapılması ve işletilmesi veya icara verilmesi veyahut imtiyazın devri icra Vekilleri Heyeti kararına bağlıdır. Belediyeler dilerse inhisarı tazammun etmemek şartıyla bunların işletilmesine ruhsat dahi verebilir.

... Beldenin muayyen mevkileri arasında yük başına ücret alan nakil vasıtalarının işletilmesine, inhisarı tazammun etmemek üzere, ruhsat vermekte belediyelere ait» idi ve bazı kanunlarla da İstanbul, İzmir, An-

kara, Adana gibi büyük şehirlerde şehir içi ulaştırma hizmetleri, diğer bazı beldesel kamu hizmetleri ile birlikte, belediyelere tevdi edilmişti.

Bu mevzuat hükümlerine dayanarak bazı büyük belediyeler, tramvay, tünel, otobüs işletiyorlar veya işleteceklere imtiyaz veya ruhsat verebiliyorlardı. Zamanla şehir içi ulaştırma hizmetlerinin ağırlık kazanması ile belediyeler tramvay işletmeciliği yerine trolleybüs ikame etmek, minibüs ve dolmuşlara ruhsat vermek, bunların çalışacakları hatları tesbit etmek, değiştirmek veya sınırlandırmak gibi tasarruflara başvurdular.

Belediye Kanunu'nun söz konusu hükmü halen de yürürlükte olup belediyeler bu hükmüne dayanarak ve Vilâyet Trafik Komisyonları ile işbirliği halinde bazı tasarruflara girişmektedirler.

Gelişen şehircilik ve şehir içi ulaştırma sorunları zaman zaman bazı kanunî tedbirler alınmasını zorunlu kılarken 6085 sayılı Kanunun, bazı harç ve resimlerden il özel idareleri ile belediyelere pay ayrılmasını öngören 9 uncu maddesi, 1961 yılında 232 sayılı Kanunla değişikliğe uğramış; 1963 yılında yürürlüğe konulan 197 sayılı Motorlu Kara Taşıtları Vergisi Kanunu bu hükümleri tamamen kaldırarak —17 nci maddesi ile— yerlerine şu hükmü getirmişti :

«Bu kanun gereğince alınan Motorlu Kara Taşıtları Vergisi ile Karayolları Trafik Kanununa göre trafik zabıtasınca tahsil olunan cezaların yıllık tahmini üzerinden % 11 nisbetinde BELEDİYELERE, % 3 nispetinde İL ÖZEL İDARELERİNE, % 19 nispetinde MÜŞTEREK TRAFİK FONU'na verilmek üzere Maliye Bakanlığı bütçesine ödenek kaydolunur.

Yıl sonunda sağlanan gelir bütçeye konan ödeneklerden fazla veya eksik olduğu takdirde keyfiyet ertesi yıl ödeneklerinin hesabında nazara alınır.

İller Bankasında İçişleri Bakanlığı emrinde her ay toplanan bu paralardan :

1. Belediyelere ve il özel idarelerine ait olanları Bankaca en geç ertesi ayın 15 ine kadar belediyelerin ve illerin son genel nüfus sayımındaki nüfus miktarlarına göre kendilerine dağıtılır.

Bu paylar belediyeler ve il özel idarelerinin borçlarına mahsup edilmez.

2. Müşterek trafik fonuna ait olanları Mahallî İdareler, Emniyet ve Karayolları Genel Müdürlüklerince seçilen birer şahıstan teşekkül edecek bir komisyonun, belediyelerin ve il özel idarelerinin bizzat başarma imkânı bulamadıkları trafik mevzuu ile ilgili hizmetlerinin ifası için yapacakları teklifleri inceliyerek hazırlıyacağı bir yıllık program dairesinde Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünün teklifi ve İçişleri Bakanı'nın tasdiki ile ilgili belediyeler ve il özel idarelerine tahsis olunur.

Bu paralar adı geçen mahallî idarelerce hiçbir şekilde tahsis maksadı dışında kullanılamaz.» Görüldüğü gibi, bu hüküm bir kaynağı iki ayrı amaçla değerlendirmektedir. Şöyle ki :

- a) Sağlanacak gelirlerden bir kısmı belli nispet içinde doğrudan belediye ve il özel idarelerine ayrılacak;
- b) Sağlanacak gelirden bir kısmı da İçişleri Bakanlığı emrinde «Müşterek Trafik Fonu» adı altında kullanılıp değerlendirilecekti.

Belediyelerin ve il özel idarelerinin kendilerine doğrudan doğruya ayrılan payları bu hizmetlere harcadıklarını kabule pek ihtimal verilemezdi. Hatta - Müşterek Trafik Fonu'ndan İçişleri Bakanlığınca 1963 - 1964 ve 1965 yıllarında yapılan tesislerin de mahalline harcanmadığı bilinen gerçeklerdendi. Bu itibarla 1966 yılında, bu fondan yararlanma şartlarını objektif esaslara bağlamak ve gerçekten trafikle ilgili hizmetlere harcanmasını sağlamak üzere Müşterek Trafik Fonu Tahsis Yönetmeliği hazırlandı.

Yönetmelikte tahsise ilişkin hükümler arasında trafikle ilgili hizmetlerin neler olduğu da düşünülmüş ve şu tesbite varılmıştı :

Trafikle ilgili hizmetler şunlardır :

- a) Yol çizgileri,
- b) Trafik işaret levhaları,
- c) Işıklı işaret cihazları,
- d) Kavşakların düzenlenmesi,
- e) Otopark yapımı ve düzenlenmesi,
- f) Şoför imtihan pistleri,
- g) Çocuk trafik eğitim parkları,
- h) Yukarda sayılan hizmetlerle ilgili araç ve gereçler,

(Sonradan Yönetmelik'te yapılan bir değişiklikle i fıkrası olarak şu fıkra eklenmiştir :

i) Trafiğin televizyonla kontrolü).

Bu açıklamalar ışığında mahallî idarelerimizin trafik konusundaki görev, yetki ve sorumluluklarını şöyle özetleyebiliriz :

Trafik hizmetleri konusunda il özel idareleri ile köylerin düzenleyici ve denetleyici kanunî herhangi bir görev ve yetkileri yoktur.

Belediyelerimiz ise :

a) Belediye sınırları içine münhasır olmak üzere kara ulaştırma araçlarının temizliğine bakabilirler;

b) Belediye sınırları içinde şehiriçi taşıma aracı işletebilirler veya işletilmesine ruhsat verebilirler. (Bu, onlar için tanınmış bir imtiyaz'dır.)

c) İlgili trafik komisyonları ile işbirliği halinde şehir içi trafik düzenlemesi ve işaretlerinin sağlanması bakımından bazı kararlar alabilirler ve uygulayabilirler.

d) Trafikle ilgili bazı tesisler ve hizmetler yapabilirler.

Görüldüğü gibi bu alandaki görev ve yetkileri, mevzuat bakımından, çok sınırlıdır ve belediyelerin birçok trafik konularına eğilmedikleri ithamına hak verdirecek nitelikte değildir.

MAHALLİ İDARELERİN TRAFİK KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALARI VE MALİ İMKÂNLARI NELERDİR?

Trafik kazalarının sebepleri hakkında yapılan çeşitli araştırmaların sonuçlarını yansıtan istatistiklere göre kazaların :

% 70 — 76 sı şoför ve sürücülerin,

% 18 — 21'i yayaların

% 4 — 5'i araçların

% 1 — 2'si de yolcuların,

kusurundan doğmakta; bu arada Yol'un kusuru da yüzde 2 ilâ binde 2 arasında ifade edilen oranda kazalarda âmil olmaktadır.

Şoför ve sürücülere ilişkin ana sebebin ayrıntılarına inildiği zaman bunların da başlıca :

sûrat fazlalığından,
 trafik kaidelerine riayetsizlikten,
 dikkatsizlikten ve
 ehliyetsizlikten, ileri geldiği anlaşılmaktadır.

Görüldüğü gibi bugün için mahallî idarelerimize tanınan görev, yetki ve sorumluluklar bu ana sebepleri gidermeğe yönelmemiş bulunmakta, diğer bir deyimle bu alanda mahallî idarelere görev ve yetki tanınmamış bulunmaktadır. Dolayısıyla yol kusurunun giderilmesi dışında bu istikamette çalışma yapmaları da söz konusu değildir.

Gerçekten mahallî idarelerin trafik konusundaki düzenleyici ve denetleyici görev ve yetkilerinin eksikliğine karşılık trafik hareketlerinin cereyan ettiği «yol» ile bu yollara ilişkin bazı tesislerin veya tamamlayıcı yapıların yapılması konusunda bir yandan il özel idarelerinin, öte yandan belediyelerin (ve hatta köylerin) görevleri vardır. Bu görevler bir yandan mevzuatın, bir yandan da günlük ihtiyaçların zorlaması ile ortaya çıkmakta ve bu idareler faaliyetleri arasında yol yapımına da ağırlık vermektedirler.

Nitekim çeşitli resmî kuruluşların istatistik! yayınlarında yer aldığına göre yurdumuzda Karayolları Genel Müdürlüğünün bakım ve kontrolü altındaki yol şeridi 31.000 Km. civarındadır. Y.S.E. Genel Müdürlüğüne göre asfalt ve stabilize kaplamalı devlet ve il yolları toplamı 48.000 Km. kadardır; ve köylerin faydalanmasını sağlamak üzere yapılması gereken yol şeridi 115.000 Km. dir. Bu demektir ki şehir dışı yolların yapımı için daha uzun süre devlet - il - köy gayret ve işbirliğine ihtiyaç vardır. Ve yolun trafikle ilgisini gözönünde tutarak diyebiliriz ki:

a) İl özel idareleri, il içindeki çeşitli yerleşme birimlerini birbirine bağlayan yol ağlarının istenen standartta yapımı hususunda ilgili merkezi idare kuruluşları ile de işbirliği halinde büyük gayret göstermektedirler.

b) Belediyeler, belde sınırı içindeki yolların yapımı, bakımı ve özellikle büyük şehirlerde bu yollar üzerindeki kavşakların, alt veya üst geçitlerini, terminal - garaj veya otoparkların yapımı zarureti ile karşı karşıya kalmakta ve bu konuda, mevcut veya sağlayabildikleri malî imkânlar ölçüsünde gayret harcamaktadırlar.

c) Köyler, kendi köy içi yollarının yapımı için bir dereceye kadar çaba göstermekte ve köyler arası yolların yapılması için merkezi idarenin ve il özel idarelerinin gayretlerine maddî veya bedenî katkı sağlamaktadırlar.

Yapılan yol üzerindeki trafik ile ilgili çeşitli tesislerin yapımı da ilgili mahallî idarelere düşmektedir. Mahallî İdarelerin trafik ile ilgili yetki ve görevleri vesilesiyle işaret ettiğimiz Müşterek Trafik Fonu'ndan özellikle belediyeler, yararlanmak suretiyle şehir içi trafik tesislerini yapmağa gayret etmekte ve bu arada alt üst geçitler gibi pahalı tesisler yapımı için ayrıca tahvil çıkarma yoluna başvurmaktadırlar.

Aşağıdaki cetvel, bu fondan yapılan hizmetler hakkında bir fikir yermektedir :

**BAKANLIĞIMIZ EMRİNDE BULUNAN MÜŞTEREK TRAFİK
FONUNDAN YAPILAN YARDIMLARIN MUHTELİF HİZMETLERE
GÖRE DAĞILIŞI (TL)**

Hizmetin cinsi	1965 yılı	1966 yılı	1967 yılı
Otopark	455.000.—	3.208.150.—	4.236.000.—
Trafik işaret levhaları	117.131.—	7.469.350.—	80.000.—
Kavşak tanzimi	366.248.—	1.075.000.—	380.000.—
İmtihan pisti	180.000.—	90.000.—	145.000.—
Çocuk trafik eğitim parkı	—	350.000.—	—
Yaya geçidi	—	7.500.—	—
Alt-üst geçitler	—	—	—
Yol çizgi boyası	7.660.—	—	—
Yol çizgileri	—	—	—
Işıklı işaret cihazları	3.500.000.—	—	—
TOPLAM : :	4.626.488.—	12.200.000.—	4.841.000.—

Hizmetin cinsi	1968 yılı	1969 yılı	1970 yılı
Otopark	7.584.000.—	6.531.000.—	6.125.000.—
Trafik işaret levhaları	514.000.—	108.000.—	—
Kavşak tanzimi	1.286.000.—	833.000.—	1.035.000.—
İmtihan pisti	800.000.—	—	145.000.—
Çocuk trafik eğitim parkı	50.000.—	—	—
Yaya geçidi	190.000.—	370.000.—	—
Alt-üst geçitler	3.500.000.—	3.300.000.—	3.325.000.—
Yol çizgi boyası	530.000.—	15.000.—	—
Yol çizgileri	330.000.—	—	—
Işıklı işaret cihazları	283.000.—	100.000.—	—
TOPLAM ı	15.066.047.—	11.257.000.—	10.630.000.—

MAHALLÎ İDARELERİN, TRAFİK KAZALARINI ÖNLEME VEYA AZALTMA BAKIMINDAN YAPABİLECEKLERİ ÇALIŞMALAR NELER OLABİLİR?

Trafik kazalarını önleme veya azaltmaya yönelmiş çalışmaların, trafik kazalarını doğuran âmilleri giderecek yönde olması gerekmektedir. Bu sebeple alınacak tedbirlerin :

Şoför ve sürücülerin,

Yayaların

Araçların ve

Yolcuların kusurlarını azaltıcı, önleyici veya giderici olması, özellikle de şoför ve sürücülerin ve yayaların trafik kurallarına riayetini sağlayıcı, sürat fazlalıklarını önleyici nitelikte ve kuvvette olması lüzumlu bulunmaktadır.

Bu ise şu tesbitleri yapmamızı zarurî kılmaktadır :

a) Bugün için kazaların büyük çoğunluğu en hareketli, trafik bakımından en yüklü ana devlet yollarında vuku bulmakla beraber tali yollarda da traktörlerin, pazara panayıra yük veya yolcu taşıyan kamyonların devrilmesi, rekabet halinde yarış yapan otobüslerin çarpışması gibi olaylara da rastlanagelmektedir.

Bugünkü trafik teşkilâtı denetleme ve düzenleme fonksiyonunu genellikle bu tâli yollara yaygınlaştıramamaktadır.

Halbuki Trafik Kanunu'nun tarif ettiği şekliyle «Karayolu» deyimi gerek belediye ve köy içi, gerekse belediye ve köy dışı tekml devlet, il ve köy ana ve tâli yol ağlarını kapsamına almaktadır. Halen yurdumuzda 1367 belediye ve 35560 köy muhtarlığı vardır. Bu köylere bağlı yerlerle birlikte yurdumuzdaki yerleşme birimlerinin sayısı 70.000'i bulmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi devlet ve il yollarının toplamı 48.000 Km. olup köyleri birbirine bağlamak üzere yapılması gerekli yol ağında 115.000 Km. dir. Bu ağa köylerle köy parçaları arasında en az 100.000 Km. uzunluğundaki yol şeridinde göz önüne alırsak, şehir ve köy dışı karayolu ağının 260-270.000 Km. olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Belediye ve köylerin cadde, sokak ve yolları da göz önüne alınırsa karayolu deyiminin en azından 300.000 Km. lik bir arazi şeridi ve sahasını kapsadığı görülür.

Emniyet Trafik Kurulu'sunun mevcut haliyle bu kadar geniş bir saha üzerinde gerekli denetim ve kontrol hizmetini lâyıkıyla yapmasını beklemek gerçeklere uygun düşmez.

b) Trafik zabıtası kadrosunun genişletilmesi, teknik cihazlarla donatılması, genel zabıttan trafik hizmetlerinde faydalanılması veya yeni bir örgütlenmeye gidilmesi suretiyle merkezi idarece konuya daha büyük bir ağırlıkla eğilinmesi düşünülebilir. Fakat böyle bir çalışma bile ihtiyacın tek mil yurt çapında ve gereken ölçü içinde karşılanmasına imkân vermez.

Buna karşılık halen yurda dağılmış bulunan 1367 adet belediyede mevcut zabıta memurlarından yararlanılmak suretiyle bazı denetleme görevlerinin yapılması sağlanabilir.

Bu itibarla trafik konusunun düzenlenmesi ve denetlenmesi konusunda merkezi idare kuruluşları yanında mahalli idare kuruluşlarına da

Örneğin :

A — Trafik teşkilâtının faaliyet sahasına alamadığı yer ve mahallerde :

— Kara taşıma araçlarının sürat sınırlaması ve istiap haddi düzenlenmesi ve denetlenmesi,

— Yakın kasaba ve köylere sefer yapan araçların hareket saatleri açısından tarifelerinin düzenlenmesi,

— Köyden şehirlere ve civar mahallere yüklü kamyon veya traktör römorku üzerinde insan taşınmasının önlenmesi,

— Zaruri trafik işaretlerinin konulmasının sağlanması,

— Belde veya köy içi trafik kurallarının düzenlenmesi ve bunlara uyulmaması halinde uymayanlar hakkında tutanak düzenleme ve hatta ceza tertip etme yetkisinin tanınması,

gibi hususlarda görev, yetki ve sorumluluk verilmesi;

B — Trafik teşkilâtının bulunup ta yeterli olmadığı yer ve mahallerde :

— Şehir içi kavşakların, parkların, terminallerin, alt-üst geçitlerin yerlerinin tayini, gerekirse yapımı; işaret cihaz levha ve çizgilerinin konulması;

— Küçük taşıtları azaltıcı, buna karşılık büyük taşıma kapasiteli araçları çoğaltıcı tedbirler alınması ;

— Konulmuş trafik işaretlerinin kaybolmasının önlenmesi,

— Büyük belediye bünyelerinde trafik mühendisliği veya fen memurluğu gibi idari üniteler kurulması,

— Trafik sorunu yaratan yapılar için, imar plânlarında park yeri yapılmasını zorunlu kılan hükümler konulması ve uygulanması,

— Trafik kural ve işaretlerine uymamaları halinde yayalar hakkında tutanak düzenlenmesi veya ceza verme yetkisinin tanınması,

gibi hususlarda görev, yetki ve sorumluluk verilmesi suretiyle halen mevcut bir potansiyelden trafik kazalarını önlemede belirli bir fayda sağlanması mümkün ve isabetli görülmektedir.

SONUÇ:

1953 yılında trafik sorunlarına köklü bir çözüm yolu bulmak ümidiyle tedvin edilen ve belediyelerin görev, yetki ve sorumluluklarını çok daraltıp Emniyet Trafik Teşkilâtı ile Karayolları Trafik Fen Hey'etine büyük görevler veren 6085 sayılı Kanunun yetersizliği kabul edilerek yerine yeni bir mevzuat hükmünün ikamesi veya Ulaştırma Bakanlığına bağlı KUT (Karayolları Ulaştırması ve Trafik Genel Müdürlüğü) kurulması gibi çalışmalar yapılmakta olduğu ve 3 Beş Yıllık Kalkınma Plânının ön hazırlıkları vesilesiyle kurulan özel ihtisas komisyonlarından Ulaştırma Sorunları Özel İhtisas Komisyonu'nun konuya eğildiği anlaşılmaktadır.

İster 6085 sayılı Kanun yerine yeni bir Kanun yürürlüğe konsun, isterse bu konuda yeni bir teşkilâta vücut verilsin yurdumuzun işaret edilen gerçekleri bakımından mahallî idarelere de bu konuda açık görev, yetki ve sorumluluk verilmesi ve bu amaçla da :

1. «Karayolu» deyiminin ilgili teşkilâtın düzenleme ve denetiminin tam sağlanabileceği daha gerçekçi bir tarife kavuşturulması,

2. «Karayolu» tarifi dışında kalacak yerlerde mahallî belediye kuruluşlarının -bir üstteki bölümde işaret edilen- görev ve yetkilerle donatılması,

3. Karayolu tarifi bugünkü geniş kapsamı içinde saklı tutulacaksa trafik örgütü yanında belediyelere de -keza bir üstteki bölümde işaret edilen- görev ve yetkilerin verilmesi,

4. Trafik örgölünün yeterli olmadığı yerlerde belediyelerin de bazı düzenleme ve denetleme görevleri ile donatılarak işbirliğinin sağlanması,

5. «Merkezî Trafik Komisyonu» müessesesi devam ettirilecekse bu Komisyona Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerimizin veya Türk Belediyecilik Derneği'nin temsilcilerinin dahil edilmesi...

temenniye değer bulunmaktadır.

**MEMURLUK GÖREVİNİN İHMALİ VE KÖTÜYE
KULLANILMASI SUÇLARINDA MEMURA KENDİ ALEYHİNE
GÖREV VERİLEMESİ**

Ali BAYKAL,
Afyon C. Savcı Yrd.

PLAN :

- I — Giriş,**
- II — Görevi ihmal ve kötüye kullanmak suçunun unsurları,**
- III — Yargıtay Kararları,**
- IV — Sonuç.**

I — Giriş :

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 33/4. maddesinde : Kişinin kendisini hükümlülüğe götürecek bir beyanda bulunmaya zorlanamaması kuralı «Kimse, kendisinin veya Kanunun gösterdiği yakınlarını suçlandırma sonucunu doğuracak beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz» şeklinde yer almış bulunmaktadır.

C. M. U. K. nun 135/1. maddesinde ise : «Sorgunun iptidasında kendisine isnat edilen suçun neden ibaret olduğu maznuna bildirilir. Bu hususta cevap vermek isteyip istemediği sorulur» denilmektedir.

Sanığın cevap vermemesi durumunun cezası Ceza Yargılama Usulü yasamızda yer almış değildir. Hatta 135. madde «Sanığa susmağa hakkı olduğunun hatırlatılması» anlamına gelir diyen müellifler dahi vardır.

C. M. U. K. nun 50. maddesi «Bir şahit, kendisine sorulan ve vereceği cevap ile kendisini veya 47 nci maddenin 1, 2, 3 ncü fıkralarında gösterilen taallükatından birini ceza takibine uğratabilecek suallere cevap vermekten çekinebilir» demektedir.

C. M. U. K. nun 69. maddesinde : Aynı yasanın tanıklıktan çekinmeyi gerektiren hallerinde bilirkişilikten de çekinilebileceğini hüküm altına almaktadır.

Yukarıda anılan yasalardaki hükümlerle açıklık kazanan kavram, ya da ana ilke sanık, tanık ve bilirkişinin kendisini suçlamaya varan veya suçlu kılacak bir beyana zorlanamamasıdır.

Ancak bu ilkelere kıyasla memurluk görevinin yapılmaması ve kötüye kullanılması suçlarında «Memura kendi aleyhine görev verememe» ilkesi söz konusu olabilir mi? Böyle bir ihtimali düşünebilmek için önce Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre görevin yapılmaması veya kötüye kullanılması suçlarını düzenleyen maddelerin unsurlarını incelemek gerekir.

Örneğin :

II — Görevi ihmal ve kötüye kullanmak suçunun unsurları :

a — Görevi ihmal suçunu düzenleyen T.C.K. nun 230. Maddesinin unsurları şunlardır :

aa — Sanığın memur olması,

bb — Görevi ihmal kastı (cürüm kastı) bulunması,

cc — Sanığın ihmal, terahi veya emri yerine getirmemesinin memuriyet görevi ile bağlantılı olmasıdır.

b — Görevi kötüye kullanma suçunu düzenleyen T.C.K. nun 240. Maddesinin unsurları ise :

aa — Sanığın memur olması,

bb — Görevi kötüye kullanmak kastının bulunması,

cc — Memurun görevi sebebiyle kendisine tanınan kudret ve yetki hudutlarını aşmasına ilişkin eylemlerle görevini kötüye kullanmasıdır.

Bu suçların unsurları incelendiği takdirde görülecektir ki, ortak unsurlar kişinin memur olması, görevli bulunması, bu görevin ihmali veya kötüye kullanılması kastının bulunması gerekli görülmektedir.

Buradaki görevli olma veya işin göreve ait bulunması konusunda bir bilinmezlik ortaya çıkmaktadır. Daha doğrusu memura verilen görev kendisi veya yakınlarının zararına olursa bu görev verme görev sayılacak mıdır?

III — Yargıtay Kararları :

Bu konudaki Yargıtay kararları çeşitli görüşleri taşımaktadır. Örneğin 1. Karar : (Yargıtay 4. C. D. 21/12/1952 gün ve 9858/9858 sayılı)

«Hiç bir memur için baba ve kardeşlerinin suçları itibarıyla muamele yapmak vazife ve salahiyetinin mutasavver olamayacağı gözetilmeden (babasına ait arazi etrafında yaş orman ağaçları ile çevrili bulunduğunu gördüğü halde hadiseyi bir tutanakla yetkili merciye bildirmemek suretiyle görevini kötüye kullanmaktan sanık orman bakım memuru) mahkûmiyet kararı verilmesi yolsuzdur.

2. Karar : (Yargıtay 4. C. Dairesinin hükümlülüğün bozulması kararı üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen 22/6/1953 gün 4/77- 111 sayılı) «Toplanan delillere göre, maznunun her ay maaşından muayyen miktar parayı ödediği anlaşılmış olmayıp, daha evvel de maznun icap eden taksitleri maaşından kesmemiş ve icra memurluğu C. Savcılığına hazırlık evrakı içinde mevcut 31/8/1950 tarihli yazıyı göndermiş ve yine mevcut delillere göre taksit izin sebebiyle ödendiği gibi kayda dahi geçirilmemiş ve gereken vazife yapılmamıştır. Ve mevzuata göre, bir memura kendi aleyhine vazife tahmil edilemeyeceğine dair bir hüküm olmadığı gibi, tatbikat ve maslahat da böyle bir yol açılmasına müsait bulunmamıştır. Binaenaleyh bir memura kendi şahsı aleyhine de vazife tahmil edileceği düşünce ve kanaatine varılmıştır.

3. Karar : (Yargıtay 4. C. D. 9/10/1970 gün E. 5643, K. 6658 sayılı) «Hiç bir memurun kendi aleyhine muamele tayini için vazifelendirilmesine kanunen imkân ve cevaz bulunmamasına ve binnetice böyle bir muamele ifasına yetkili olmadığı gibi, bu yolda bir tebliğe de muhatap olamayacağına göre Belediye muhasibi olan sanığın, mahcuz bulunan kendi maaşından tevkifat yapılmamaktan ibaret kalan fiil ve hareketinde vazifeyi ihmal suçunun unsurları olmadığı düşünülmeksizin mahkumiyete karar verilmesi yolsuzdur.» Şeklinde dir.

Yargıtay içtihatları dikkatle incelenirse, iki görüş göze çarpmaktadır. Bu görüşler şöylece özetlenebilir :

1 — Bir memura kendi veya yakınları aleyhine işlem yapmak görevi verilemez ve dolayısıyla bu yönden görevini yapmamış veya kötüye kullanmış sayılamaz ve bu suçların faili olamaz.

2 — Yasalarımızda bir memura kendi aleyhine görev verilemeyeceğine dair bir hüküm bulunmadığı gibi, uygulamalar ve ihtiyaçlar da böyle bir yol açılmasına uygun değildir.

IV — Sonuç : Bu iki görüşten hareket edilerek sonuca varmada denilebilir ki : Aslında memura verilen her görevin yapılmasından sorumluluğun doğması memur aleyhine bir durumdur. Ancak buradaki aleyhe

olma memura kendisi veya yakınları ile ilgili bir işlem yapmak zorunda kalması halindeki kadar ağır değildir.

Öbür yandan insanda kendisini veya yakınını korumak bir iç güdüdür. Bu içgüdüğü ceza tehdidi altına almak ne oranda haklı veya başarılı olabilir?

Bunun gibi böyle hallerde memura ceza verilecek ise verilecek cezada kanuni bir indirme sebebi bulunmak veya hiç değilse takdiri indirme sebeplerini uygulamak zorunluluğu olmamalı mıdır?

Kanımızca memura kendi aleyhine görev verilememesi veya verilebilmesi konusunda bir çıkmaz noktada bulunmaktadır. Bu çıkmazdan kurtulmak için Yasalarda ve içtihatlarda yazımızın başına aldığımız Anayasa maddesi yörüngesinde bir değişiklik yapmak gereklidir.

BİBLİYOGRAFYA :

- 1 — Nejat Özüttürk, Türk Ceza Kanunu şerhi ve tatbikatı, birinci cilt 1966.
- 2 — İlmî ve Kazaî İctihatlar Dergisi, Şubat 1971.
- 3 — Hakkı Yaşar, Ceza Kanunu uygulamasında memur kavramı ve memuriyet görevini ihmal ve kötüye kullanma suçlarının tahlili, Adalet Dergisi 1966. sayı : 11-12.
- 4 — M. Muhtar Çağlayan. En son tadilleri ile birlikte gerekçeli, notlu ve içtihatlı Türk Ceza Kanunu, Cilt 1, 1962.
- 5 — Dr. Mustafa Tören Yücel, Nemo, tenetur se İpsum accusare, Akşam Gazetesi 20/1/1968.
- 6 — Prof. Faruk Erem, Ceza Usulü Hukuku, 1968, Ankara.
- 7 — Prof. Baha Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü, 1957, Ankara.
- 8 — Dr Abdullah Pulat Gözübüyük, Türk Ceza Kanunu açıklaması, 1970 Ankara.

III. BEŞ YILLIK PLÂN ŞEHİRLEŞME ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU ÇALIŞMALARI

Derleyen :

Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN

Tetkik Kurulu Müşaviri.

Giriş :

Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu ilk toplantısını 28/4/1971 günü D.P. T. Orel Salonunda yaptıktan sonra; bunu izleyen toplantılarını Ankara Nazım Plân Bürosu salonunda yaptı.

Bu toplantılardan ilk ikisi, daha ziyade, Şehirleşme süreci ve ortaya çıkardığı problemler üzerine genel konuşmalar şeklinde tecelli etti. Son üç toplantı ise, daha çok, ilgili temsilcilerin getirdiği rapor ve tebliğlerin okunması ve bunlar hakkındaki konuşmalarla geçti.

Bu toplantılara çeşitli kuruluşlardan 27 temsilci, D. P. T. dan da 5 görevli katılmıştı.

Bunların isimleri aşağıya çıkarılmıştır :

SOYADI, ADI	TEMSİL ETTİĞİ KURULUŞ
AKÇORA Tuğrul (Başkan)	O. D. T. Ü.
ALATAN Halûk (Başkan Yrd.)	Ankara Nazım Plân Bürosu
BARIŞKIN Cemalettin (Bşk. Yrd.)	İller Bankası
GEZİM Gürkan (Raportör)	O. D. T. Ü.
TOLAN Barlas (Raportör)	D. P. T.
ERDUMLU Güngör (DPT koordinatörü)	D. P. T.
ONARAN Âlim Şerif	İçişleri Bakanlığı
ARIKAN Mustafa	İçişleri Bakanlığı
ECEVÎT Zeki	Denizcilik Bankası
ÖZENER Azmi	Türkiye Enerji Kurumu
AKGÜL M. Nadir	Tapu ve Kadastro Gn. Md. lüğü
ÖZEN Haldun	Karadeniz Teknik Üniversitesi
ATAY İsmet	T. H. Y.

TUNCAY Turgut
DOĞAN Melih
TURAK Esat
NEMUTLU Hayati
SOYLU Doğan
ERGÜN Gökmen
NALBANTOĞLU Hasan
PALA Kadir
KERMAN Cevat
KARPUZCU Mehmet
YÜKSEL Nazım
SERPER Özer
GÜRBÜZ Muhiddin
ÇAPAR Malik

Ankara İmâr Müdürlüğü
İmâr ve İskân Bakanlığı
O. D. T. Ü.
Topraksu Gn. Md. lüğü
T. C. Karayolları
T. C. Karayolları
Harita ve Kadastro Müh. Odası
Tapu ve Kadastro Gn. M. lüğü
Tapu ve Kadastro Gn. M. lüğü
İ. T. Ü. İnşaat Fakültesi
Ankara Sanayi Odası
İstanbul İktisad Fakültesi
Türkiye Odalar Birliği
İller Bankası

**Devlet Plânlama Teşkilâtından
katılalar:**

YÜCEL Asuman

GÜRER Bora
POLATKAN Tanju
PEYNİRCİOĞLU Atilla
KOCAMAN Tuncer.

Komisyon çalışmaları Haziran 1971 sonuna kadar devam etti.

1. 2. TOPLANTININ GÖRÜŞMELERİ : (x)

Başkan Tuğrul AKÇORA : Kentleşme sorunu bütün sektörleri içeriyor; bu nedenle genel yaklaşım sorununu öncelikle ele almak gerek.

Gürkan GEZİM : Gökhan'ın bir önceki toplantıdaki «expose»'sindeki genel model hakkında görüşlerimi sunuyorum. Gökhan, şehirleşmeye ön kabullerle yaklaşıyor. Biz de öyle yapacağız. Bugüne kadar ki ön-kabuller şunlardı :

- 1) Şehirleşme toplumsal kalkınmada kaldıraç mıdır?
- 2) Şehirleşme toplumsal kalkınmada araç mıdır?
- 3) Şehirleşme toplumsal kalkınmada sonuç mudur?

(x) İkinci ve üçüncü toplantıların genel nitelikteki konuşmaları toplantıda tarafımızdan tutulan notlar, raportörlerden Dr. Barlas Tolan ve Gürkan Gezim'in tuttuğu notlarla karşılaştırılarak saptanmıştır. — A.Ş.O.

4) Şehirleşme toplumsal kalkınmada süreç midir?

Bilerek sloganlaştırılmış, mübalâgalandırılmış sorulardır, bunlar...

Birinci 5 Yıllık Plân'da «gösterge», dengeli şehirleşme idi. İkinci 5 Yıllık Plân'da farklı : Gerçekçi dengeli şehirleşme değil, şehirselleşmelerin desteklenmesi şekline döndü. Burada, şehirleşme itici güç olarak kabul edilmişti.

Üçüncü beş yıllık plân'da, son yirmi yılda ağırlık kazanan şehirleşme; yani, sanayileşme ve tarımda modernleşme özelemleri ile birlikte gözönüne alınan şehirleşme bahis konusu olacaktır.

Şu halde bir mesele ortaya çıkıyor : Şehirleşme ,politikası ve stratejisi başlığı altında bağımsız olarak mı? Yoksa diğer ikisi ile birlikte mi yaklaşıma tabi tutulacaktır?

Bu konuda üç tip yaklaşım ve yöntem söz konusudur :

1. Sanayileşme ve Tarımda Modernleşmenin sağlıklı bir şehirleşmeyi hazırlayan temel özelemler olduğunun kabulüyle, bu özelemlerin «mekân organizasyonu» özelemleri ile bütünleştirilmesi yönünde ayrıntılı programlar geliştirilir.

2. Özelemler bir yana, gerçekleşen değişimleri şehirleşme olgusu kabulü ile değerlendirmeye çalışırız. Ortaya çıkan sorunlara (İstihdam, Eğitim, Sağlık, Barınma, Trafik v.b.) «somut» çözümler araştırılır.

3. Tarımda modernleşme - sanayileşme - Şehirleşme üçlü politikaları arasındaki ilişkileri oluşturan «faktörler» ele alınır. İlişkiler sisteminin kurulmasına çalışılır.

İnsan gücü, istihdam, üretim, gelir, doğal kaynaklar gibi bağımlı bağımsız değişkenler gözönünde tutulur. Sonra şehirselleşme fonksiyonları (sektör kompozisyonları, şehirselleşme ihtisaslaşma), şehirleşme maliyetleri, v.b. değişkenlerle karşılaştırılır. Çözüm yolları bulunur. Bunun için de projeksiyonlar (bir önceki devrenin, değişkenlere göre gelişme şekli) geliştirilir.

Çözüm yolu bulmak bakımından iki yaklaşım mevcuttur :

- 1) Gelecekte olabilecekleri saptamak;
- 2) Gelecekte olabilecekleri etkilemeye çalışmak.

Birinci durumda, kantitatif tahminlerin yapılması ve böylece değişkenlerin geçerliliğinden emin olunması sağlanır.

İkinci durumda ortaya çıkacak trentleri etkilemeye çalışmak bahis konusudur. Bunun için de elimizde araçlar olacak. Yatırımları, trentleri etkileyecek bir araç olabilir mi? Şehirleşme politikasından söz edilecekse, bu araçların elde bulunması gerekiyor.

Sonuç olarak, «Şehirleşme Politikaları ve Stratejisi» başlığını işleyebilmek için ikinci yaklaşım önem kazanmaktadır. Ancak, bazı stratejik ilişkileri ve karar çevresinin davranışsal karakteristiklerini sayısal değerlerle ifade etmekte ciddi zorluklar vardır.

Tuğrul AKÇORA : Gürkan'ın «expose»'si, şehirleşme sosyal vetiresini, operasyonel olmayan, ancak hadiseye dikkati çeken bir tutumu öneriyor. Sonradan operasyonel kararlara gidecek bazı tavsiyeler de var.

Önümüzde iki aylık bir zaman var. Faydalı olabilecek bir kaç tavsiye, başka bir deyişle operasyonel kararlara baz olacak ağırlık noktaları ortaya konulmalı.

Esat TURAK : Evet, önemli olan, iki ayda ne yapılabilir?

Bu süre içinde, şehirleşme stratejisi ve politikalarının saptanması gerek. «En iyi», «En doğru» şehirleşme modelinin hangisi olduğu araştırılmalı.

Burada üç türlü yaklaşım söz konusu :

1) Ekonomik ve sosyal maliyetler kesin olarak ölçülür ve aralarında tercih yapılır.

2) Daha genel bir şekilde bildiklerimize ve gözlemlere dayanarak tercihler yapılır.

3) Bugünkü eğilimlere (trentlere) asgari müdahale stratejisi kabul edilir. Çünkü nasıl müdahale edeceğimizi bilmiyoruz; belki de olup bitenlerin kendilerine özgü bir öz rasyoneli var.

Ben kişisel olarak üçüncü alternatifi öneriyorum. Bu arada plân için bazı hedefler de saptayabiliriz :

- Şehirleşmenin ölçüsü ve özellikleri saptanır;
- Minimum hizmet standartları hesaplanır;
- İstihdam politikaları belirlenir;
- Konut standartları saptanır;
- Yeni gelenlere asgari standartlarda konut, iş ve hizmet sağlama maliyetleri hesaplanır.

Gökmen ERGÜN : Az gelişmişliğin koşulları var. Şehirleşmeyi, diğer iki unsurla birlikte, Türkiye'nin gelişmesi için bir vakıa olarak kabul etmek gerekiyor. Bu bakımdan şehirleşme ilişkilerinin tespiti gerek. Üyeler, kendi kesimleri bakımından birer rapor hazırlamalıdır. Sonradan bu raporlar birleştirilir. Böylece :

Birinci safhada ilişkileri ortaya koyan bir model;

İkinci safhada teknik konularda bir rapor hazırlanmış olur.

Melih DOĞAN : Şehirleşme, kalkınmada ana araçtır. Sanayileşme ve tarımda modernleşme de öyle... Şehirleşmeden faydalanma metodunu getiremezsek, evvelce düşünülen tedbirlerin geliştirilememesi durumuna geliriz.

İlişkilere millî ve sektörel ölçekte yaklaşımlar temini için bu yaklaşımlara mekân boyutu kazandırmak gerekir.

Yatırımlar şehirleşmeyi desteklemelidir. Buna çözüm yolu bulunmalı; yatırım susamışlığının, olumsuz politik etkilerini giderecek tedbirler de bu arada düşünülmelidir.

Ancak böylece Üçüncü Beş Yıllık Plân için faydalı olunabilir.

Tanju POLATKAN : 1) Kırın itimi, batı şehirlerinin çekimi dolayısıyla nüfus - kaynak denkleşmesini bozan bir başıboş kentleşme oluyor.

2) Bizzat kentlerin ortaya koyduğu somular :

— Kent, İktisadî gelişmenin sonucudur;

— Kent, iktisadî gelişme için zorunludur.

Bu başıboş kentleşme, sanayileşme için lüzumlu ise de, kaynak israfı, ekonomilerin, «deseconomie»'lere dönüşmesi gibi İktisadî ve sosyal mahzurları var. Araç olan lüzumlu kentleşmeyi, daha çok olumlu bir niteliğe kavuşturmalı.

Olumlu kentleşme tipini sağlayalım veya ihtisas sahibi komisyonlara havale edelim.

Esat TURAK : Nasıl bir kentleşme olsun? Sorunumuz bu... Bunu şimdi tespit edebilir miyiz? Toprak reformu yeni katkılar yapacak mı? Böyleyse, stratejiyi bu reformla tutarlı olarak tespit etmeliyiz.

Şehrsel kademelenmede bir distorsiyon (ötelenme) olduğu görülür.

Doğu veya Batı'da şehirleşmenin hızlandırılması yönünde tercihler yapılabilir. Doğuda şehirleşmeyi hızlandıracak yatırımlar önerilebilir.

Melih DOĞAN : Şehirleşme kalkınma aracı olacağına göre, ülke menfaati bakımından dengeli kalkınma açısından bir nebze fedakârlık etmek gerekir. Buna da şehirleşme politikası açısından bir karar vermek lâzım...

Tuğrul AKÇORA : Bu söylenenler çelişkili görüşler değil... «Nasıl bir şehirleşme» soruna gelince : Sosyal ve İktisadî gelişmeye katkıda bulunacak bir şehirleşme, gelişmeye faydalı bir şehirleşme sloganını getirebiliriz.

Peki, hangi operasyonel usullerle olacak, bu :

- 1) Sanayileşmeyi destekleyen model var;
- 2) Tarımda modernleşmeyi gözetten model var;
- 3) Bir de her ikisini de dengeli şekilde gözetleyen bir model düşünülebilir.

İkinci Beş Yıl'da neler yapıldı? Neler tahakkuk edemedi. Bunu plânlamada tesbit etmiş bulunuyorlar. Evvelâ bunu okuyalım :

(Okundu) Özetle :

I. İLKELER :

- Şehirleşme desteklenecek;
- Ekonomide ikinci güç olacak;
- Birlikte düşünülmeli;
- Hareketlilik arttırılacak;
- Sosyal değişimde hızın azamiye çıkarılması;
- Bölge içinde ele alınacak;
- Alt yapı stratejisi güdülecek;
- Sanayileşme, şehirleşme ve tarımda modernleşme vetiresi birlikte ele alınacak;
- Kaynak israf edilmeyecek.

II. METODLAR :

- 1) Büyük şehirler, özellikler taşımakta; bu özellikler İktisadî ve sosyal gelişmeyi hazırlayan niteliklerde olmalıdır.

- 2) Gelişme önlenmeyecek, arttırılacaktır.
- 3) Bölge merkezleri yatırımların yoğunlaşacağı düğüm merkezleri olacaktır.
- 4) Kasaba birimi, ara kademe olarak, şehirleşmeyi önler; sanayileşme bakımından, kasabaların artmasından ziyade, gelişme odağı olarak şehirlerin gözönünde tutulması gerekir.

III. TEDBİRLER :

— DPT ve İmar İskân Bakanlığının ilgili bulunduğu 232 no. lı tedbir: İktisadî gelişmeyi yaratan ortam olarak büyük şehre doğru gidilecek; kasabalar bertaraf edilecek. (Bu çalışmalar olumlu yürüyor).

— 233 no. lı tedbir: (İmar İskân Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve DPT ile ilgili) : Şehirleşmede hafif sanayi mi tercih edilmeli? Ucuz arsa temininin güçlükleri nasıl bertaraf olunabilir? Sanayi bakımından şehrin uzağına kaçılmasının sakıncaları...

— 234 no.lu tedbir : Şehirleşmenin alt-yapı ve hizmet bakımından kademeleşmesi.

— 235 no.lu tedbir : Sanayileşmeyi önleyen nedenler. Tesis ve hizmet normları geliştirilmiş. Yeterli eleman yok. İşbirliği yok.

— 237 no. lu tedbir : Nihai raporun Ağustos 1969'da tamamlanacağı bildirilmişti. Henüz tanzim edilmemiş. Tavsiyeler : Hafif endüstrinin yer seçimi hakkında bölgesel gelişme ve metropoliten plânlama ile ilgili olarak Sanayi ve İmar ve İskân Bakanlığının daha iyi iş birliği yapması.

— 525 no. lu tedbir : Çalışmalar alt yapı birim fiatları üzerinde yapılıyor. Çalışmalara devam olunuyor.

PLÂNLAMANIN BU RAPORUNUN TÜMÜ ÜZERİNDE

TARTIŞMA :

Tuğrul AKÇORA : Temenniler : Şehirleşmenin olumlu yönde geliştirilmesi desteklenmeli. Şehirleşmenin niteliği : 1) Ucuz olmalı, etrafı

ile ilişkili meselelerle birlikte ele alınmalı; 2) Alt yapı sorunlarına ağırlık tanınmalı; 3) Diğer iki unsurla (tarımın modernleşmesi ve sanayileşme ile) ilişkili olarak ele alınmalıdır.

Stratejiler : Büyük şehirlerin avantajları, bunun yanında kasabaların fonksiyonel düşüklüğü gözönünde tutulmalı; uygulamalardan yakın-

malar : Kademeleşmeler yapılamamış; şehirlerden gereğince yararlanılamamış.

Esat TURAK : Sloganlar hakkında şüpheler mevcut. «Şehirleşme kalkınma aracıdır», «Büyük şehirler daha da büyümelidir» gibi sloganlar... Örneğin şehirleşme, temel sanayi gelişmesine bağlıdır, diyoruz. Şehirler büyüdükçe çeşitler artıyor. Büyük şehirlerde lükse kaçılması bir problem olarak ortaya çıkıyor. Yüksek standartlarda bir hayat sağlanması zorunlu imiş gibi görülüyor. Halbuki bu ekonomiye ters düşüyor. Bunu ölçemiyoruz.

Diğer bir yaklaşım : Şehir ve köy arasındaki farkı ortadan kaldıracak bir tutum olsun isteniyor. Tarım reformu veya toprak reformu tutarlı olursa, başka tip şehirleşmeler de olacaktır.

Sloganlardan kendimizi kurtarmaya çalışmalıyız.

Hasan NALBANTOĞLU : Bugünkü şehirleşmenin sanayileşmeye katkısı hesaplanırsa ilerisi saptanabilir. Ama bugün şehirleşme değil, kasabalaşma var. Kasaba ve şehir ne şekilde olursa olsun, ekmeek kapısı olarak tanıma eğilimi mevcut...

Belirli bir düzeyin üstünde tüketim bilinci taşıyan kimseler oluyor, bunlar... Sanayileşme yaklaşımı bilinmiyor. Plâncının şehirleşme açısından politik tercihleri olmalıdır. Şehirleşme - Sanayi - Tarımda modernleşmeyi bir bütün olarak kabul etmiyor. Şehirleşmeyi amaç/araç ilişkisi bakımından derecelendirme zorunluğu var. Araç durumu, nerede araca devrolunacaktır? Bu da politik tercihlerle ortaya çıkar.

Melih DOĞAN : Netice alınmama durumu var... Şehirleşmeden faydalanmanın âlet ve metodu geliştirilemediği için... Şehirleşme kırdan kopma olayıdır. Bu hadise dengesine giren yurdumuzda artık bunun tartışması yapılamaz. Bize kalan, bunun sıhhatli olmasının sağlanmasıdır. Bir nüfus kalabalığı olmamalı şehir... Ülke kaynaklarının bu nüfus hareketine en iyi dağılımı yapılmalı. Şehirleşmenin maliyeti artırılmamak. Örgütleşmedeki ilerleme de kısıtlanmamak.

Alt yapılar dağınık, maliyeti yüksek veya birbirini desteklemediğinden kaynak israfı olmuştur. Örneğin karayolları ile kılçık yolların yapımında ahenkli bir yapım çalışması bulunmadığından bir kaynak israfı olmaktadır. Bunu önleyecek millî ve fizikî bakımdan ahenkli kılacak mekân koordinasyonunun yokluğu görülmektedir. Bunun metodunu bulalım.

M. Nadir AKGÜL : Genel bir yerleşme politikası olmadan bizim saptayacağımız ilke ve tedbirler bir işe yaramayacaktır.

Tarımın modernleştirilmesi şehirciliği etkiler. Her köye hizmet mi götüreceğiz, yoksa bütün hizmetleri şehirde mi toplayacağız? Mesele burada.

- Acaba ara şehir kurma düşüncesi olamaz mı?
- Gizli işsizliği bölge seviyesinde gidermek düşünülemez mi?
- İş alanı ve konut problemleri bölge plânlaması çerçevesinde çözülürse, şehirleşmenin tutarlılığına katkıda bulunabilir.
- İş ve konut sağlanarak nüfusun bir bölgeden bir diğerine çekilmesiyle nüfus yığılması önlenabilir. Tabii bu durumda şehir ve bölge potansiyeli gözönünde tutulacaktır.

Gürkan GEZİM : İleri sürülen görüşlere cevaplar arz ediyorum :

1) Milli ve sektörel plânlamada mekân ve zaman organizasyonu özlemleri var. Yatırım kararlarının programlarında sentez disiplininin gözetilmesi zorunludur. Mekân boyutu bakımından böyle mi olmaktadır?

2) Tarımda modernleşme ve sanayileşme özlemleri var. Bunlar politikacıların değil, toplum katlarının özlemleridir. Nitekim toprak reformu işba haline gelmiştir. Uygulanacaktır. Sanayileşme de öyle... 96 proje var. Montaj ve dışa dönük sanayiden çok, ara mallar sanayii... Bunlar programlaştı ve programlaşmakta...

Tarımda modernleşme : Marshall yardımından bu yana, işsiz nüfusun göçmesi vetiresi var. 11,5 milyonluk tarımdan geçinen nüfus, dağ ve orman yerleşmelerinden dağılıyor. Yoksa makineleşme bahis konusu değil. Daha da çok dışarıya göçme bahis konusu. Tekelci mülkiyet, üreticinin örgütlenmesi ve pazar ekonomisinin gelişmemesi vardı. Şimdi, tarım ve toprak reformuyla ne olacak? Halen gereğince sanayileşememiştir... Üretim ekonomisi araçlarından çok, tüketim ekonomisi gelişmiştir.

Tüketim toplumundan çok farklı bir sanayici toplumu nitelemek için maliyetlerin bilinmesi gerek... Son yatırımların «desinteresse» olması keyfiyeti var.

Bu konuda gözönünde tutulması gereken hususlar arasında :

- Tarımsal üretimin gelişmesinde kırsal yerleşmenin reorganizasyonu;

— Sanayi bakımından bölgesel gelişme noktasının geliştirilmesi var. (Yani organize sanayi bölgeleri).

Bu sonuncu husus, aslında teşvik tedbirlerde birlikte ele alınmalıdır. Alt yapı yapılır; sonra yeni nüfus davet edilir. Yoksa alt yapı yatırımları bir kaynak israfı mıdır?

Organize sanayiden gayrı nasıl bir gelişme ve toprak reformu bakımından nasıl bir kırsal gelişme düşünülmelidir?

Nazım YÜKSEL : Sanayileşme için yapılan kamu yatırımları israf kaynağı olmamıştır. Ancak organize sanayi bölgelerinin yerinde seçilmemesi bir süre rantabiliteyi etkileyebilir.

Şehirleşme ile fert başına, olan gelir düşmekte; etraftan gelen nüfusa iş sahası temin edilememektedir.

Sanayileşme için mümkün olduğu kadar canlı ve geliştirici bir yerleşme sisteminin geliştirilmesi gerek. Mümkün mertebe omojen bir şehirleşmeye gitmek lâzım...

Özer SERPER : Tarımda modernleşmeden makineleşmeyi anlıyorsak, yanlış... Çünkü traktör sayısındaki artışla şehir nüfusunun artışı bir biriyle düz orantılı değildir. Ters ilişki var. Kısacası... tarımda modernleşmeyi sanayileşme ve şehirleşmeyle tev'em tutmalıyız. Ancak sanayileşme ile şehirleşme arasındaki paralellik mutlaklıdır.

İstatistiklerin incelenmesinden çıkan neticeye göre sanayileşmenin görüldüğü yerde, şehirleşmenin de görüldüğü bir vakıadır (İskenderun ve Karabük örneği).

Sağlıklı bir şehirleşmeye ihtiyaç var. Büyük şehirleri daha fazla büyütmek mi; yoksa büyük şehirlerin dışına kaymak mı gerekecek? İstanbul'dan Sapanca'ya kayılması gibi...

Doğu'da şehirleşme için teşvik tedbirleri getirmek gerek deniyor. Ama örneğin Doğu için vergi indirimi yapılmasını Atilla Karaosmanoğlu yerinde bulmuyor. Ama alt yapı maliyetleri ve her bakımdan Batı tercih ediliyor. Doğu'ya yönelmeyi zorlamak mümkün değil.

Kademeleşmeyi öngörmek gerek. DPT, bunu esaslı şekilde ele almalı. Özellikle büyük şehirlerin daha fazla büyümesi önlenmeli. Doğu değilse bile diğer bölgelerdeki şehirleşmeyi ele almak gerek.

Tanju POLATKAN : Nüfus baskısı ve tarımdaki üretim ilişkileri göçü ve kentleşmeyi oluşturuyor.

Mehmet KARPUZCU : Sanayi sahalarının şehir dışına atılmaması fikri şehir sağlığı bakımından uygun değil. Alt yapı israf yaratır mı? Su ve kanalizasyon tesisleri bakımından gelişmiş bölgelerde sağlık hizmetlerini aksatmak turizme de etki yapar.

Hizmeti köye mi götürelim, muayyen bölgelerde mi toplayalım?

Vatandaş muayyen kültür düzeyine sokmadan şehre getirmek kötü bir şehircilik politikası oluyor.

Nazım YÜKSEL : Ağır sanayi için şehrin dışına çıkılması zorunluğu var. Ama hafif sanayi canlılık yaratır; şehrin içinde kalmalıdır.

Tuğrul AKÇORA : Çalışma stratejisinin tespiti bu toplantının gayesi idi. Nasıl bir şehirleşme istiyoruz? Bunun tarımsal modernleşme ve sanayileşme ile ilişkileri neler olmalıdır?

Problemleri sloganlıştan kurtarıp rasyonellik ve operasyonel tutarlılık kazandırmak gerekli... Şehirleşme iyidir, deyince diğerleriyle ilişkisi bakımından olumlu sonuçlar mı çıkıyor? Ya da yanlış bir özlem midir? Yoksa normatif değer yargılarından kaçınıp oluşumu mu incelemeli? Ve şehirleşme, sanayileşme bakımından olumlu bir faktör müdür?

Bütün bunlar saptanırken, büyük şehirlerin de özel durumları itibarile ayrıca gözönünde tutulmaları gerekir.

Şehirleşme iyi midir, kötü müdür? tartışmasından çok, vakıayı değerlendirmek daha doğru olacak. Şehirleşmeyi veri olarak kabul edip olumlu hale sokmak için ne gibi tedbirler alınmalıdır?

Dağılım hakkında (kademeleşme hakkında) tedbirler getirmek bizim görevimiz mi acaba? Koordinasyon olmayınca bazı tedbirler tavsiye etmek görevimiz olabilir mi?

Daha sektöriyel olarak sanayileşme vetiresi, bazı bölgeler bakımından sanayileşme için teşvik tedbirleri ve bunun hangi bölgeler için faydeli olabileceği konusu... Sanayi ile ilgili kararlarla şehirleşmenin tev'em kılınması gereği düşünülebilir.

Şehirleşmenin müstakil olarak düşünülmesi halinde de sanayi için bir potansiyel olduğu halde «deseconomique» meşgaleler (kapıcı, boyacı gibi) bertaraf edilebilir mi?

İkinci plânda slogandan rasyonele ve operasyonele geçmede zorluklarla karşılaşmış...

Şehirleşmenin gerçekten bir itici gücü olup olmadığı araştırılmalı.

Kırdan fiilen bir geliş var. Nedenleri o kadar önemli değil. Ana sorun, bu şehirleşmeden nasıl yararlanılacağı sorunu...

Sonuç olarak, şehirleşmeyi bakımsız ele alma önerileri ağırlık kazanıyor. Nüfus yığılmalarının sanayileşmeyi engelleyip engellemediği, engelliyorsa bu engellerin nasıl ortadan kaldırılabilceği başlıca pratik sorunlar olarak gözüktüyor.

Bütün bunlara göre, çalışma yöntemimiz ne olacak? Bunu öğleden sonra ele alacağız.

4.5.1971 günü öğleden sonra :

Gürkan GEZİM : Üç noktada açıklama yapmak istiyorum :

— Toprak tarımı ile geçinen kırsal nüfus 1945 - 1965 arasında 11,5 milyonluk potansiyelini korumuş;

— Toprak ve tarım reformu ile birlikte üretim artışı ve verimliliğin sağlanması kırsal mekân organizasyonu ile doğrudan ilişkili. En azından kaynak israfının önlenmesi açısından, her köye yol, su, elektrik getirmek politikasından vazgeçilmeli. Ancak, kırsal alanların nüfus tutma potansiyelinin artması söz konusu değil;

— Bir bölgenin (örneğin Doğu Marmara) millî gelire katkısı tartışılırken ülkesel ekonominin kapalı veya açık bir sistem olduğunu gözetmek gerekiyor. Eğer açık bir sistem ise dış ekonomik ilişkiler için içine giriyor. O bölgenin ithalat ve ihracat içindeki payına da bakmak gerek.

Esat TURAK : Şehirleşme stratejisini (nasıl bir şehir en iyisidir) emin olarak saptayabilir miyiz? İki ayda bunun yapılabileceğini sanmıyorum. Şehirleşme olgusuna ne yönde müdahale edeceğimizi bilmiyorum.

Haldun ÖZEN : Elimizdeki bilgeleri değerlendirerek gerekli stratejiyi saptamak durumundayız. Bu strateji, toprak reformunu ve sanayi gelişmesini destekleyici, lüks tüketimi tasarrufa yöneltici, kentsel toprak mülkiyetini değiştirici yönde bir şehirleşme önerecek.

Tuğrul AKÇORA : Evet, şimdi bunu konuşalım! Strateji ne olmalı?

Haldun ÖZEN : Önce eldeki bilgeleri değerlendirmek gerek... Bu stratejiyi koymazsak, Üçüncü Beş Yıllık Plânda konuyu bütünüyle ele almak mümkün olur mu bilmiyorum. Bu stratejinin temel nitelikleri şunlar olabilir :

— Büyük sanayii ve hafif sanayii kolaylaştırmak;

— Toplumun yaygın tercihi olarak toprak ve tarım reformunun desteklediği şehirleşmeyi öngörmek;

— Şehirleşmeyi araç olarak ele almak;

— Şehirlerde toprak mülkiyeti sorununa yaklaşım.

Bu bakımdan toprak reformu/tarım reformu ayırımı iyice tanımlanmalı.

Malik ÇAPAR : Türkiye’de şehirleşme : 1) Sanayileşmemek;

2) İhtisaslaşmamak; 3) Örgütlememek olarak gözükmektedir. Bu sorunlar içinde nasıl sağlıklı bir şehirleşme politikası güdülebilir? Sosyal ve İktisadî kalkınma bakımından bu tehditler cümlesinden hangileri şehirleşme ile ilgilidir?

Vetireyi, sözden, matematik sistemler ve fonksiyonlara dönüştürmek gerek.

Makro «dignaire programation» fonksiyon bakımından, asgarî bir (hedef fonksiyonunda) sosyal fonksiyon gözetilerek...

Yani, şehirleşme, makro hedef fonksiyonuna nasıl dahil edilebilir? Diğer ülkeler bunu çoğunlukla lineer programasyon yoluyla yapıyor. Asgarî bir sosyal amaca varmak için nekadara paraya ihtiyaç olduğu saptanıyor. Şehir, «input» ile «output» ile bir işletme olarak kabul ediliyor.

Şehirleşme matematik ölçülerle nereye, nasıl alınmalı? Sorun bu...

Tanju POLATKAN :

1) Makro plânda istihdam bir hedef olarak kabul edilmedi.

2) Kentleşme mekra modele dahil edilebilir bir modeldir. Ancak bunun ön çalışmaları yapılamadı. (Şehirleşmenin maliyetleri biliniliyor). Ondan dolayı şimdilik mümkün görülüyor.

Esat TURAK : Ölçmeye dayanan çalışma en doğrusu.. Fakat olanak yok. Mümkün değilse o alternatifini bertaraf edelim.

Tanju POLATKAN : Bölge plânları olmadığı için ulusal plânın hakemlikle iktifası bahis konusu değil; bu bakımdan ulusal plânın rejyonalize edilmesinden hareket etmek gerek... 1. ve 2. plân dönemlerinde kentlere yapılan yatırımlar çıkarılır. 3. plânda ne yapılabileceği bir projeksiyonla saptandıktan sonra alternatifler geliştirebiliriz.

(Cevap) : İllere düşen pay, şehirler ayrılmaksızın, biliniyor. Şehirler için ayrıca rakam vermek olanağı yok.

Tuğrul AKÇORA : Çalışmalarımız zaman bakımından da sınırlı olduğu için Esat beyin başkanlığında yapılmış olan 10.000 nüfusu geçen bütün yerleşme yerlerinde istihdamla ilgili çalışmalar gözönünde tutularak, buradan şehrsel yatırımların çıkarılması belki de kabil olacaktır.

Esat TURAK : Yığılmanın, yani şehirleşmenin maliyetini şimdilik ölçme olanağına sahip değiliz. Yani standartlar tespit ederiz ve bunlarla şehre yeni gelenlere ne verilebileceğini hesapladıktan sonra, bunu yapılmış harcamalarla karşılaştırırız. Buradan, ne kadar yatırıma ihtiyaç olduğunu, kentsel kutuplaşmayı da göstererek, ortaya çıkarabiliriz.

Tanju POLATKAN : Esat beyin yaklaşımı en ideal yaklaşım... Komisyon maliyet alternatiflerini DPT'ye vermeğe çalışmalı. Bu yapılamaz diye bir kenarda bırakmak doğru değildir. Teklif olarak tutanaklara geçsin.

Mahallî idarelerin ve belediyelerin gelirlerini arttırmak için ne yapılabileceğini de araştırmak gerek.

Halûk ALATAN : Üç alternatiften birincisinin iki ayda yerine getirilemeyeceğini sanıyorum. Kişisel görüşüme göre, müdahale mümkün değil.

- 1) Şehirlerin bugün içinde bulunduğu durum;
- 2) Geleceğe dönük emperatiflerin tespiti bahis konusu.

Bugün eksik olan şehrsel servislerin fizikî düzeydeki noksanlığı. Standartlar çok düşük. Sağlık, rekreasyon ve eğitim araçları gibi... Parasal olanaklar dolayısıyla istimlak edilemeyen yerlere ait plânların değiştirilmesi gibi...

Şahısların katkısı bakımından İmar-iskân Bakanlığı, müracaatların incelenmesinde kamu elinde bulunan araziye ait olanlar hemen tescil olunuyor. Şahıslar bu katkıya razı oluyor.

Büyük şehir sorunlarında spesifik konuları ele almak uygun olur.

Gürkan GEZİM : Tanju ve Esat beylerin önerdikleri sorun ve yöntemler de var. Tanju bey sayısal bazı verilerin gözönünde tutulabileceğini söylüyordu, galiba... Esat bey bunların standartlaşmasının güçlüğü üzerinde duruyordu. Tavzih ederler mi?

Esat DURAK : Örneğin 30'ar binlik şehirler mi kuralım (ancak elde ölçek yok); yoksa metropoliten şehirler mi geliştirelim? Demografik olarak gelişen ve şehirleşen bölgelerde adam başına düşen masraf bilinmiyor, kesinlikle... Biz karar veremeyiz.

Şehre köyden yeni gelenler için bazı standartlar tespit ederek, asgarî olarak bunlara ne sarfedeceğiz? Bunu ortaya koymak gerek... Çünkü yeni gelenler düşük standartlaşmaya tabi... kendiliğinden... Karan yukarısı versin.

Tanju POLATKAN : İdeal bir yaklaşımdır, bu... Biz alternatifleri ortaya koyalım.

Süre bakımından da sınırlıyız. Yapılamaz dediklerimizi de saptayalım. 5 yıl sonra yapılabilir. Makro plânın dışına taşıp mahallî idarelere Belediye Gelirleri Kanunu ne getiriyor, bakalım.

Güngör ERDÜMLÜ : Karar organı (politikacı)'nın karşısına bir takım rakamlarla çıkmalı. Bu belki iki ayda yapılamaz. Ama nelerin, nasıl ölçülmesi gerektiğini saptamalı komisyon. III. Beş Yıllık Dönem için araştırma önerileri yapabiliriz.

Gürkan GEZİM : Gelecekte olabilecekleri öngörmek için bile yatırımların dağılımını bilmek ihtiyacındayız. Öte yandan trendleri etkilemek için de standartları saptamak gerekli.

Tuğrul AKÇORA : Konuşmalar açıklık kazanıyor. Şehirleşme süreci üzerine müdahale imkânsız görünüyor. Şehirleşmeyi global olarak bir varsayım, bir olgu olarak kabul edebiliriz.

İki tür tavsiye yapabiliriz : Uygulamaya ışık tutacak pragmatik tavsiyeler yapmak, bazı araştırmaları tavsiye etmek.

Kentsel eşitsizlikleri asgariye indirme, hiç olmazsa kamu için şehirleşme giderlerini (maliyet) ortaya çıkarma, organizasyonel ve malî genel çerçeveyi hazırlama konularında bazı çalışmalar yapabiliriz.

Öte yandan Bakanlıkların ayrı ayrı yaptıkları uygulamalarda bir «tesadüfîlik» havası olduğunu seziyorum. Uygulama araçlarına ne ölçüde sahip olduğumuzu iyece bilmeliyiz.

Malik ÇAPAR : Örgütlenmeden önce eğitim, yani insan gücü ve yeteneği nedir bunu tespit etmek ve daha ne kadar yetiştirebiliriz? bunu anlamak lâzım.

Tuğrul AKÇORA : İçişleri Bakanlığı temsilcisinden, farklı mahallî idarelerde ne gibi yetkiler ve organizasyon var? Yetki çatışmaları var mıdır? Bertaraf etmek için çareler nelerdir? Parasal durumları ve merkezle ahenkli çalışmaları noktasından ne gibi zorunluklar vardır? Bunlar hakkında bilgi lütfetmelerini rica edelim.

Alim Şerif ONARAN : Bu hususlar daha çok Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünün alanına giren konulardır. Bu kuruluştan bir temsilcinin gönderilmesi için ilgililerle temasta bulunurum.

Tanju POLATKAN : İçişleri Bakanlığında Metropoliten İdare konusunda ne gibi çalışmalar yapıldığını bilmekte fayda var.

Âlim Şerif ONARAN : İçişleri Bakanlığı İstanbul ve İzmir Metropoliteninin özellikleri nedeniyle, bu alanda çalışmalara başladı. Fransa ve Birleşik Amerika'da da incelemeler yapıldı.

Metropoliten idare kurulmadan metropoliten plânların uygulanabileceğini sanmıyorum. Bugün şehrin yanbaşıda koca bir fabrika köyde muhtarın izniyle kurulmakta... Sahil yağması hızla devam ediyor. Hükümetin bazı emperatif kararlar alması gerek bu konularda.

Bu idarelerin malî olanakları ne olacak? Bunu da Hükümetin saptaması lâzım.

Zeki ECEVÎT : Metropoliten alanlarda bir çok bağımsız belediyenin bulunması gelişmeleri olumsuz yönde etkiliyor. Metropoliten idare bugün artık bir zorunluk olmuştur.

Vatandaşın ayrı belediye hudutları içindeki yerlerde oturması metropoliten idare meselelerini ortaya çıkarmıştır. Görev ve sorumluluklar bakımından ve malî imkânların ayarlanması bakımından işin incelenmesi gerekir.

Tuğrul AKÇORA : Organizasyon sorunları önem kazanıyor. Ülkenin kaynaklarından ne büyüklükte bir payın, millî bütçe imkânlarını sarsmaksızın şehirleşme yatırımlarına dönüştürülebileceğini ayrıca saptamak gerekli.

Âlim Şerif ONARAN : İzmir belediyeleri metropoliten idareye taraftar. Ancak İstanbul, politik nedenlerle buna pek kolay yanaşmak istemiyor. Yapılan belediyeler arası toplantılar sonucu onlar da bu kuruluşun lüzumuna en sonunda inandılar.

Halûk ARATAN : Kentsel sorunlara ve plânlamaya iki türlü yaklaşımda bulunulabilir. Mikro ve makro yönden. Ankara metropoliten

plânlaması için mikro yaklaşımımızı şehrin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını saptayarak gerçekleştiriyoruz. Ancak bu yaklaşımı ülke kademesinden (Makro plân seviyesinden) yapamıyoruz. Ülke millî fiziki plânı içerisinde Ankara'nın durumunu öngöremiyoruz. İstihdam, yatırımlar, v.b.... makro fonksiyonların belirli bir süre sonra yurd düzeyinde nasıl dağılmış olacıklarını bilemiyoruz. DPT bile bilmiyor, bunu...

Muhittin GÜRBÜZ : Organize Sanayi Bölgeleri (O.S.B.) için araştırma yapmağa gerek yok. Bursa O.S.B.'ne bir milyar TL. lık yatırım yapılmış durumda. Gerekli olan O.S.B.'nin optimal büyüklüğünü, standartlarını saptamağa yarayacak araştırmalara gitmek.

Halûk ALATAN : Arsa mülkiyeti konusunda Sanayi Odası ne düşünüyor? Ankara'da bu iş (O.S.B.) neden yürümüyor?

Tuğrul AKÇORA : Mikro ve makro sorunları ayırmak ve ikincilere ağırlık vermek gerek.

Genel yaklaşım hakkında bir çerçeve var. Buna daha spesifik olarak hangi konular girebilir? Örneğin sanayileşme ve şehirleşme vetirelerinin kesiştiği noktalar (demokratik şehirleşme) ve şehirleşme alanında ne gibi tedbirler alınarak sanayileşme olumlu ve verimli olabilir konuları.

Muhittin. GÜRBÜZ : Organize sanayi bölgesi çeşitli şekilde anlaşılıyor. Bunun, her şehrin kendi bünyesinde düşünülmesi gerekir. Adedi, büyüklüğü veya küçüklüğü değişebilir.

Performans sanayii standartlarını da getirir, bu... Güzellik getirir şehirlere... Büyük tesisleri, ağır sanayii içermez, bunlar... Organize sanayii şehrin dışına çıkarılmamalı...

Tuğrul AKÇORA,: Şehirlerin kadastral durumları tespit edilmemişse, şehirleşmede çok aksaklıklar olur; acaba kadastrodaki çalışmalar ne âlemde?

M. Nadir AKGIJL : Yatırımlar bakımından kadastral çalışmalar yapıldı. Şehircilik bakımından da var. Bunların ayrıntılarına giremeyeceğim. Ama tekniği değiştirmek uygun olabilir. Meselâ plândan çok fotoğraflardan yararlanmak gibi... Gelecek toplantılarda spesifik bilgi verebilirim.

Tuğrul AKÇORA : Genel hatları ile şehirleşmenin :

1) Bağımsız süreç olarak ele alınması;

2) Ne gibi genel tavsiyelerde bulunulmasının önerildiği;

3) Kendi sektörlerindeki durumu ilgililere sorduk. Aldığımız bilgi biraz dağınık oldu. Tarım/Şehirleşme; organizasyon ve şehirleşme konusunda aydınlanarak imkânları öğreniyoruz. Böylece şehre ne verilebileceğini tespit etmek mümkün olacak.

Gökmen ERGÜN : Karayollarının şehirleşme bakımından doğrusal ilgisi yok. Ama daha çok söz sahibi olması temenni edilir.

Esat TURAK : «Şehirleşme bir olay, bir olgu. Bari sonuçlarını kontrol edelim» dendi. Biz geride kaldık. Müdahale ve tedbirlerin ölçeğini ve yönünü bilemedik. Bu durumda yapılacak iş ölçme ve hesaplamasını yapmak şehirleşmenin... Şehirleşmenin ne yönde gelişeceğini bilelim ki sonuçlarının etkilerini öngörelim ve buna göre tedbirlerimizi saptayalım.

Tuğrul AKÇORA : Ana grup sorunlar çerçevesinde tedbirler ve gerekli araştırmalar önerilebilir.

Gürkan GEZİM : Sonunda yine sanayileşme konusuna dönme zorunluğu doğacak. İstihdam, örgütlenme ve ihtisaslaşma sanayileşme ile çok yakından ilgili. Bu sorunları çözmek için sonunda yine sanayileşmeyi önermek gerekecek.

Âlim Şerif ONARAN : Şehirleşmeyi dizginlemek mi, yoksa toprak reformu ile tutarlı olacak sıhhatli bir şehirleşmeyi önermek mi önemli? Bizde şehirleşme geliyor, sonra arkadan bunu tanzim etmeyi düşünüyoruz. Şehirleşme bağımsız olarak ele alınabilir; ama bu analiz safhasından sonra, tedbir ve politika düzeyinde bağımsız kalamaz, kalmamalı.

Ortada iki sorun var :

1) Sanayileşme önce yapılıp, şehirleşme mi onu izlemelidir?

2) Tarım ve toprak reformlarının bir yandan şehirleşmeyi tarım sanayiinin geliştirilmesi bakımından olumlu etkilemesi, diğer yandan da kasaba ve şehirlerin tarımsal karakterinin iyileşmesi dolayısıyla şehre akımı durdurması bakımından olumsuz etkilemeleri var.

Bu bakımdan şehirleşme bağımlı mı, bağımsız mı olmalı?

M. Nadir AKGÜL : Şehirleşme bağımlı mı, bağımsız mı olmalı tartışması; bir bakıma bağımlı, bir bakıma da bağımsız olması neticesine bağlanacaktır.

Şehirleşmenin hızı bakımından etkili olan unsurlara hakim olamadığımız için bağımsızdır, şüphesiz.

Tanju POLATKAN : 1) Mekân dengesi bakımından sanayi, gelişen küçük kentlere aktarılmalıdır. Bu da bazı ayrıcalıklar tanıyarak mümkün olur.

2) Sosyal değişme bakımından merkez çevre, ne tip sosyal ve ekonomik esaslara göre düzenlenmelidir?

Gürkan GEZİM : Sanayileşme zorunluğu var. Ama gerçek bir sanayileşmeye yönelmek lâzım. Kaynakları ayarlamak ve sanayi kompleksleri yaratmak gerekli. Organize sanayi bölgesinin problemleri ortaya çıkacak... Şehrin içinde mi kurulsun, dışında mı? Bu da arsa sorununa bağlı... Biz kısa sürede bağımsız çözüm yolu getirmek istesek de sanayileşme vetiresiyle kesişecek yola gidilecek.

Tuğrul AKÇORA : Şehirleşmenin global olarak dağılımı % 35-45 tir. Üzerinde konuşulacak keyfiyet, büyük, küçük, orta şehirlerden hangisine gidileceğidir. Büyük şehirlere daha çok, ortancalara daha az, küçük şehirlere çok daha az gidiliyor. Ne gibi tedbirlerle daha faydalı olunur? Daha çok sanayileşmeyi gözönünde tutmak zorunluğu var. Şehirleşmenin maliyeti? Bugünün trentleri? Geleceğin durumu? Hangi ölçüye kadar bilgi sahibi olabiliriz? Kamu harcamaları bakımından daha spesifik bir gözlem olsun mu?

Uygulama safhalarında yetki ve sorumluluk ve malî, kaynaklar nelerdir? Daha spesifik araçlar olarak arsa, imar plânı, kadastro konuları var. Esas bilgi alanları bunlardır.

Tanju POLATKAN : Kentleşme dönüp dolaşıp organize sanayi bölgelerine indirgendi. Daima büyük kentleri gözönünde bulunduruyoruz. Onlar zaten elden çıktı. Ama öteki şehirler var.

Şehirleşme şu amaçlar için kullanılabilir mi?

— Sanayiin mekândaki yığılmasının önüne geçmek için diğer kentler kullanılabilir mi?

— Kentlerimizin toplumsal değişme açısından merkez - çevre uçurumunu giderecek bir etkisi olabilir mi? Buralara ne tip sosyal ve ekonomik organizasyonlar götürülebilir ?

Gürkan GEZİM : Sanayileşme tek çözüm yolu olarak gözüktüyor. Karabük, Kırıkkale gibi sanayi kompleksleri yaratacak kapasitede ol-

mayan küçük sayılabilecek sanayi birimlerinden sanayi komplekslerine gidilmesi halinde, O.S.B. nin rasyoneli değişebilir. Bu rasyonel ne olmalı? Günümüzde O.S.B., sanayi sitelerinin bir uzantısı görünümünde..

Bölgesel büyüme merkezlerinin sanayi kompleksleri ile yakın ilişkisi olmalı. Bu konuda çeşitli alternatifler önerilebilir.

Şehirleşmeyi bağımsız olarak ele alsak bile, belirli bir noktadan itibaren sanayileşme ile ilişkisini kurma durumu gerekli ve zorunlu olacak.

Tuğrul AKÇORA : Kentleşmeyi doğuran ana nedenler üzerinde duralım mı? Bu dalda tartışma yapılabilir ve önerilerde bulunulabilir. «Şehirleşme belirli bir hızla devam edecek» varsayımından hareket edebilir miyiz?

Esat TURAK : Sağlam temele dayanan şehirleşme mekanizmasının tesisi için uzun vadeli çalışmaları da önerecek bir strateji gerek... Detay üzerinde gelecek toplantıda bunu ortaya koyacak bir çalışma yapılabilir. Bugün bazı şeyler söylendi. Birinci plânda kırsal kademede gelişme; ikinci plânda büyük şehirlerin daha da büyümesi...

Bu kez sağlıklı şehirleşme incelenecek. Yalnız ele alınacak çeşitli hedefler birbiriyle çelişkili. Yani İktisadî gelişme oluyor ama, mutlaka sosyal gelişme olmuyor. Bakıyorsunuz gecekondular ortaya çıkıvermiş. Küçük şehir olsa, gelir seviyesi arasında farklar daha az olduğundan sosyal bakımdan daha tutarlı sonuç alınabilir.

Söylemek istediğim, büyük şehirlerin daha fazla gelişmesinin, sosyal gelişmeyi de hızlandırdığı söylenemez. Böyle olunca hedefler arasın da iyi bir seçme yapmanın zorunluğu ortaya çıkıyor.

Tuğrul AKÇORA : 1) Şehirleşmenin dağılımı : Fizikî ölçüler ve maliyet bakımından? 2

2) Bizim çerçevemizi aşan (şehirleşmenin ötesinde) sosyo-ekonomik tutum ne olmalı? Kemerler mi sıkılmalı?

Esat TURAK: Bu incelemeyi biz yapmayalım.

Tuğrul AKÇORA : Şu halde millî ölçüde şehirleşme politikasını yöneten teşkilât kurulsun. Dağılım hakkında bir araştırma yapmak veya yapılmasını önermek düşünülebilir. Bu hususta çalışma yönetiminiz ne olacak?

Esat TURAK : Bölge plânlaması bakımından tavsiyeler önermek yoluyla da faydalı olunabilir.

Malik ÇAPAR : Demografi ve istihdam ilişkileri bakımından da dağılım şeklini incelemek faydalı olacaktır. Mevcut durumu incelemek ve düzenlenmesi hakkında tavsiyelerde bulunmak...

Tanju POLATKAN : Stratejiyi iki ayda ortaya çıkarmak güç; ama Elâzığ, Samsun metropollerini ve diğer bölge çalışmaları bakımından kademeleşmeler ortaya çıkmıştır. Onlardan yararlanılsın!

Esat TURAK : Bölge çalışmaları spesifik çalışmalardır. Bunların yöntemi bizi tatmin ederse, tetkik edip bütün Türkiye için öneriler çıkarırız.

Malik ÇAPAR : 5 -10 araştırma bile, % 5-10 örneklemeli netice verebilir.

Tuğrul AKÇORA : Malik beyden rica edelim; bunlar değerlendirilsin! Şehirleşmenin dağılımı hakkında fikir edinelim.

Bu plânda da ele alınacağı umulan dengeli kalkınmayı önleyen hususlar :

1) Sermaye sıkıntısı; 2) Efektif talep yetersizliği yani para sorunu; 3) Alt yapı sorunu; 4) Müteşebbis ve kalifiye iş gücü eksikliğidir.

Geri kalmış bölgeler için şehir tipi düşünülebilir mi? Sanayileşmenin etkenlerini yaratabilecek ve gelir seviyesinin yükselmesi ile efektif meselesi ve diğer hususlar düzeltilerek... Bu şekilde bir yaklaşım mümkün mü? Plânlamanın sorunu budur. Toprak reformu da yapılarak pazarlamanın artırılmas ile organize sanayi gelişebilir. DPT, bazı şehirlerde organize sanayi kurulmasını tavsiye etmiştir. Bu, her halde bazı ön-çalışmalara dayanıyor ki bugüne kadar tahakkuk etmedi. Sanayi bölgelerinin tesis edilmemiş bulunması tek tikanıklık sebebi değil herhalde... Bu husus başka bir çerçevede araştırılabilir. Plânlamanın teşvik ve uygulama tedbirleri olarak ta görüşleri var.

Sanayileşmenin büyük şehre katkısı hususunu Sanayi Odası temsilcileri sağlayacak.

Şehirleşme hadisesinin millî kademede organizasyonu düşünülebilir mi? Devletin şehirleşmenin gelişmesine katkısı ne olmalıdır? Bölge valilikleri ve metropoliten idare kurulmasının koşulları nelerdir? Bunlara özel idare ve belediyelerin katkısı ne olmalıdır? Özellikle malî cihetten...

Bu soruların bir kısmını gelecek toplantıda Âlim Şerif beyin ve daha sonra komisyonumuz çalışmalarına katılacak Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü temsilcisinin cevaplamasını rica edeceğiz.

Ayrıca şehirleşmenin maliyeti hakkında İller Bankası çok global olarak bilgi verebilir mi? Araştırmanın böyle bir yöntemi belki tavsiye edilebilir. Şehirleşmenin sosyal rantabilitesini ölçmek çok daha güç.

Cemalettin BARIŞKIN : Beledî alt yapı için İller Bankası veya millî kaynaklardan son beş yıl için finansman konusunda elde edilen bilgiyi gelecek toplantıda sunarım.

Tuğrul AKÇORA : D.S.İ. ve Ankara Merkez Tanzim Bürosu, İstanbul ve Ankara alt yapılarının maliyeti hakkında bilgi verirse iyi olur. İstanbul ve Ankara alt yapılarının tamiri için 8-10 milyarlık efekte ihtiyac var. 30 milyarlık Türkiye bütçesi bunu kaldıramaz. Ama politikacıya yararlar birlikte İktisadî fayda da gösterilirse belki de konuya gereğince eğilmesi sağlanmış olur. Doç. Dr. Ruşen Keleş beyin 1968 yılında «Alternatif Şehirleşme Maliyetleri» diye bir çalışması var. Ülkede bu alanlara ne kadar kaynak ayrılabilir fikri, ne verilmekte olduğunun anlaşılmasıyla gelişebilir.

Mevzuat çelişkileri bir çok konuların tahakkukunu önüyor. Kentsel alt yapı konusunda güçlük yaratan ayrı kuruluşların durumunu da incelemek gerek. Bunların bertaraf edilmesi için düşünelim.

İstanbul metropoliten meselelerine ait rapor incelenerek; özellikle arsa sorunları gibi spesifik konularda da bilgi almak; arsa ofisi konusunda aydınlanmak; hukukî ve teknik cihetleriyle özellikle tüzüklerle hemhal olmak için Danıştayla da temasa gelmek icab edecek.

Gelecek toplantıda, İstanbul İktisat Fakültesinden Şehirlere Dönük İstihdam, sosyal sigortalar bakımından Kurumdan bilgi ve İçişleri temsilcisinden izahat rica ediyorum.

II. 3. TOPLANTININ GÖRÜŞMELERİ :

Tuğrul AKÇORA : Bugün «Şehirleşmede İstihdam Şekilleri», «Kadastrolar Hakkında Not», «Sanayi Bölgeleri», «Maliyet Meseleleri» ve «Metropoliten ve Bölgesel İdareler» hakkında getirilen notların izahı ile işe başlayacağız.

Malik ÇAPAR : (Şehirleşmenin Türü, Fonksiyonel Durumu, İstihdam Problemi» başlıklı raporunu okudu. Fikirler açıklandı.)

İcen BÖRTÜCENE (DPT) : Çapar'a teşekkür ederim. İstihdam sorununun yalnız başına ele alınamayacağını ve bunun diğer ana değişkenlere bağlı olduğunu gösterdi. Ancak bu analiz temel değişkenlerin istihdam ve insan gücü dokusu ile ilişkilerini sadece genel bir çerçeve içinde verebildi; bunu komisyon daha ayrıntılı bir biçimde ele almalı.

Zamanın kısa olması, komisyonun, kentleşmeyi bütün boyutlarıyla incelemesine fırsat vermeyecek. Bu nedenle, bu boyutlardan en önemlisi olan istihdam ve insangücü yapısına öncelik vermek gerek. Öte yandan, kentleşme çerçevesi içerisinde, kamu kaynaklarının kullanılmasında kalkınmaya en fazla etkiye bulunacak yön ve yöntemlerin de saptanması önem kazanmıştır. Bu kaynakların yönlendirilmesinde kentsel istihdam türleriyle, yani modern sektör - geleneksel sektör - paraziter sektörlerle ilişkisinin kurulması gerekir.

M. Nadir AKGÜL : Nüfusun % 70'den fazlası tarımda. Bu sektör millî gelirden ancak % 30 pay alıyor. Şehirler sanayiî çekiminden çok köyün itimi ile gelişiyor, daha doğrusu köyleşiyor. Bu yönden Batı ile bir karşılaşma yapmak güç. ve anlamsız.

Sorunu temelden almak gerek. Tarıma düşen pay ve tarım içerisindeki dağılım âdil değildir. Tarımda çalışan nüfusun en azından yüzde 50 sini çekmek gerekli olduğuna göre bunu nasıl gerçekleştireceğiz?

Tuğrul AKÇORA : İmalât sektörü ile ilgili bilgilere ihtiyaç var. Eldeki rakamların organize sanayi rakamların organize sanayi rakamlarıyla teyit edilmiş olması lâzım. İstihdama ait hakiki rakamlar, yani lâhmacuncu, simitçi, boyacı, kapıcı ve sair «deseconomique» istihdamlar çıkarılarak, gerçek kıymet yaratan istihdamlar ortaya konmalıdır. O zaman bugünkü % 30 rakamı belki % 10'a inecektir. Böylece gerçek istihdam rakamı bulunacaktır.

İcen BÖRTÜCENE : Kent ölçeğindeki istihdam hangi değişkenlere bağlıdır, bunu bilmiyoruz.

Sanayileşmenin zincirleme bir reaksiyonla olumlu istihdam olanakları irtaya çıkmakta mıdır? İstihdam olanaksızlığı olmadan köyden kente göç olmaması icab eder. Yoksa ulusal kaynakların gereksiz harcanması olayıyla karşılaşırız.

Bu kaynakların tahsisinin özlenen istikametlere yönelmesi gerek.

Malik ÇAPAR : Kısa zamanda daha derine giremedik. Batı kentlerinin istihdam yüzdesi gerçekte daha düşüktür : % 10.

Tam istihdam haline sokulması mümkün değil. Bilindiği gibi endüstriler : 1) Emek-yoğun endüstri; 2) Sermaye-yoğun endüstri olarak ikiye ayrılır. Emek-yoğun endüstri bunları içerir; ama bunlar da büyük kentlerden kaçıyor. Diğeri de geniş istihdama elverişli değil.

İstihdama ağırlık verirse bazan kalkınma plânına terso düşeriz. Aslında sağlıklı bir istihdam modelini ortaya koymak gerekir. Tartışılmasında faide var, bunun...

Tuğrul AKÇORA : Genellikle dış dostlarımız da «emek-yoğun» bir sanayileşme politikası izlememizi tavsiye ediyorlar (el sanatları, turizm endüstrisi gibi).

Gürkan GEZİM : III. Beş Yıllık Plânda nasıl bir sanayi özlemi gözetilmiş, bilemiyoruz.

İstihdam fazlasını yurd dışına atıyoruz. İleri bir teknoloji için gerekli ağır sanayi özlemleri nedir? İstanbul yakınındaki montaj sanayii de işçi bakımından emek-yoğun endüstri manzarası arz ediyor. Açıklık gerek. ..

İçen BÖRTÜCENE : III. Beş Yıllık Plân'da da II. Beş Yıllık'ta olduğu gibi, üretim artışları bakımından gelişmenin doğrusal bir fonksiyonu olarak da ele alınmıştır. Bence yanlıştır, bu... Benim önerdiğim, özellikle makro hedefleri etkilemek üzere alınacak sosyal ve ekonomik kararlar için analiz yapılması lâzım. Bu çalışmayı yapalım.

Gürkan GEZİM : Hedefler belirlendikten sonra, bunları sağlayacak insan gücü nedir, gibi bir yaklaşım var. III. Beş Yıllık Plânda, bunun tersi; yani potansiyele göre hedeflerin belirlenmesi gibi bir tutum var.

Tanju POLATKAN : Bir yandan emek-yoğun sanayii teşvik ediyor ve gümrük duvarı örüyoruz; diğer yandan Ortak Pazarla rekabete giriyoruz. Böyle olunca, ekonomik istihdam çözümünü zor bir sorun olarak çıkıyor, karşımıza... İki milyon işsiz var, emek yoğun sanayilere belirli bir Öncelik tanıyalım, deniyor. Ancak bu konuda dış pazarlarda rekabet ve Ortak Pazar'a giriş meselelerini gözönünde bulundurmalıyız. Dediğim gibi, bugün sanayiiimiz teşvik tedbirleri ve gümrük duvarları ile yaşayabiliyor; bu nedenle sermaye-yoğun bir politika izlememiz gerekiyor ki bu da, istihdam konusunda pek parlak bir gelecek vadetmiyor.

Tuğrul AKÇORA Bu, her halde bizim komisyonumuzun vazifesi değil...

Muhiddin GÜRBÜZ : Bu kadar aylak nüfusun istihdamı sorunu organizasyonel yollarla çözülebilir mi, çözülemez mi?

Organize sanayi bölgeleri konusuna sahip çıkacak bir örgüt yok merkezi devlet teşkilâtında... Müteşebbis Sanayi Bakanlığı ile DPT arasında gidip geliyor. Bu arada bir de arsa hareketleri canlanıyor. Şimdi Arsa Ofisi de karışmaya başladı. Ancak bundan sadece arsa spekülâtörleri yararlanıyor.

Ofisin görevi O.S.B.'ne yer sağlamaktır. Ancak yönetmelik şimdi % 3,5-5 olan hadleri % 6,0-10'a çıkardı. Satışlarda buna bir de yılda % 5 eklenecek. Sözün kısası, Arsa Ofisi, ucuz arsa temin etme yerine, arsa spekülâtörleri ile spekülâsyon yarışma çıkmış görünüyor.

Ticaret ve Sanayi Odası esasen bu görevi yürütüyordu. Devlet sanki işi azmış gibi bunu da üzerine aldı. Şüphesiz başka alanlarda Ofis çok yararlı olabilir, buna bir diyeceğimiz yok; ancak O.S.B. işi Ofisin yetki alanından çıkarılmalıdır.

Cemalettin BARIŞKIN : İller Bankasında bazı alt yapı tesislerinin kişi başına maliyeti hakkında çalışmalar yapıldı. Alt yapıların maliyetini etkileyen faktörler şunlardır : Nüfus, yoğunluk, topografya, şehir ve kasabanın karakteri, imar plânı, zeminin cinsi, yeraltı suyu bulunup bulunmadığı, kaynağın uzaklığı, kaynağın cinsi, enerji temin şekli, kullanılan malzemenin cinsi, tasfiye ve pompa tesisleri, yağmur suyunun hesaba katılıp katılmadığı, trafik durumu, santralin karakteri.

Alt yapıma ait ameliyenin içme ve kullanma suyu, elektrik, yol, kanalizasyon veya telefon olduğuna göre, bu kalemlerin her biri ayrı ayrı ağırlık kazanır.

Organize sanayi bölgelerinin kurulmasında şu veya bu sanayi gelecek diye kısıtlama yapılmıyor. Böyle olunca da su ve elektriğin ne şekilde getirileceği saptanamıyor. Orta karar bir faaliyet oluyor. Yani ring sistemi yapılıyor. Sanayi bölgesinde fazla ağır bir sanayi elektriğe ihtiyaç duyuluyorsa, bir transformatör konularak o noktada elektriğin kesifleşmesi sağlanıyor. Böylece ampirik bir yola gidiliyor.

Tanju POLATKAN : Belirli bir sanayi politikası ve stratejisi var mı? Bir coğrafi dağılım plânı var mı? Maalesef yok. Anlaşılan montaj mallarından ara malların sanayiine dönülecek. Bölgesel plânlamada kentleşme sorununun ele alınması zorunluğa var.

Gürkan GEZİM : Barajların içme suyundaki rolü unutulmuş.

Halûk ALATAN : Büyük şehirlerin alt yapı yatırımları bakımından özellikle Ankara'nın su projesini ele aldık. Baraja bağlı olarak ne gibi değişiklikler yapılacağı üzerinde araştırmalar yapıyoruz. Barajların yalnız içme suyu değil, sulama, rekriasyon ve seylâbî önleme bakımlarından da fonksiyonları var. Onun için barajı sırf içme suyu bakımından ve bunun maliyeti çerçevesinde ele almak mümkün ve doğru değil.

Muhittin GÜRBÜZ : TEK (Türkiye Enerji Kurumu)'in elektrik bakımından şehirleşme ve sanayileşmeye katkısı yönünde tesis masraflarına vatandaşın hissesi hesaplanıyor.

Azmi ÖZENER : (TEK Temsilcisi) : Şehircilik bakımından değerlendirilemez, bu... Büyük yatırımların vatandaşa yüklenmesi düşünülemez. Bu bakımdan TEK'in belediyelerin enerji istihsalı işini tüm olarak ele alıp tek elden yürütmesi mümkün değil...

Tuğrul AK ÇORA : TEK, politikası için bir kısa rapor getirsin.

Tanju POLATKAN : Şehirleşmenin maliyeti (kentsel alt yapı maliyetleri) üzerinde bir alt komisyon çalışabilir mi acaba?

Tuğrul AKÇORA : Bir diğer husus : Okul, hastane gibi sosyal alt yapı maliyeti ile şehir büyüklüğünün direkt ilişkisi var mı? Buna ait rakamlar mevcut olmayınca nasıl anlayacağız?

Gürkan GEZİM : Bütün bunlarla birlikte fayda analizleri yapılmalı. Bunları acaba, a) Maliyetler analizleri ve b) Fayda analizleri olarak iki safhada mı, yoksa birlikte mi ele alalım?

Tanju POLATKAN : İki alt komisyon olması her halde daha uygun olacak.

İcen BÖRTÜCENE : Sosyal ve fizik alt yapının maliyeti ve bunların faydası üzerine kapsamlı bir çalışma yapmak güç.

Sadece eğitim konusunda global ulusal seviyede SPD'nin bir çalışması var. Komisyon bundan yararlanabilir.

Tuğrul AKÇORA : Derinlemesine gitmeden Cemal bey ve karayollarından olan arkadaş ve TEK temsilcisi ve Muhittin bey birlikte bir çalışma yapsınlar. Şehirleri fonksiyonel sınıflama konusunda, yani farklı büyüklükteki şehirleri çalışma sahası olarak ele alsınlar.

Güngör ERDEMLİ : Esat bey de buna katılır; bir de Malik bey..

Malik ÇAPAR : Daha genelden gelebilmek için 1965 sayımlarında teferruatlı rakam var. Sanayi sayımlarında... Ama meslek gruplarını ele

alırsak, meslek kompozisyonlarından yararlanarak bir çalışma yapılabilir. İstatistik Genel Müdürlüğünden, makinelerden de yararlanılır.

Halûk ALATAN : İstatistiğin rakamları, geniş, global ve il çapında... Biz yaptığımız araştırmada 20 büyük Türk şehrini aldık. İleriye dönük bir projeksiyonumuz var. Bu ayrıntılı rakamları ve eğri grafiklerini alt komisyona verebiliriz.

İcen BÖRTÜCENE : İstihdam ve maliyet, insan gücü kompozisyonu ve kent yatırımları konusunda bu komisyon kapsamlı çalışmaya girebilecekse ; biz de yardımcı olmak isteriz.

İki ayrı konu... ama ilişkileri kaybetmemek için birlikte çalışılacak.

Güngör ERDumlu : Maliyet/Fayda meselelerini mekâna bağlamak yönünden İller Bankası Araştırma Şubesi Müdürü İlhan beyle birlikte yürüttüğümüz bir çalışma var. Belki bundan da yararlanılabilir.

Cemalettin BARIŞKIN : Bu çalışma sonradan yavaşladı. Fakat yine de faydalanılabilir.

14.5.1971 Öğleden sonraki oturum :

Alim Şerif ONARAN : Bugün metropoliten düzenleme ve plânlama için nasıl metropoliten idarelerin kurulması zorunlu ise; bölge plânlamasının hazırlanması ve uygulanması bakımından da bölge teşkilâtının kurulması kesin bir zorunluk haline gelmiştir. Bölgede görülen bazı kamu hizmetlerinin bir kaç ili ilgilendirmesi dolayısıyla il valilerinin kontrolundan çıkmış bulunması bu hizmetlerin geniş biçimde aksamasını doğuruyor. Bu yüzden bölge valiliklerinin ihdası zorunluğu var. Fransa, İkinci Cihan Savaşı sonunda bir çok sosyal ve İktisadî meselelerini bu bölge teşkilâtları ile çözümlemiştir. Bugünün idaresi artık polis idaresi değildir; İktisadî ve sosyal idaredir. Bundan dolayıdır ki, Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri programlarında idareci olacak öğrenciler bakımından yeni müfredatlar geliştirmişlerdir.

Bugün Türkiye, kaçan tavşanı (şehirleşme) arkadan kovalama durumunda bulunuyor. Kasabalar şehirleşmiş, şehirler metropol olmuş, biz sadece (o da geç kalarak) bunu izlemekle ve gözlemekle kalmışız; yani geride kalmışız.

Biz bu işe beş yıl önce toplanan Belediyeciler Kongresi sırasında problem bütün çıplaklığı ile ortaya konduktan sonra giriştik. Metropol olarak Ankara'nın durumunu pek ilginç ve âcil görmediğimizden çalışmalarımızı İstanbul ve İzmir üzerinde yoğunlaştırdık.

Metropoller çoğu zaman iki açıdan ele almıyor :

— Bir, idari ve malî olarak ana şehir ve çevresindeki yavru şehirlerin sorunları üzerinde durulur, şehirleşme açısından...

— Bir de, bir kaç ili içerisine alan metropoliten alan var. Metropoliten plânlama, bu alanın 15-20 yıl içerisindeki gelişmesini hedef alıyor.

Metropoliten idare, Anayasa'nın 116. maddesinin ışığı altında, birlik türünde bir mahallî idare olabilir ve bu da, kanunla belirtilir; başka bir biçim verilemez.

Böyle bir idare bütün teknik bilgileri toplar, bazı alanlarda asgarî standart çalışmaları yapar ve uygular. Diğer görevleri arasında, nazım plân çalışma ve uygulamaları, şehir plânları, bina, işyeri v.b. halka açık yerler ile ilgili asgarî standartları saptama, arazi kullanımı plânları (zonning), ana yolların tespiti, ot-parklar, parklar, eğlence ve dinlenme yerleri, kanalizasyon, çöp toplama ve imha işleri, cadde aydınlatma, ambulans, ilk yardım ve yangın söndürme işleri, yoksul ve yaşlılara yardım gibi sosyal hizmetler, sosyal meskenler, yiyecek kontrolleri, trafik işleri v.s. ile ilgili çalışmalar, plânlama ve uygulama fonksiyonları sayılabilir. Bunlardan bir kısmını esasen bugün de mahallî idareler iyi kötü yerine getirmeye çalışıyorlar.

Bugün metropoliten idarelere ait mevzuat çalışmalarına geçmeden önce şu soruların cevabını almak gerekiyor : — Hükümet İstanbul ve İzmir'de gerçekten ve içtenlikle bir metropoliten hizmet birliği kurulmasını istiyor mu? — Hükümet bu yeni örgüte hizmetler konusunda ne gibi görevler vermek istiyor? — Hükümet satış ve kullanma vergisi, hemşehrlik vergisi v.b. gibi adlar altında vergi kaynakları ihdas ederek bu yeni örgüte tahsise hazır mıdır? Devlet az bir faizle ve uzun sürede itfa edilecek kredi kaynaklarını bu idareler için bulmakta kararlı mıdır?

İçişleri Bakanlığından A.B.D.'ne inceleme yapmağa giden arkadaşlar 10 kadar mahallî hizmet birliğini incelemişlerdir. Gerçi İstanbul ve İzmir şehirlerinin Amerikan şehirlerine veya Londra'ya benzediklerini iddia etmek güçse de, belirli ölçüde (yöntem ve strateji tayin etmek bakımından) bu örnekler bize yararlı olabilir.

Fransa örneği, genel idare sistemimiz onlardan esinlendiği için, bize daha yararlı olur, sanıyorum. Bu ülkede kurulan bölge valilikleri, ülkenin ikinci Dünya Savaşını izleyerek kaydettiği sosyal ve İktisadî kalkınmada büyük rol oynadı. Millî plân bölge plânlarının hazırlanmasını geniş Ölçüde etkiliyor. Bölgelerde çalışan karma teşekküller bölge valisine ça-

lışmalarile yardımda bulunuyorlar. Öte yandan bu ülkede, bölge ölçeğindeki yetkiler ile mahalli idareler arasında sıkı ilişkiler kurulmuştur.

Güngör ERDÜMLÜ : Türkiye’de yetki anarşisi var. Bölgesel hizmet kuruluşları doğrudan doğruya merkezî teşkilâtta ilgili bakanlıklara bağlı. Valilere kala kala eğitim ile bazı polis yetkileri bırakılmış.

Âlim Şerif ONARAN : 1948 yılında Mecliste İl İdaresi Kanunu görüşülürken, bazı Demokrat Parti milletvekilleri, kanunu hazırlayanlara, «Derebeyliği hortlatmak mı istiyorsunuz?» diye çıkmışlardır. Gerçekte bu kanun ölü doğdu. İlde her görev valiye verilmekle birlikte, karşılığındaki yetkiler kâğıt üzerinde kalmıştı. Nitekim özellikle 1960-1970 döneminde çıkarılan kanun ve kararnamelerle, bölgesel hizmetler çoğu kez bunların teknik hizmetler olduğu gerekçesiyle, merkezî idareye veya bunun taşradaki birimlerine bırakıldı ve bunlar teker teker valinin kontrolundan çıktı. Valilik müessesesi giderek, değil derebeyi olmak, memur tevzii, asayiş ve protokol işleriyle uğraşan, merkezî hükümet emrinde kukla bir kuruluş haline dönüştü.

Eskiden Trakya ve Doğu’da kurulan iki genel müfettişlik daha çok siyasî nitelikte idi. İdareciler artık İdarî ve siyasî konularda olduğu kadar, iktisat, sosyoloji v.b. dallarda da birer uzman niteliğinde olmalıdır.

Tanju POLATKAN : Anayasanın 115. maddesi çeşitli şekillerde yorumlanıyor. Bu madde gerçekten bölge valiliklerini engelliyor mu? Bunun açıklığa kavuşması hem şehir, hem de bölge plânlaması açısından önemli.

Âlim Şerif ONARAN : Şu günlerde Anayasa değişikliği söz konusu. Bu arada o maddenin değiştirilmesine de çalışılabilir. Böylece en büyük taşra birimi olarak il değil, bölge kabul edilirse ileride karşılaşılabilecek zorlama ve münakaşalar da önlenmiş olur.

Turgut, AKÇORA : Şurası muhakkak ki, kanunları aynı olsa bile, bizdeki belediyeler diğer hiç bir ülkedeki belediyelere benzemiyor.

Bölge valiliklerinin, eğer kurulsa, yetkileri ve kompozisyonları ne olacak? Zaten bugün farklı İdarî basamakların fonksiyonları da pek belli değil. Devletin merkez ve taşra teşkilâtı da birbirleriyle pek tutarlı gözüküyorlar.

Muhtemel bölge valilikleri ve metropoliten idareler, yetki ve görevleri açısından ve diğer İdarî basamaklara göre, idarede nereye yerleşecek, hangi yere oturacak? Metropoliten idare sadece bir plânlama örgütü ola-

rak mı kalacak, yoksa uygulamaya inecek ve merkezi idarenin bir çok sektörünü de içerecek mi?

Belediyenin bugünkü durumunu tanımlamadan metropoliten idarenin yetki ve görevlerini tanımlamak oldukça güç. Örneğin konut sorununu çözümlemek amacıyla Devlet bazı görev ve yetkilerini metropoliten idareye devretmeli mi? İşin aslına bakılırsa Devletin neler yaptığını da pek biliyor sayılmayız.

Bizde özel idareler var, onu unutuyoruz. Bunu da araştırmalı. İdarî reform ile ilgili üç rapor yazıldı, son yıllarda; bunlar mahallî idarelere geniş yer vermişlerdi : F. Yavuz komisyonu raporu, A. Payashoğlu raporu ve MEHTAP projesi raporu.

Genel idare sistemi içerisinde şehir idaresi ve metropoliten idare nereye yerleşiyor, bunu bilelim bir kerre. Sonra, sadece metropoliten idare üzerinde duruyoruz. Türkiye'nin tüm idare sistemi üzerinde de tedbirler geliştirelim, gerekiyorsa...

Muhiddin GÜRBÜZ : Metropoliten idare, belediye sınırları yakınında fakat dışında kalan alanlarla ilgili sorunları hafifletmek için duyulan ihtiyacın bir sonucu mu? Civar belediyeler sorunu şimdiki il sınırları çerçevesinde ele alınamaz mı? Yani şimdiki İdarî yapı içerisinde bir şeyler yapılamaz mı?

Alim Şerif ONARAN : İl idaresi ve metropoliten idare ayrı ayrı şeylerdir; yoksa görev ve yetki çatışmaları kaçınılmaz olur.

Bugün mahallî idareler o durumdadır ki İller Bankasının malî desteği olmasa bunlar pek fazla bir faaliyette bulunamazlar. Batı ülkelerindeki halka referandumla hitap edilerek, «Şu kadar malî, katkıda bulunursanız, şu şu işleri gerçekleştiririz» deniliyor. Bu ülkelerde hemşehrilik şuuru gelişmiş, bizimkinin aksine... Bizde hemşehri kanunun yüklediği malî yükümlülüğü bile yerine getirmiyor. Örneğin A.B.D.'nde göçmenler ve sheriff devrinden başlayarak gelişmiş ve mükemmelleşmiş bir hemşehrilik şuuru var. Bizde getirip Belediyeler Kanununu, bambaşka ve farklı bir yapıya yapıştırmışler; tuttuğu pek söylenemez. Vatandaşlık, hemşehrilik şuuru, psikolojik etkenler ve malî kaynaklar yönlerinden bizim durumumuz çok farklı.

Tuğrul AKÇORA : İstanbul'da Sağmalcılar örneğinde görüldüğü gibi, ana şehrin meskün alanları diğer belediyelerle çatışıyor, birleşiyor. İl ölçeğiyle bu durumu bir tutmaya imkân yok. Muhiddin beyin önerdiği gibi... Bazı istisnaî hallerde il sınırını da aşılıyor.

Muhiddin GÜRBÜZ : Metropoliten idare v.b. kanunî şekil veya örgütleri getirirken, bu idarelere vergi ihdas etme yetkisini de aynı zamanda vermeli. Meclisten çıkacak diye beklersek, çok zaman kaybederiz. A.B.D. ve Fransa’da uygulanan bu vergi ihdası yetkisine karşılık bizde belediyece konan vergileri Anayasa Mahkemesi bir çırpıda iptal ediyor.

Tuğrul AKÇORA : Bir yandan şehirleşme olayının önemi üzerinde durulurken, öte yandan belediyelere bu olayın gerektirdiği yetkiler tanınmıyor.

Âlim Şerif ONARAN : Kanun belirli nispetler verir; bu nispetlerin sınırını aşmaksızın belirli bir vergi oranının metropoliten idare tarafından saptanması kabul edilebilir.

Tanju POLATKAN : Halk asırlardan beri «Reis» veya «Paşa» diye adlandırdığı valilere o ölçüde güvenmiş ki, belediye hizmetlerini de ondan bekliyor.

Âlim Şerif ONARAN : 1960, 27 Mayıs izleyen dönemde idareci belediye reisliği de yaptı. İyi iş çıktı; halk memnundu. Ancak şurası muhakkak ki mahallî idaresiz demokrasi olmaz Bunu istemek demokrasiyi reddetmek anlamına gelir.

M. Nadir AKGÜL : İdarî yapıda reorganizasyon ihtiyacı açıkça beliriyor. Böyle bir reorganizasyona giderken bunun şekilleşme ile ilişkisini mutlaka kurmak gerek. Nasıl bir yol, bir sistem bulunabilir? Bence bu bir orta yol olabilir. Mahallî idareler, yani demokratik idareler ve merkezî idare arasında ortak bir çalışma sistemi geliştirilebilir.

Tuğrul AKÇORA : Millî plâna mekân boyutunu dahil etme zamanı artık geldi. Bu geniş ve güç konu üzerine eğilecek miyiz? Her yatırımcı kuruluş kendi rasyoneline göre yer seçiyor. Kamu yatırımlarının yer seçimi rol oynayarak bir şeyler yapılabilir mi? Yani yatırım kararları, belirli ölçüde, sosyal fayda veya bölgeler arası dengesizliklerin, dengesiz şehirleşmenin giderilmesi yönünde etkilenebilir mi?

Âlim Şerif ONARAN : Plânlı dönemden önce şehirleşme çok daha rastgele oldu. Politik nedenlerle veya seçim zamanlarında rastgele hizmet ve altyapı dağıtımı yapıldı. Plân nisbî bir tutarlılık ve rasyonel getirdi. Buna rağmen, Cemalettin beyin sunduğu elektrik maliyeti tablosunda, aynı nüfus grubundaki kentlere oranla Isparta kentine iki misli daha fazla bir yatırım yapıldığını görmekteyiz. Aynı durumu Fransa’da da izlemek mümkün : Bir Lyon Belediye Reisinin, bir Bordeaux Belediye Reisinin sonradan başbakan olması (Herriot ve J. Chaban - Delmas),

Fransa'da da bu tür uygulamalara yol açmıştır. Tasvip ettiğim için değil, vakıa olarak kaydediyorum.

İstanbul artık çevreye taşmaya başladı; bir doyma noktasına vardıkdan sonra büyük şehirler artık yalnız sınaî faaliyetlerini değil, ticarî ve hizmet yüklerini de çevreye yollamaya başladılar. (Paris ve Defense mahallesi örneğinde olduğu gibi).

Tanju POLATKAN : Şu fonksiyonları tamamlayalım demiştım biraz önce... İmar ve İskân Bakanlığında metropoliten merkez, bölge merkezi ve ikinci derecede merkez kademesi yapıldı. Ama tespit edilen bu merkezlere ne tür fonksiyon ve hizmetler gidecek? Şimdi olduğu gibi her merkeze her fonksiyon ve hizmet rastgele gitmeye devam edecek mi? Hangi kademeye kadar ne götüreceğimizi tespit edebilirsek, idareyi politik baskılardan da kurtarmış olacağız.

Âlim Şerif ONARAN : Genel İdarî reorganizasyon yapılırken ve bölge valilikleri ile metropoliten idareler kurulurken, bunlara ne gibi fonksiyon ve görevlerin verilebileceği de saptanabilir. DPT bugün plânlama yapıyor, İlmî araştırmalar yapıyor, iyi kötü bir de koordinasyon yapıyor. Aslında bu koordinasyon işi bir Bakanlığa işgal edecek kadar geniş ve güç bir iş... Bu arada görev ve fonksiyon bakımından DPT'yi de reorganize etmenin gerektiğine inanıyorum.

SUÇLULUĞUN ÖNLENMESİ ve SUÇLULARIN TRETMANI
Konulu Dördüncü Birleşmiş Milletler Kongresi
«SUÇ ve KALKINMA»

Dr. Mustafa T. YÜCEL

Suçluluğun önlenmesi ve suçluların tretmanı konulu dördüncü Birleşmiş Milletler Kongresi 85 devletten 1100 delegenin iştirakiyle 17 Ağustos 1970 tarihinde Japonya'nın Kyoto şehrinde Prens ve Prenses Takamatsu'nun huzurlarında çalışmalarına başladı. Prens, iştirak eden delegelere hoşgeldiniz diyerek, Kongrenin tüm insanlığın daha iyi bir yaşantı sağlayabilmesi yolunda katkıda bulunabileceği ümidini izhar ettiler.

Kongrenin açılış gününde Japon Yüksek Mahkeme Başkanı Bay Kazuto Ishida, Adalet Bakanı Bay Takeji Kobayashi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterini temsilen Ekonomik ve Sosyal İşler Müsteşarı Bay Philippe de Seynes de hazır bulundular.

Bu kongre, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 415 (V) nolu kararı ile her beş yılda bir suçluluğun önlenmesi ve suçların tretmanı konusunda yapılması ön görülen kongrelerden dördüncüsü olup; birincisi 1955 yılında Geneva'da; ikincisi, 1960 yılında London'da; üçüncüsü de 1965 yılında Stockholm'da yer almıştır.

Kyoto'da yer alan Kongrenin teması Suç ve Kalkınma olup; gündemde yer alan dört konudan üçü, şehirleşme, endüstrileşme, muhaceret, sosyal değişim ve teknolojik gelişim vetirelerine bağıntılı suç problemlerine ilişkin bulunmaktadır. Gündemde yer alan dördüncü konu, Kongrenin genel temasına ilişkiden yoksun kalmamakla beraber, farklı bir muhtevada etüd edilmiştir. Sözü edilen konu, hükümlülerin Tretmanına değin Standart Minimum Kaideler olup; Kaideler, 1949 yılında Milletlararası Ceza ve Cezaevleri Komitesi tarafından hazırlanmış; 1955 yılında Geneva'da toplanan Birleşmiş Milletler Kongresinde ve sonrada Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından kabul edilmiştir. O tarihten bu yana Kaideler, hükümlülerin muhafazasındaki asgari koşulları tespitte milletlere rehberlik fonksiyonu görmüşlerdir.

1968 yılında Geneva’da toplanan U. N. İştişarı Grubunun tavsiyesi üzerine bu konu Birleşmiş Milletler Dördüncü Kongre gündemine alınmıştır.

Kongre çalışmaları ayrı konuları incelemek üzere dört bölüm halinde yapılmıştır. Birinci Bölümde, Milli Kalkınma Plânı Çerçevesinde Sosyal Savunma (suçluluğun önlenmesi ve suçluların tretmanı) Siyaseti; İkinci Bölümde, Suçluluğun Önlenmesi ve Kontrolüne Halkın İştiraki; Üçüncü Bölümde, son zamanlarda infaz Sahasında Yer Alan Gelişmelerin Işığında Hükümlülerin Tretmanına değgin Standart Minimum Kaideler; ve Dördüncü Bölümde, Sosyal Savunma Konusundaki Siyaset Gelişimi için Araştırmanın Organizasyonu yer almış bulunmaktadır.

I. Milli Kalkınma Plânı Çerçevesinde Sosyal Savunma Siyasetleri

Bu bölümdeki münakaşaların amacı, kalkınma sürecinde milletlerin karşılaştıkları problemleri ve gerçekleri nazarı itibare almak, suçluluğun önlenmesi ve suçluların tretmanına ilişkin millî siyaset ve programlar için bilgi temin etmek ve suçluluğun önlenmesi ve suçlulukla mücadele ve daha iyi bir cemiyet nizamı temin etmek yolundaki vasıta ve olanakların araştırılması, cemiyette suça yöneltici (kriminojenik) koşulların tetkik edilmesinden ibarettir.

Suç ve kalkınma arasındaki kesin ilişki bilinmemekle beraber, cemiyetteki kalkınmanın suçluluğu önliyeceğini iddia etmek yersiz olacağı gibi, kalkınmanın suça sebep olduğunu da belirtmek yerinde bir iddia olmaktan uzaktır. Bu konuda, değişimin neviinden ziyade, hızlı değişimin artan suçlulukla ilişkisi olduğu belirtilebilir.

Kalkınmanın genel olarak ana yönlerini teşkil eden şehirleşme, endüstrileşme, nüfus artışı, dahili göçler, sosyal seyyâliyet ve teknolojik değişimin, bazı insanların hareketlerini dolaylı olarak etkilemesi nedeniyle, kriminojenik potansiyelli oldukları kabul edildi. Şehirleşme ve endüstrileşme ile suç arasındaki ilişki geniş ölçüde münakaşa edilerek, suçluluğun geniş ölçüde şehir hayatının bir tezahürü olduğu genel olarak kabul gördü ise de, bunun sadece şehirlerdeki mahrumiyet bölgelerine (örneğin, gecekondü bölgelerine) inhisar ettirmenin hatalı oluşu üzerinde fikir birliğine varıldı. Bu münasebetle, büyük şehirlerde, örgütlenmiş suçlulukla beyaz - yakalı suçluluğun müreffeh ve saygı değer kişiler tarafından işlenildiği hususu kaydedildi.

Bölümde ayrıca, son zamanlarda gençler tarafından artan ölçüde işlenen norm-dışı hareketlerle suçluluk fiillerine dikkatler çekilerek; bu du-

rumun, gençlerin kırsal bölgelerdeki evlerini terk ederek şehirlere çalışmak üzere gelmeleriyle yoğunlaştığı belirtildi.

Bu Bölümde yer alan çeşitli görüşler sonrası aşağıda yer alan hususlar Kongrece kabul edildi :

1. Sosyal savunma konusunda yapılacak plânlanmanın millî kalkınma plânının dahili bir unsuru olması; hiç bir milletin sosyal savunma hususunu göz önüne almaksızın millî kalkınma plânını hazırlıyamayacağı ve millî kalkınma plânlamasında, cemiyette mevcut kriminojenik potansiyelli koşulların nötr. hale getirilmesi için yatırım yapılmasının realist bir görüş tarzı olduğu;

2. Sosyal savunma hususundaki plânlanmanın özellikle nüfusun önemli ve aktif kesimini teşkil eden 21 yaş altındaki nüfus grubuna yöneltilerek, gençlik arasında yer alan huzursuzluk ve norm-dışı hareketlerin önlenmesine ve gençliğin düzeltici faaliyetlere iştirakinin teminine önem verilmesi ;

3. Sosyal savunma plânlamasının sadece ceza adaletine inhisar ettirilmeyerek hukuk ve nizamı tesis eden ana hukuk prensiplerini de göz önünde bulundurması; mevzuatın gözden geçirilerek, sosyal realitenin hukuka intikalinin sağlanması; hukukun suçluluk ve norm-dışı filleri kontrol etmek konusundaki limiti göz önünde tutularak başka vasıtalarla müracaat olunması;

4. Etkili bir plânlama için bilgi temini, eğitilmiş personel ve finansman bakımından yeterli olanaklara yer verilmesi; üniversitelerin, araştırmalara yardım ve personel eğitimi bakımından özel bir rol oynayabileceği;

5. Sosyal savunma plân ve programlarının geliştirilip mükemmelleştirilmesi için,

a) İstatistiki ölçmelere ilişkin metodolojik problemlere önem veren özel kursların tertibi;

b) Uygun modellerin geliştirilmesi için araştırma yapılması;

c) Neticelerin değerlendirilmesi için millî, bölgesel ve milletlerarası toplantılar yapılması;

d) Memleketler arasında bu amaca yöneltilmiş muhaberenin artırılması için veri bankaları gibi kaynakların kurulması bir ihtiyaç olarak belirlemektedir.

II. Suçluluğun Önlenmesi ve Kontrolüne Halkın İştiraki

Halkın kişisel ve gruplar halinde suçluluğun önlenmesi ve kontrolüne yöneltilmiş hükümet faaliyetlerine katılmasının önemi belirtilerek, hükümetlerin bu neviden iştirakleri temin konusunda gerekli mali ve eğitsel yardımlarda bulunmasının gereği üzerinde duruldu.

Bu bölümde yer alan münakaşalar beş nokta etrafında toplanmıştır :

1. Halkın iştirakine ilişkin genel problemler; 2. Kişisel iştirak; 3. Sosyal savunma siyasetleri için siyasal ve toplumsal destek; 4. Halkın işbirliği ve katılması; ve 5. gruplara yetki verilmesi.

Cemiyet grupları faaliyetlerinin hükümete ekstra bir yardım niteliğinde olmaktan ziyade suçluluğun önlenmesi ve suçluların tretmanı programlarının dahili unsurları olarak görülmesi gereği belirtilerek; cemiyet faaliyetlerinin önemsenmiyecek sosyal savunma problemlerine yöneltilmesinin önemi üzerinde duruldu.

Ekseri memleketlerde, hizmetlerin ve finansmanın merkezileştirilmesi karşısında halkın iştirakinde görülen azalma neticesi bozulan muvazenenin yeniden tesisi için gönüllü gruplar halinde halkın sosyal savunma faaliyetlerine; program ve plânlama işlerine mahalli olarak iştirakinin sağlanması gereği belirtildi.

Yeterli sayıda vatandaş ve vatandaş gruplarının sosyal savunma plân ve programlarına katılması ön görüldüğünde, gönüllü olarak iştirak edecek kişilerin temin edilmesine özel bir önem verilmesi ve gerektiğinde de gönüllü kişilere mali bir tatmin temin ve bu gönüllü kişileri temin işinin de münhasıran Devlet kontrolünde olmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Gençliğin, suçluluğun önlenmesi ve tretman faaliyetlerine iştirakinin önemi belirtilmekle beraber, ekser memleketlerde gençliği teşkil eden unsurlardan bazılarının hükümet faaliyetlerine antagonist düşünce ve fikirler taşıması neticesi, işbirliğini temin etmenin zor olacağı kabul edildi.

Sosyal savunma programlarının plânlanmasında, iştiraki ön görülecek bir cemiyet grubunda eski-hükümlüler olarak belirmekte olup, uygun bir seçim neticesi bu kişilerden önemli ölçüde yararlanılabileceği belirtildi.

Halkın sosyal savunma programlarına iştirakinin temini için herşeyden önce halkın bu faaliyetlere ne şekilde ve ne ölçüde iştirak edebileceklerinden bilgi sahibi olması gerekmekte olup; bu konudaki bilgiler, eğit-

sel faaliyetler ve yayın organları vasıtasıyla temin edilebilecektir. Bu münasebetle, orta okul seviyesinde suçluluğun önlenmesi ve kontrolüne inhisar eden bir dersinde müfredat programına konulması Bölümce kabul edildi.

Halkın sosyal savunma konusunda bilgili kılınması için seçilecek vasıtaların ise halkın okur yazarlık ve kültür durumuna uygun olması; gazete baş yazarları ile radyo ve televizyon yorumcularının daha aydınlatıcı yorumlarda bulunabilmesini sağlamak için muayyen zamanlarda seminerler, plânlanmış ziyaretler tertip ederek suç ve suçluların tretmanı konularında geniş bir bilgi ile donatılmaları gerekmektedir.

Adli sistemler geniş ölçüde vatandaş desteğine dayalı olarak fonksiyon gördüklerinden, vatandaşın destek ve işbirliğini geliştirecek vasıtalar üzerine dikkatle eğinilmelidir.

Cemiyet gruplarının sosyal savunma plânlarının şekillendirilmesi ve icrasında olmak üzere iştiraki, çeşitli şekillerde mümkün olabilmektedir: İştirakî komiteler, teklif edilen kanun tasarılarının kanunlaşmadan önce cemiyet grupları tarafından neşredilerek dağıtılmasında olduğu gibi. Halk iştirakinin özellikle genel önleme sahasında daha yoğunlaştırılması ve kalkınmanın önemli yanlarını kapsayan eğitim, sağlık, iskân, sosyal refah, kültürel ve boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine yöneltilmesi gerekmektedir. Cemiyet grupları, aynı zamanda, resmi memurlar tarafından kullanılan otoritenin tecavüz edilmesini önliyecek tedbirler temin edebilir. Ekseri üyeler, hükümlü ve ailelerinin korunması konusunda halk iştirakinin bu yönünün devlet tarafından teşvik ve takviye edilmesini teklif ettiler.

Halkın ceza adaletine iştiraki bakımından ise, hükümetin ceza adaletine değgin bazı hususlarda otoritesini cemiyet gruplarına terk etmesi teklif edildi. Bu suretle hükümlülerin klâsik mahkemelerce etiketlenmesinin etkisi azaltılarak islâhları için sıhhatli bir adım atılmış olacaktır.

Sosyal savunma programlarında yer alacak gönüllülerin, görecekleri işin gereğini kavrayabilmeleri bakımından eğitime tâbi tutulmaları gerekmekte; gönüllü kişinin genel çerçeve içerisinde ki yerini anlaması, tüm sistemin gelişmesi bakımından da görüşlerini ifade edebilir olması, iştirakinin yararlığı bakımından yerinde görülmektedir.

Milletlerarası alanda ise, memleketlerin farklı tecrübelerden yararlanabilmeleri bakımından bölgesel toplantılar yapılması; bunların

daha genişletilerek bölgeler arası toplantılara yöneltilmesi ve bu münasebetle Doğu ile Batı'yı bir araya getirecek bu neviden bir toplantının Budapeşte'de yapılması kabul edilmiştir. International Review of Criminal Policy dergisinin de halkın iştiraki konusunda yazılmış makalelere yer verilerek bu derginin bilgi dağıtım vasıtası halinde getirilmesi kararlaştırılmıştır.

III. Hükümlülerin Tretmanına Değın Standart Minimum Kaideler

Standart Minimum Kaidelerin hürriyetinden mahrum edilmiş tüm şahısları (bir suçla itham edilmiş olsun veya olmasın) kapsamına alması, iştirakçilerin büyük bir ekseriyeti tarafından kabul edilmiştir.

Standart Minimum Kaidelerin iki ana bölümde toplanarak; birinci bölümde, insan haklarına değgın genel prensiplerin yer alması ve bu prensiplerin ilerde milletlerarası bir konvansiyonla şekillendirilmesi; ikinci bölümde ise, suçluların tretmanına değgın hususların yer alması; ve bu bölümde, ilerde vâki olan değışikler neticesi ilâveler yapılabileceğı kabul edilmiştir.

Standart Minimum Kaidelerin genişletilerek hürriyeti kısıtlayıcı yeni tedbirleri de kapsamına alması kabul görmiyerek, yukarda belirtildiğı üzere, hürriyetten mahrumiyet haline inhisar etmesiyle yetinilmesi karşısında Standart Minimum Kaideler şartla salıvermiş hükümlülere veya ikametgâhta infaz müessesesine tatbik edilmeyecektir.

Kaidelerin ahlâki otoritesini sağlamak amacıyla, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun alacağı bir kararla bu Kaideleri tasvip ederek üye memleketlerce tatbikini tavsiye etmesi hususu Kongre üyelerinin oy birliğı ile kabul edilmiştir.

Kongrede ayrıca, Birleşmiş Milletler Sosyal Savunma Bürosunda devamlılık arz edecek bir çalışma grubunun tesisi ile üye memleketlerdeki tatbikatın periyodik olarak değeriendirilmesi ve bu hususta hazırlanacak bir raporun Kanada'da yer alacak Beşinci Birleşmiş Milletler Kongresine 1975 yılında sunulması kabul edilmiştir.

IV. Sosyal Savunma Siyasetinin Gelişimi İçin Araştırmanın Organizasyonu

Bu konuda (genel ceza siyaseti görüşülmeyerek) sosyal savunma siyasetinin tanzimi için araştırmanın rol ve önemi üzerine eğinilerek, temel verilerden yoksun olarak rasyonel bir ceza siyasetinin tanzim

edilemeyeceği belirtildi. Araştırmaların yararlılığı bakımından da siyaset yapıcıları ile araştırmacılar arasında anlayış ve işbirliğinin esas olması gereği üzerinde duruldu.

Bu bölümde ayrıca, karar verme vetiresine yöneltilmiş sistem analizi konusundaki modern görüşe özel referans yapılarak; adli sistemden geçen şahısların etüdü ile üzerinde karara varılabilecek önemli noktaların tespit edilebileceği; kararların neticeleri konusunda sistematik olarak yapılan incelemelerle karar yapıcılarına devamlı bilgi kaynağı temin edilebileceği ve gelecekteki siyasetlerini geliştirmek bakımından da yeniden değerlendirme imkânını sağlayabileceği belirtildi.

Ekser memleketlerde araştırma örgütü olarak, suç istatistiklerinin derlendiği merkezler yer almaktadır. Verilerin derlenmesi hükümetin görevi olmakla beraber, araştırma için önem ifade eden farklı tipteki istatistiki verilerin tarafsız bir veri bankasınca derlenmesi ve sadece hükümet otoriteleri tarafından resmi amaçlara uyarlı istatistiki kayıtlara bağlı kalınılmaması gereklidir.

Araştırma timlerinin teşkili bakımından; geniş araştırma enstitülerinde personelin farklı dallardaki, örneğin hukuk, sosyoloji, psikiyatri ve psikoloji, uzmanlardan seçili olması uygun görülmektedir.

Dünyanın farklı bölgelerindeki memleketlerin farklı sosyal savunma problemleri mevcut olduğundan, müşterek bir sosyal savunma plânı tavsiye edilemez; her memleket kendi geleneklerine göre problemlerini çözümlemeli; kalkınması yönünden önem arz eden suç ve suçlulukla mücadelede gerekli olan stratejisini tespit etmelidir. Bununla beraber, tatbiki ilmi yöntem bütün dünyada aynı olup; tüm araştırmalar şartlandırılmıştır.

Araştırmalar için gerekli olan eleman bakımından, hükümet seviyesinde beliren ihtiyacın üniversitelerden karşılanması; Birleşmiş Milletler seviyesinde de, araştırmaları geliştirmek bakımından ihtiyaç duyulan araştırmacıları yetiştirmek üzere kurs ve seminerler tertip edilmesi kabul edilmiştir.

BELÇİKA KRALLIĞI

BELÇİKA'DA ZABITA KUVVETLERİ TEŞKİLÂTI

Çeviren
Mehmet TARCAN
İçişleri Bakanlığı
Tetkik Müşaviri

Belçika Polis Teşkilâtı :

Her şeyden önce tam yetkili genel kolluk (bunlar jandarma, komün polisi ve adli zabita) ile mahdud yetkili veya özel polisi (burada özel kanunları hükümlerine göre belli veya sınırlandırılmış bir saha içinde suçları tesbit ve tevsik eden veya soruşturma yapan güvenlik ajan veya memurları bahis konusudur. Söz gelimi; cezane, besin maddeleri müfettişleri, genel ekonomi kontrolü inceleme ve soruşturma dairesi, demir yolları zabıtası, orman koruma bekçileri, av bekçileri v.s.) tefrik etmek uygun olur.

Genel kolluk kuruluşu ile konumu sınırlandıracağım. Bu konuda bir ayırım yapılması gerekiyor : Bir taraftan İdarî zabita görevi ve diğer taraftan adli zabita görevi.

İdarî zabita, suçların önlenmesi, suçların işlenmesine mani olunması veya hiç olmazsa başlamış olanların devamının önlenmesi ile ilgili işleri yapar. Asıl amacı kamu düzen ve huzurunun korunmasını sağlamaktır. (Söz gelimi : Bir gösteri yürüyüşü yapanların, kişilere veya mallara zarar vermelerini önlemek için, gösteri alan ve güzergâhını sınırlandırmak, bir sanat eserini, tahrip veya sabote edilmesini önlemek için korumak v.s.)

Adli zabitanın görevi, cürüm ve kabahat gibi suçları incelemek, soruşturmak, bunlarla ilgili delilleri toplamak ve faillerini yetkili mahkemeye teslim etmektir. Şikâyetleri dinlemek ve gereğini yapmak bu görevin içine girer. Bu durumda söz konusu olan husus önleyici bir müdahale değil, suçluyu cezalandırmaktır.

I. Komün polisi ve komün kır bekçileri :

(1. no. lu organigram'a bakınız)

A — Çift yönlü yetki :

- a) İdarî zabıta,
- b) Adlî zabıta.

a) İdarî Zabıta :

Belediye Başkanının emir ve idaresi altındadır. Bununla beraber, ulusal, il veya komünal menfaat bahis konusu olduğunda düzeni sağlamak için görevlendirilebilir.

b) Adlî Zabıta :

Kraliyet savcısının emri altındadır. Bu adlî makam sahibi memur, bütün gereken görevlerin ifa ve ikmalini, doğrudan doğruya, adlî zabıtaadan talep eder.

Ceza yargılama usulü kanunu, kraliyet savcısının yardımcısına, «adlî zabıta âmiri» niteliğini haiz kişilere inceleme ve soruşturma, suç delillerini zaptetme alanında geniş yetkiler tanımıştır. Bu niteliği haiz olanlar münhasıran polis komiseri ve komiser muavinleridir.

B — Hizmete alma ve kuruluş :

Komün polisi aşağıda gösterilen aşama sırası içinde kuruluşu bölünmüştür.

— Belediye Başkanı : Polis şefi

(Komün meclisi aracılığı ile personeli hizmete alır, adayları inha eder, inzibatî ceza uygulaması yetkisi vardır.)

— Şef polis komiseri

(Polis komiserleri arasından bir yıl için atanır, yetkisi yenilenebilir) ancak nüfusu çok olan şehir ve komünlerde bulunur.

— Polis komiseri : Adlî makamların görüşü alındıktan sonra komün meclisince inha edilen iki veya üç aday arasından kral tarafından atanır.

— Polis komiser muavini : Baş savcının mütalâası alındıktan sondıktan sonra il valisinin tasvibi ile Belediye meclisince atanır.

- Özel ajan
- Polis ajanı

Komün meclisince atanır.

Ayrıca, polis teşkilâtının önemine göre barende yeri olan mutavassıt rütbelere de mevcuttur, (söz gelimi : Servis şef muavini komiser, komiser muavini müfettiş, taharri memuru veya askerî üniformalı memur gibi)

Polis teşkilâtı esas itibariyle aşağıda gösterildiği şekilde bölümlere ayrılmıştır :

- a) Âmir kadrosu :
 - Bir şef polis komiseri
 - Bir veya bir çok polis komiseri
 - Bir veya bir çok komiser muavini müfettiş
 - Bir veya bir çok polis komiser muavini.
- b) İkinci derece personel kadrosu :
 - Özel ajanlar
 - Polis müfettişleri
 - Askerî üniformalı memurlar
 - Polis memurları

Komün polis teşkilâtı mensuplarının aylıkları, kral tarafından tayin ve tesbit edilen genel normlara göre valinin tasvibi alınmak suretiyle belediye meclisince tesbit edilir.

Komün polisi aşağıda açıklanan esaslara göre hizmete alınır :

- a) Âmir Kadrosu :

Âmir adaylarının, yüksek tahsilin orta öğrenimini başarı ile tamamlaması ve âmirlik diplomasını haiz olması gerekir. Bu diplomayı elde etmenin şartları 12/Nisan/1965 günlü kraliyet kararnamesinde gösterilmiştir.

- b) İkinci derece personel kadrosu :

Polis memuru adaylarının eğitim ve yetiştirilmeleri esas itibariyle komün makamlarının teşebbüs ve tavassutu ile yürütülmektedir. Bu

sistem çok yetersizdir. Bu maksatla komün polis memurlarının bir ulusal eğitim ve öğretim merkezinde yetiştirilmeleri sorunu üzerinde gerekli inceleme yapılmaktadır.

C — Komün Kır Bekçileri :

Bunlar hem İdarî zabıta memuru, hem genel kolluk memuru olup mahdud yetkili adli zabıta âmiri niteliğini haizdirler. Bunlar, Komün meclisince inha edilen ikişer adaylı bir liste üzerinden il valisi tarafından tayin edilirler. Komün polisinde olduğu gibi, İdarî zabıta görevleri bakımından İdarî makamlara ve adli zabıta görevi yönünden adli makamlara bağlıdır. Kır bekçileri, başlangıçta, şehirlerin yakınında bulunan komünlerde, tarımsal alanda özel bir yetkiyi haiz olarak, ihdas edilmiştir. Bu ayırım ortadan kalkmak üzeredir.

Polis komiseri bulunmayan küçük tarımsal mahallerde, polis görevini belediye başkanı yürütür. Emri altında bir veya bir çok kır bekçisi vardır.

D — Polisin görevi ile ilgili masraflar : İlgili komünlerce sağlanmaktadır.

II. Jandarma :

(2 no. lu organigram'a bakınız)

A — Jandarmanın görevi :

Jandarma, barış zamanında düzenin korunmasını ve kanunların yürütülmesini sağlamak maksadiyle kurulmuş bir genel zabıta kuvvetidir. Savaş zamanında, ülkenin iç savunmasına katılır. Ayrıca, hal ve şartlar gerektiğinde silâh altına çağrılabilen bir jandarma ihtiyat kuvveti de mevcuttur.

Bütün bu hususlar göz önünde tutulduğunda Jandarmanın görevinin üç yönlü olduğu anlaşılır.

a) İdarî Zabıta :

Düzenin korunması için önleyici rol oynar.

b) Adli Zabıta :

(Yukarıda komün zabıtası ile ilgili kısma bakınız.)

c) Silâhlı Kuvvet :

Savaş zamanında ülkenin iç savunmasını sağlamakla görevlidir.

Jandarmanın özel görevleri arasında şunları kaydetmek uygun olur : Devlet sınırlarının kontrolü ve yollarda gidiş gelişin teftiş ve denetimi.

E — Bu görevlerin yürütülmesi :

Jandarma, bu görevlerin yürütülmesi için şu makamlara bağlıdır :

a) İdarî zabıta görevinin ifası, kanunların ve genel zabıtayı ilgilendiren kararların yürütülmesi ve genel olarak düzenin korunması ile ilgili bütün işler için : İçişleri Bakanına,

b) Adlî zabıta görevinin ifası için : Adli makamların tavassut ve müdahalesiyle (Kraliyet savcısı ve Baş Savcı) Adalet Bakanına. Bununla beraber, yabancıların güvenliği ve devletin emniyetini ilgilendiren hususlarda, adli makamların müdahalesi olmaksızın, doğrudan doğruya Adalet Bakanlığına bağlıdır.

c) Silâhlı kuvvet görevinin yürütülmesi bakımından : Millî Savunma Bakanına bağlıdır. Kıtasından kaçan veya kıtasına katılmayan askerlerin takip ve gözetimi, seferberlik işleri ve tatbikatı hazırlığına yardım konularında da Bakanlığa bağlıdır. Gerçekten, Jandarmalar asker sayıldığından, tayinleri, terfileri v.s. yönlerinden Millî Savunma Bakanına bağlıdırlar. Millî Savunma Bakanı lüzum gördüğü bütün hallerde, İçişleri ve Adalet Bakanı meslekdaşlarının görüş ve düşüncelerini almak için onlarla istişare eder.

C — Teşkilât ve Aşama Sırası (Hierarchie)

Jandarma kuvvetleri, «Jandarma Komutanı» ünvanını haiz bir Jandarma Generalin emir ve komutası altındadır.

Birliklerin disiplin, teftiş ve gözetimi «Jandarma Genel Müfettişi» ünvanını haiz diğer bir generale tevdi edilmiştir.

Ordununkine ilişkin benzerliği bulunan rütbelerden ayrı olarak, Jandarmanın askeri kanun, tüzük ve yönetmeliklere tabi general, subay, astsubay ve jandarmalardan müteşekkil bir kuruluş olduğunun bilinmesi yerinde olur.

D — Kuruluşu :

a) Jandarma Teşkilâtı şunları kapsar :

— Bir Genel Komutan

- Bir jandarma okulu (meslekî eğitim ve öğretim)
 - Sabit birlikler
 - Seyyar birlikler
 - Adlî müfrezeler
- b) Sabit birlikler aşağıda gösterildiği tarzda örgütlenmiştir:
- Jandarmanın temel birliğini karakol (labrigade) teşkil eder. Görev alanı bir çok komünü kapsamaktadır. Jandarma karakolu bir ast subayın emir ve komutası altındadır.
 - Bir kaç karakol bir Distrik (District) teşkil eder. Her Distrik'e bir araştırma ve gözetleme karakolu bağlıdır.
 - Bir kaç Distrik, mülkî taksimat bakımından krallığın bir iline tekabül eden, bir grup teşkil eder. Belçika Krallığı'nın 9 ili vardır.
Distrik ve grup bir subayın emir ve komutası altındadır.
- c) Seyyar birlikler aşağıda gösterildiği şekilde örgütlenmiştir :
- Takım (pelotan)
 - Bölük (Escadron)
 - Grup (Groupe)
- d) Adlî müfrezelerin miktarı azdır. (Bilhassa Almanya'da görev ifa eden askerî birlikler yanına gönderilmiştir.)

E — Jandarmanın görevi ile ilgili masraflar :

Bu masraflar, Millî Savunma, İçişleri ve Adalet Bakanlarının doğruluğunu tevsik ve teyit edici imzaları altında, yasama meclislerine tabi bir özel bütçeye konu teşkil etmektedir.

F — Hizmete Alma :

Yukarıda işaret edildiği veçhile jandarma teşkilâtının, bu silâhlı kuvvet mensuplarının eğitim ve öğretimini sağlayan bir okulu mevcuttur.

Jandarma adayları, ilk öğretim diplomasından başka hiç bir diploma sağlamaya mecbur değildirler. Bunlar 17-18 yaşlarına doğru hizmete

alınır ve 12 ay (süvari birlikleri için 15 ay) leyli olarak Jandarma okulunda gösterilen dersleri takip ederler. Bilâhare, genel olarak, seyyar birliklere gönderilir ve daha sonra sabit birliklere verilirler.

Jandarma subay adaylarının yüksek tahsilin orta öğrenimini tamamlamış olmaları lâzımdır. Bu şartı haiz olanlar, Jandarma Okulu Subay bölümüne kayıt ve kabul edilirler. Burada iki yıl dersleri takip ederler, sınavlarında başarı gösterirlerse, iki yıl süre ile, kriminoloji veya hukuk (bazan mühendislik) diploması almak için bir üniversiteye gönderilir ve Jandarma okulunda bir yıl tatbikat gördükten sonra öğrenimini bitirmiş olur. Gerçekten üniversite seviyesinde 5 yıl öğrenim demektir.)

III — Adli Zabita :

(4 no. lu organigram’a bakınız)

Memleketin belli başlı mahkemeleri nezdinde savcılıklara bağlı «adli zabita» denilen bir kurulu teşkil eden adli zabita âmir ve memurlar mevcuttur.

(Yukarıda kaydedilmiş olan İdarî zabitanın, zıttı adli zabitanın görevine müteallik husus ile karıştırılmamalıdır.)

A— Görev :

Adli zabita, İdarî zabitanın hiç bir iş ve görevini ifa etmemelidir. Ancak adli zabita ile ilgili iş ve görevleri yürütmelidir. Bunun içindir ki hiç bir İdarî makama bağlı değildir. İlce Kraliyet savcısının emri altındadır. (Söz gelimi : Bunun içindir ki «Brüksel Savcılığı nezdinde adli zabita» dan bahsedilir). Baş Savcının inzibati ceza uygulama yetkisi vardır.

B _ Yetki :

Komün polisinin yetkisi yalnız komün alanı ile, Jandarma karakolunun yetkisi bir veya bir kaç komün ile, diğer kuruluşların yetkileri görevli bulundukları mülki bölümle sınırlı olduğu halde, adli zabitanın yetkisi tatbikatta bütün yurt sathına yaygın durumdadır.

Çalışma özgürlüğünü sınırlayan tahditler yalnız «nezaket usulü» diye nitelendirilebilecek olan tahditlerdir. Bir kraliyet savcısı kendisine bağlı adli zabıtayı yapılan kovuşturma icabı, başka bir ilçede, görevlendirdiği takdirde meslekdaşını bundan haberdar eder. Bir istinaf mahkemesi yargı sınırı içinde görevli savcılık adli zabıtayı diğer bir mahkemenin yetki alanında çalışacaksa, savcı durum hakkında meslekdaşına gereken bilgiyi verir.

C — Kuruluş

En önemli hususu adli zabıta âmir ve memurların ayırımı teşkil eder. Bunlardan ilki «adli zabıta âmiri» niteliğini haiz olup Kraliyet savcısının yardımcısıdır.

Keza, bunlara tanınan yetki ile ilgisi bulunmayan çeşitli rütbeler vardır. Adli zabitanın bir kısmı, özellikle yabancıların durum ve ilişkileri ile meşgul olan ve «genel komiser» denilen bir nevi idarî genel sekretere bağlıdır. (İnterpol ile görevli olanlar gibi).

Her adli zabıta, İdarî yönden bir «Şef Komiser» tarafından yönetilir ve gerekli duruma göre bunun emri altında baş komiser, komiser ve memurlar bulunur. İkinci derece personel kadrosu, baş müfettiş, müfettiş ve memurları kapsar.

D — Masraflar :

Gereken ödemeler Adalet Bakanlığı bütçesinden yapılır. Adli zabıta örgütü mensupları devlet memurudur.

E — Not :

Adli zabıta mensupları, genellikle en nazik ve önemli adli vazifelerle görevlendirildikleri için bunların yetiştirilmeleri ve teknik yönden teçhiz edilmeleri çok geliştirilmiştir. Bu bakımdan hizmete alma şartları çok ağırdır. Aynı sebeple, belli başlı adli zabıta örgütü emrinde, bilimsel polisin en son verilerine uygun her türlü çalışmayı yapması için «laboratuvar» lar vardır.

Brüksel Savcılığına bağlı adli zabıta örgütünün bünyesi içinde «ulusal ve uluslararası Kriminel polis belgeleme merkez bürosu» çalışmakta ve adli delegeler genel komiserinin emri altında bulunmaktadır. Bu zat, bu büro ile adli zabıta birimleri arasında haberleşme ve ilişkileri düzenlemekle görevlidir, genel komiser, bundan başka, istinaf mahkemesi nezdindeki baş savcılarının emri altında, kendisine bildirilen görevleri yürütmek için adli zabıta birimleri arasında bağlantıyı sağlamakla görevlidir.

Belgeleme merkez bürosu aşağıda açıklanan hususlarla ilgili belgeleri toplar, sınıflandırır ve alfabe sırasına göre cetvelini düzenler. Bunlar :

a) Yalnız Belçika'da değil yabancı memleketlerde de, millî olduğu kadar uluslararası örgütlerce de aranılan veya tutuklanan suçlular,

- b) Memleket içinde ve muhtemelen memleket dışında işlenen cürüm ve cinayetler,
- c) İster çalınmış, ister kaybedilmiş veya bulunmuş olsun, yetkili mercilerce bildirilen eşyalar,
- d) Soygun veya diğer suçlardan zarar gören kişilerle ilgili belgelerdir. Cürüm ve cinayet gibi suçlar yetkililerce bildirildiğinde bu büro gerekli kaydı yapmak suretiyle lüzumlu dosyayı açar. Polis ve jandarma servisleri, aramadan vaz geçilmesi ve kişisel tutuklama ile ilgili malûmatı geciktirmeden Merkez Büroya bildirmeye mecburdurlar.

Bütün bu dokümanlar, her gün yayınlanan ve adli makamlara, memlekette mevcut bütün polis ve jandarma teşkilâtına ve keza bazı yabancı polis makamlarına gönderilen «Merkez Haber Bülteni» ne malzeme ve malûmat temin ederler. Bu bülten, keza, mahkemelerce ısdar edilen müzakereleri de yayınlr.

Merkez Bürosu, yabancı polis cinayet örgütleri ve diğer memleketlerin merkezî idareleri ile yazışma ve haberleşmekle görevli tek kuruluş olarak gösterilmiştir. Bu büronun bu alandaki rolü, kamu hukukuna giren suçlar konusunda milletlerarası polis örgütleri ile gereken işbirliğini sağlamaktan ibarettir. Bu büro, bundan başka, Paris Uluslararası büro (İnterpol) ile devamlı münasebette bulunmakta ve Milletlerarası suçlularla mücadele için uluslararası kriminal polis teşkilâtı bünyesi içinde hazırlanmış olan anlaşmalar çerçevesi içinde bu büro ile sıkı işbirliği sağlamaktadır.

IV — Yollarda gidiş geliş :

Yollarda gidiş geliş düzenlemekle ilgili husus, özel bir yasa olan «Karayolu Kanunu» nun konusunu teşkil etmektedir.

Bunun bir nüshasının bütün kütüphanelerden sağlanması mümkündür.

Karayolu Kanununun emirlerine riayeti temin etmek, esas itibariyle, mahalli polis ve jandarmanın görevidir .

2/Aralık/1957 tarihli Jandarma Kanununun 27. maddesine göre, : Jandarma bu görevini özellikle meskûn yerler dışında ifa ettiği için, komün polisi daha çok meskûn yerler sınırı içinde bu görevi yerine getirir.

Yollarda tekerlekli taşıt araçlarının gidiş ve geliş hususunda komün polisine tanınan bu yetkinin menşei, sokaklarda, iskele ve rıhtımlarda,

meydan ve yollarda geçiş güvenlik ve kolaylığını ilgilendiren her hususim teminini belediyelerin uyanıklık, anlayış ve nüfuzlarına tevdi eden 16-24/Ağustos/1970 tarihli kararnameye dayanmaktadır.

Bu görev çok defa motosiklet, otomobil veya diğer motorlu araçlarla yapılan kontrol, teftiş veya devriye çalışmaları şeklinde ifa edilmektedir .

Savcılar nezdinde adli zabıta âmir ve memurlukları tesis eden 2. Nisan 1919 tarihli kanun.

Madde 1 — Kral, her istinaf mahkemesi yargı sınırı içinde adli zabıta âmir ve memurları tayin edebilir. (Cinsiyet tefriki yapılmaz, bay veya bayan olabilir). Bunların miktarını hizmetin icabına göre tayin ve tesbit eder. Bunlar başsavcının idare ve nezareti, görev mahallerinin bulunduğu ilçe Kraliyet Savcısının emri altındadırlar.

21/Ağustos/1948 tarihli Kanunun 8. maddesinin 1. fıkrası ile bu şekilde değiştirilmiştir.

Madde 2 — Adli zabıta âmirleri Kral tarafından tayin ve azledilirler.
Adli zabıta memurları Adalet Bakanı tarafından tayin ve azledilirler.

Madde 3 — Adli zabıta âmir ve memurlarının görev mahalleri Adalet Bakanlığınca tesbit edilir.
Bununla beraber, Baş Savcı kendi görev alanı içinde adli zabıta servisine yararlı olacağı kanısında bulunduğu mahallere bunları geçici olarak görevlendirebilir.

Madde 4 — Adli zabıta âmirleri, göreve başlamadan önce Başsavcının önünde yemin ederler.
Adli zabıta memurları, bağlı oldukları Kraliyet Savcısı önünde yemin ederler.

Madde 5 — Adli zabıta âmir ve memurlarının aylık ve bazı masraflarının ödenmesi ile devlet yükümlüdür.

Madde 6 — Adli zabıta âmir ve memurlarının aşama sırası, üniforması ve rütbe alâmeti ile bunlara uygulanacak inzibatî cezalar, seyahat ve ikâmet masrafları kral tarafından tayin ve tanzim edilir.

Madde 7 — Adli zabıta âmirleri, adli kaza merkezinde oturdukları takdirde, büroları Adalet Sarayında gösterilen odalarda bulunur.

Madde 8 — Adli zabıta âmirleri, adli polis âmiri niteliğini haiz olup Kraliyet Savcısının yardımcısıdır. Bunlar Kraliyet Savcısı adli zabıta âmiri sıfatıyla kanunların polis komiserlerine tanıdığı görev ve yetkileri haizdirler.

Görevini ifa esnasında, komün polisi komiser ve komiser muavinleri ve keza Belediye Başkanı ve encümen üyeleri ile aralarında anlaşmazlık, müdahale veya rekabet çıkabilir.

(21/Ağustos/1948 tarihli kanunun 8. maddesinin 2. fıkrası —

Bayan adli zabıta âmir ve memurları, erkek adli zabıta âmir ve memurlarının aynı hak ve yetkilerini haizdirler. Bunlar üstelik, ahlâka, örf ve âdete aykırı olarak işlenen suçların failleri, mağdurları veya tanıkları kadın veya çocuk olduğu takdirde, inceleme ve araştırma yapmakla bilhassa görevlendirilirler.)

Madde 9 — Adli zabıta âmir ve memurları, istinaf mahkemesinin bütün yargı sınırı içinde görev ve yetkilerini yürütürler. Burslar, gözetimi altında bulundukları başsavcının bir kovuşturma ile ilgili olarak düzenlediği müzekkere gereğince, diğer bir istinaf mahkemesi kaza dairesi sınırı içinde görevlerini ifa edebilirler. Bu sonuncu halde; müzekkereyi veren baş savcı, görevlendirdiği kaza dairesi baş savcısını durumdan derhal haberdar eder.

Bu mümkün olmadığı takdirde, adli zabıta âmir ve memurları müzekkere gereğince görevlerini ifa ederler.

Madde 10 — Kraliyet savcıları, muavinleri ve sorgu yargıçları bu kanun ile konulan tahditler hariç olmak kaydıyla, adli zabitanın görevlendirildiği iş ve işlemlerinin tamamlanması için bütün adli zabıta âmirlerinin yardımını talep etmek ve bunları görevlendirmek hakkına maliktirler. Bu kanun ile ihdas edilen adli zabıta âmirleri hakkındaki talep etme ve görevlendirme hakkı, ancak bunların talep eden adli makamın bulunduğu ilçede oturmaları veya bu kanunun 3. maddesinin 2. fıkrası gereğince baş savcı tarafından geçici olarak görevlendirilmeleri hallerinde mevcuttur. Yardıma çağrılan veya görevlendirilen adli zabıta âmirleri bu emre uymaya ve ihtiyaç duyuluyorsa

emri altındaki memur ve ajanların verilen emrin yürütülmesine katılmalarını sağlamaya mecburdurlar.

Madde 11 — Adli zabıta âmir ve memurları, Kraliyet Savcısı tarafından, ihzar ve tevkif müzekkereleri, yakalama veya zaptetme emirlerinin icrası için görevlendirilebilirler.

Madde 12 — Adli zabıta âmirleri, görevlerinin ifa ve icrası esnasında; Sulh Yargıçları, vekilleri, Kraliyet Savcıları, yardımcıları ve sorgu yargıçları dışında adli zabıta âmirleri ve zabıta kuvvetinin yardımını talep etmek hakkını haizdirler.

Yardıma çağrılan memur ve ajanlar bu emre uymaya ve lüzum görülüyor ise emri altındaki memur ve ajanların verilen emrin yürütülmesine katılmalarını sağlamaya mecburdurlar.

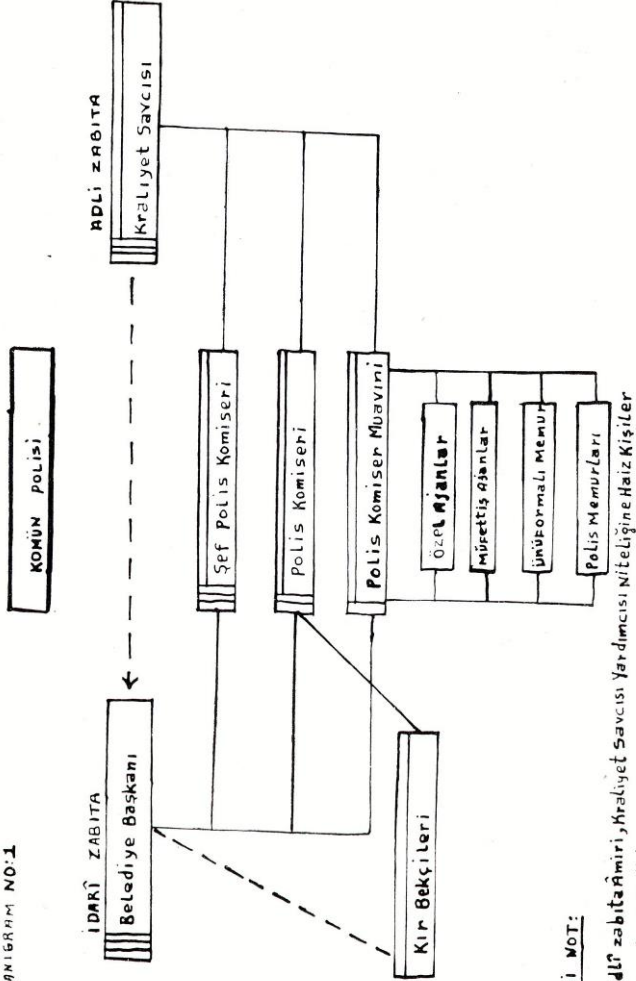
Madde 13 — Mahallî İdare âmirleri veya vekilleri, adli zabıta âmir ve memurlarının talep etmeleri halinde, görevlerinin ifası için lüzumlu bütün bilgileri, yazılı veya sözlü olarak, vermeye mecburdurlar.

Kraliyet savcısı veya sorgu yargıcının bir kovuşturma ile ilgili olarak düzenlediği bir müzekkereyi haiz bulunan adli zabıta âmirleri, bu müzekkerenin gereğini yapmak için komün idaresi bürolarına girmeye ve başka bir yere götürülmeden mahallî polis idaresinin sahip olduğu doküman, defter ve sicilleri tetkik etmeye yetkilidirler.

Aynı hak cürmü meşhut halinde de tanınmıştır.

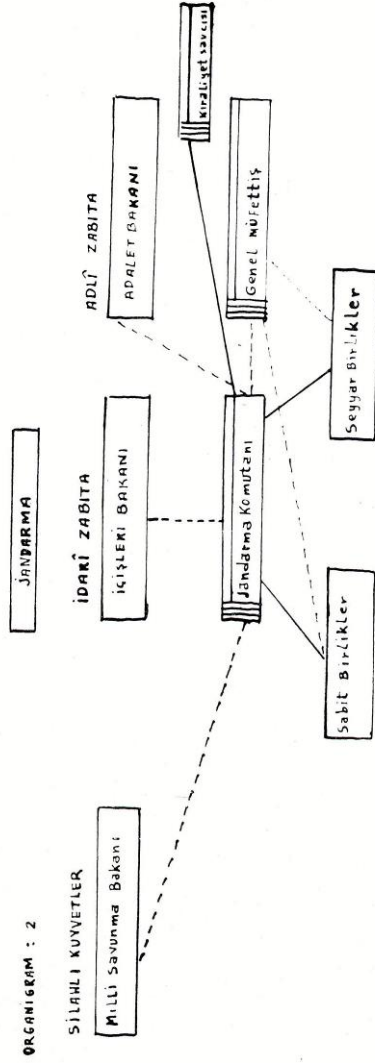
NOT : Dışişleri Bakanlığımız vasıtasile Brüksel Büyükelçiliğimizce sağlanan dokümanın tercümesidir.

ORGANİZASYON NO:1

IZAH EDİCİ NOT:

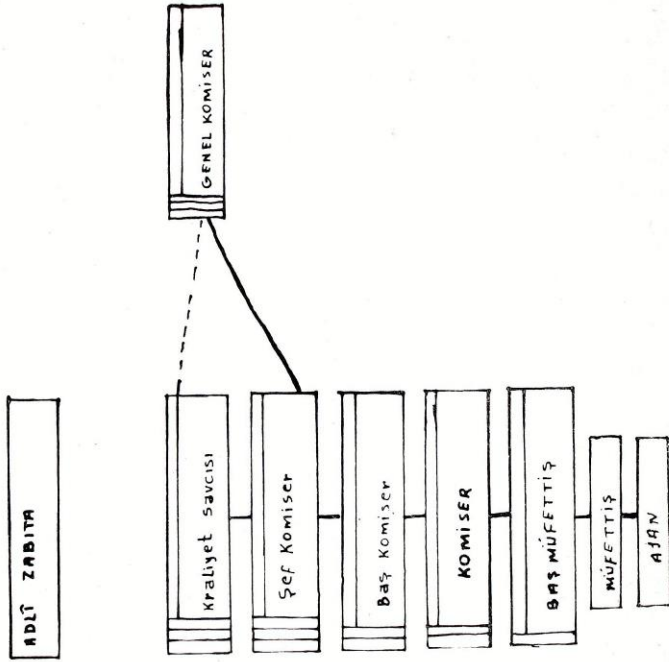
- ADLİ ZABİTA
- Genel Müdürlük
- Daire veya Şube Müdürlüğü
- Servis Müdürlüğü
- Organik Bağlantı
- Fonksiyonel Bağlantı

İZAHEDİCİ NOT :

1 Nolu Organigram'a Bakınız

ORGANİGRAM: 4

İZAH EDİCİ NOT:

1. Nolu Organigram'a
bakınız.

TERCÜMELER

İNGİLTERE'DE MAHALLİ İDARELER REFORMU (1)

Çevirenler:

Şerif TÜTEN - Orhan ZALİM

ÇEVİRENLERİN ÖNSÖZÜ

İçinde yaşadığımız yüz yılının çok hızlı değişikliklere sahne olması, toplumumuzun yaşantısının değişmesi, teknolojik gelişmeler ve yeni buluşlar, kalkınma hareketleri, insanların değişen ihtiyaçları demokratik hayatın İdarî sistemimizde yer alması, yerleşme biçiminde görülen değişiklikler, şehirleşme, motorlu araçların sayısının artması, ulaştırma ve haberleşme alanında görülen devrimler sonucu, devlet yapısında, yeniden düzenlemeden daha çok söz edilir olmuştur.

Geleneksel devlet hizmetleri, yerlerini daha yenilerine, özellikle sosyal hizmetlere öncelik veren devlet anlayışına terk etmeye başlamıştır. Devlet görevleri yanı sıra, yersel hizmetleri ifa eden mahallî idarelerin yapmakta olduğu görevlerde de yetersizlik görülmeye ve günlük hayatta bireylerin özlediği hizmetlerin niceliği ve niteliği üzerinde daha çok durulmaya başlanmıştır.

Ancak, 1930 yılında çıkarılan Belediye Kanunu ve bu Kanunun verdiği görevlerin yapılması için gerekli malî kaynakları sağlayacak 1948 yılında kanunlaşan Belediye Gelirleri Kanununun ve 1949 yılında uygulama alanına konulan İl İdaresi Kanunu, vatandaşın gelişen ihtiyaçlarını çok uzaktan takip edebilmektedir.

Belediye Gelirleri Kanunu ile il tarafından ifa edilen hizmetleri finanse eden gelir kanunları, tedvin edildikleri tarihten sonra, paramızın iki defa devalüasyona tabi tutulması sonucu, yeterliliklerini kaybetmişler ve artan hizmet taleplerini karşılamak şöyle dursun, kanunlarda sıralanan görevlerin yapılmasına yetenekli olmaktan çıkmışlardır.

(1) Mahallî idareler hakkında Kraliyet Komisyonu raporunun özeti. Parlâmentoya 1969 Haziranında sunulmuştur. Hükümet Basımevi.

Yersel hizmetleri kapsayan ana kanunlar 1930 ve 1949 ların devlet anlayışı ile tanzim edildiği için, zaten günümüzün ihtiyaçlarının çok gerisinde idi. O tarihlerden bu yana sosyal ve ekonomik alanda hasıl olan değişiklik ve gelişmeler sonucu ortaya çıkan ihtiyaçlar, geçerli kanunları, görevler bakımından, adeta yüzyıllar önce ve o günlerin ihtiyaçlarına göre tedvin edilmiş hale sokmuştur.

1946 yılında memleketin politik hayatında da çok partili sisteme girilmesi nedeni ile önemli değişiklikler olduğu da bilinmektedir.

Yukarda bir bölümünü ifade ettiğimiz bu nedenlerle, yasalarımız yurdumuzun sosyal, kültürel ve ekonomik yaşantısının çok gerisinde kalmıştır. Ortaya çıkan dar boğazlar ve günlük yaşantımızın getirdiği zorlamalar, yüz yılımızın özelliği olan milletlerarası ilişkiler, yürürlükte olan devlet sistemimizde yer yer yenileştirme yapma zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır.

Önceleri palyatif tedbirlerle yapılan yenileştirmeler, sorunların çözümlenmesinde yeterli görünüyordu. Sonraları ise, köklü değişikliklere gerek görüldü. Bu cümleden olmak üzere Bakanlığımızda «İçişleri Bakanlığı Hizmet ve Teşkilâtını Yeniden Düzenleme Projesi» diye isimlendirilen bir reorganizasyon çalışmasına girişilmiştir.

Kurulumuz üyelerinden bazılarının da katıldığı bu araştırmanın daha başlangıcında nihaî raporun nasıl tanzim edilebileceği aklımızı tırmalayan bir sorun olmuştur.

Bu çalışmaya ışık tutar düşüncesi ile İngiliz Mahallî İdareleri reorganizasyonu için, İngiliz Hükümetince yayınlanan Beyaz kitabı dilimize çevirmeye karar verdik. Ancak çeviri bittikten sonra bu Kitabın dayanağı olan ve Lord Redcliff - Maud raporu diye adlandırılan Kraliyet Komisyon raporunu da çevirimize eklemeyi uygun gördük.

Bakanlığımız hizmetlerini yeniden düzenleme projesinde dört yıldır çok kıymetli çalışmaları ile emekleri geçen arkadaşlarımızın faaliyetlerine bu çeviri ile naçiz bir katkıda bulunduğumuzu ümit ediyoruz.

GİRİŞ

Kişî bağımsızlığı, düşünce ve söz hürriyeti İngiliz halkının bildiği şeylerdir. Fakat bu hakların her hangi bir makam tarafından lütfedildiğini düşünmek abestir. Bu haklar halkın parlâmentodaki temsilcileri tarafından savunulmaktadır. Toplum, isteklerini bunlara bildirerek, millî idarenin bir kuvvet olarak kullanılmasını sağlamaktadır. Bugünkü de-

mokratik sistem birçok kusurlara sahip olduğu gibi, bir o kadar da eleştiriye konu olmaktadır. Buna rağmen, genel seçimlere kayıtlı seçmenlerin % 75- 80 inin katılması ile bu düzeye millî idare temsil edilmektedir.

Parlamento dışında, demokrasinin gerçekleştiği tek kuruluşun, mahallî idareler olduğu söylenebilirse de, bu tamamen böyle değildir. Zira bütün seçmenlerin oy kullanması mümkün iken, yarısından azı bu gibi seçimlerde oy kullanmaktadır. Mahallî idareler, hemşehrilerinin yaşadığı kasaba ve onu çevreleyen ortamda herkesi en yakından ilgilendirmesi gerekli cadde ve sokaklara, trafik problemlerine, otobüs sistemine, sosyal meskenlere ve inşaat standartlarına, okullara, yaşlıların bakımına ve sağlık hizmetlerine ve nihayet hemşehrilerin keselerine, çıkarlarına değinen her şeye en yakından etki yapan kuruluşlardır.

Bütün bu gerçeklere rağmen pek az kişi, kendileri için ne yapıldığını ve kendi adına kimlerin bu işi yürüttüğünü, nasıl yürüttüğünü öğrenmek zahmetine katlanır.

Demokratik hayatta başarı, seçmenlerle seçilenler arasındaki ilişkilerin yakınlığı ile orantılıdır. Maalesef çoğunlukla mahallî idarelerde bu yakınlık, ilişki yoktur. Millî politika konusunda oldukça meraklı ve hareketli olan aynı vatandaşlar, bizim inandığımıza göre, mahallî idarelerin iyi organize olmaması sonucu, mahallî sorunları anlamakta zorluk çekmektedir.

Bütün bu hale rağmen, İngiliz mahallî idareleri rastgele gelişmektedir. Bu gelişmenin, her yerde, coğrafi ve sosyal koşullar gözönüne alınmadan, sistematik bir plânlamaya dayanmadan olduğu görülmektedir. 1966 Mayısında kurulan Kraliyet Komisyonu, bugünkü mahallî idareleri tepeden tırnağa kadar incelemeyi ve duruma göre akılcı bir yenileştirmeyi yapmayı kararlaştırdı. Bu hareketin zamanımızda önemli bir ayrıcalık taşımasının iki nedeni vardır :

Birincisi; İlmî buluşlar, sanayi alanındaki gelişmeler, tarihin günümüzdeki oluşmasından daha hızla İngiltere’de halkın yaşayışına ve çalışma tarzına yeni bir biçim vermektedir. Mahallî idarelerin faaliyetleri, sorunların çözüm yolları, kırsal alanlarda ve kasabalarda yerleşme biçimi, belli bir yöntemde gelişmediği gibi, yakın yıllarda birden hızlanarak yeni bir yönetime girme eğilimindedir. Böylece geçmişteki, günümüzdeki ve gelecekteki değişik sorunları karşılayabilecek, yeni biçimde bir mahallî idare tipine şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

İkinci neden daha başkadır. Bu büyük değişiklik çağında, kimseyi temsil etmeyen dev kuruluşların, kişilerin bağımsızlıklarını kısıttı ve

hemşehrilerin, kişiliksiz bu örgütlerle mücadele etmekten vazgeçtikleri görülmektedir. Bu sapma devam ederse, kayıpların tamiri mümkün olmayacak ve yersel idarelerde kendi kendini idare ilkesi yok olabilecektir. Oysaki yersel idare halkın düşüncülerini, sorunlarını ve bizatihi kendisini temsil etmelidir. Olumlu tedbirler alınmazsa bu gidiş, demokrasinin sonu olabilir.

Problemler Nerededir?

Mahallî İdarelerin Amacı :

Mahallî idarelerin kişiliği ve biçimi, aşağıda sayılan dört ilkeyi başarmaya yetenekli olmalıdır : Geniş anlamda güvenlik ve esenlik görevini beceri ile sağlamak; değişik toplumlardaki halkın iyiliğini ve sağlığını temin etmek; hemşehrilerin ilgisini çekmek ve onu korumak, geleneklerden gelen kudreti geliştirmek; ve merkezî hükümetle bir işbirliği kurarak, durmadan ortaya çıkan beklenmedik değişikliklere kendisini uydurup halkın yaşantısına, çalışmasına, seyahatine, alışverişine, eğlenmesine olanak sağlamak. Bu amaçlar, günümüzdeki mahallî idarelerin görevlerini tanımlamaya yardım etti ve gelecek için önerilerimize ışık tuttu. 2000 tanığı dinledikten araştırmalarımızın sonuçlarını inceledikten, hemen hemen üç yıl süren sürekli, yoğun tartışmalar yaptıktan sonra, İngiltere’de mahallî idarelerin yeni bir örgütlenmeye ve yeniden çizilecek sınırlara muhtaç olduğuna kat’i kanaat getirdik. Aşağıda arzedilen ilkelere dayanan yeni sınırlara ve örgütlenmeye komisyonun 11 üyesinden 10 u taraftar olmuştur.

Değişen Gerçekler :

Mahallî idarelerin uğraşması gerekli sorunlarda çok büyük değişiklikler olmaktadır. Bizim araştırmacılarımızın ortaya koyduklarından bazıları aşağıda gösterilmiştir :

— İngiltere’nin nüfusu son yirmi yıl içinde % 12 artmış, yani 5.000. 000 çoğalmıştır. Şimdiki tahminlere göre 2000 yılında bu rakama

14.000. 000 kişi daha ilâve olunacaktır. Halbuki bu memleket dünyada en çok nüfus yoğunluğuna sahip ülkedir.

— 1950 lerde her 5 aileden birinin otomobili vardı. Bugün her iki aileden birinin bir otomobili vardır. 1980 lerde her ailenin bir otomobile sahip olacağı hesaplanmıştır.

— Halk eskiye oranla daha geniş alana yaygın ve daha çok kaliteli hizmet istemektedir.

— Eski evlerin, okulların, modası geçmiş kasabaların, geçmişten miras kalan metrukâtın, halkın gittikçe gelişen arzusu karşısında, sür'atle yenileştirilmesi zaruridir.

Sanayi kuruluşları, malî ihtiyaçlar, halkın hizmete ait talepleri, eskiye oranla çok daha geniş biçimde ortaya çıkmakta, sonuç olarak Merkezî Hükümet, bu hizmetleri başarabilecek daha kudretli mahallî idarelerin kurulmasını istemektedir. Aksi takdirde, karşı tarafın baskı ve kudreti sonucu mahallî idareler yok olacak, yerini merkezî ya da yeni kuruluşlara terk edecektir. İngiltere halkının çoğunluğu bunu istememektedir. Ancak, başka alternatif yoksa, sonuç bu olacaktır.

Dört Büyük Kusur :

Geleceği görmek için sarf ettiğimiz gayretler sonucu ve bizim incelemelerimizin ışığı altında, halen mevcut mahallî idare kuruluşlarının biçiminde ve çalışma yönteminde derhal ve köklü olarak değişmesi gereken dört büyük kusurun mevcut olduğuna kanaat getirdik. Eğer yapılacak değişiklik, mahallî idarelerin başarılı şekilde ve ekonomik olarak çalıştığına, organlarını seçen halkı inandırır ve onların ilgisini devam ettirmeyi başarırsa, bu kusurlar önemli oranda azalacaktır.

Dört büyük kusur şunlardır :

1. Mahallî idarelerin görev alanları modern İngiltere'nin çalışma ve yaşama biçimine uymamaktadır. Olanaklarla aradaki açıklık, sosyal, ekonomik, teknolojik değişiklikler çoğaldıkça, daha da genişleyecektir.

2. 79 şehrin (County Borough) (2), 45 ilçeden bağımsız oluşu, şehirleri ilçelerden ayırmakta olumlu bir ulaştırma (3) ve gelişme plânlaşmasının yapılmasını önlemektedir. Bu halin sonucu olarak, şehirlerle ilçeler arasında bir düşmanlık havası doğmakta, her iki kuruluşun değeri hakkında şüpheler ortaya çıkmaktadır.

3. Yetkilerin bir elde toplanması gerekirken, şehirler ilçe içinde ayrı bir oda imişçesine, birçok ellere dağılmakta, her ilçe ile ilçe içinde kalan

(2) Halen İngiltere'de 227 bağımsız şehir (none county borough), 449 ilçe içinde kalan şehir (county borough) ve 410 kırsal idare birimi (rural district council) olmak üzere 1086 bağımsız birim vardır.

(3) Ulaştırma deyimi içine, ulaştırma plânlaşması, yol plânlarının hazırlanması, yolların yapım ve bakımı, trafik akımının kontrolü, park yerlerinin kontrolü ve kütle ulaştırması hizmetleri girmektedir.

çok sayıda mahallî idarenin (County District Council), sorumluluk ölçüsü açık ve seçik olmaktan çıkmakta; ve bu durum, bireylerin, ailelerin ihtiyaçlarının yerine getirilmesinde büyük karışıklıklara sebep olmaktadır.

4. Birçok mahallî idare, görevlerini arzulanan standartlara göre yapabilme olanağından yoksun olduğu gibi; malî güç, alan, teknik araç ve yüksek vasıflı personele sahip olabilmek için de oldukça küçük ve yeteneksizdirler.

Başka yeteneksizlikler :

Tamamen olmasa bile kısmen, bu gibi yapısal kusurların sonucu, meclis üyeleri ve memurların bütün çabalarına rağmen, mahallî idarelerin halkla ve millî hükümetle ilişkilerinde bazı başarısızlıkları vardır.

Mahallî idareler, örgütlenmesinin karışık oluşu nedeniyle, toplumun, ailelerin ve bireylerin günlük ihtiyaçlarının doğurduğu sorunlarla yüzyüze gelmekte ve onlara çözüm yolu bulmakta güçlük çekmektedir. Bu nedenledir ki, halkın bir çoğu, mahallî idarelerin kendilerine yardım edemeyecek durumda olduğuna inanırlar; ve böylece meclis üyeleri ile memurlar arasındaki çekişmenin başlıca nedeni de budur.

Parlamento ve Hükümet, bugünkü sistemin kısıtlayıcı koşulları içinde, il valilerinin yersel hizmetlerini yapabileceklerinden şüphelidirler.

Mahallî idarelerin, gerek tiplerinin gerek büyüklüklerinin değişik oluşu yanında, onların temsilcisi olan kuruluşların da birlik içinde olmayışı sonucu, pek nadir ahvalde, merkezî hükümetle tek bir mahallî kuruluşun tutarlı bir pazarlığa oturduğu görülür.

Bir Çözüm Yoluna Doğru :

Önemli bir soru :

Yukarda sayılan yapısal ve diğer kusurların düzeltilmesi için ne gibi değişikliklerin yapılması konusunda, cevaplanması gerekli önemli bir soru vardır : Alan ve yetki bakımından hangi ölçüde bir otoriteye ihtiyaç vardır? Bir bütün olarak nüfus, alan, belli hizmetlerin başarılı olabilmesi ve demokratik ilkelerin korunması için, mahallî idare ölçüsü ne olabilir?

Bu sorulara, memleketin her yanındaki uygulamaya bakarak, belli hizmetleri inceledikten sonra, aşağıdaki ilkeler içinde cevap vermeyi kararlaştırdık :

Bizim Genel İlkelerimiz :

1 — Mahallî idarelerin sınırı, gerek seçmenlere gerek onların temsilcisi olarak seçilenlere, kamu hizmeti görüleceği kanısını verebilecek biçimde çizilmelidir.

2 — Çizilen alan, ilçe ve şehrin birbirine bağlılığı ilkesine uygun olmalıdır.

3 — Memleketin her bölgesinde plânlama, ulaştırma, bölgesel kalkınma gibi fizikî yapıya etki yapabilecek hizmet ve yetkiler bir elde toplanmalıdır. Bu otoriteler, çoğalan nüfusun artan ihtiyaçlarının doğurduğu baskıları karşılayabilecek; bu kesimde yaşayan, çalışan, alışveriş eden, dinlenen, eğlenen halkın ilgisini çekebilecek kadar geniş olmalıdır.

4 — Bütün sosyal yardım hizmetleri (4) (Eğitim, sağlık, sosyal meskenler dahil) Secbohn Komitesinin kısa bir süre önce yayınlanan raporunda tavsiye edildiği üzere, bir otoritenin elinde olacaktır.

5 — Eğer mümkün olabilirse 3. ve 4. maddelerde sayılan hizmetler, giderek birbirlerine etkili oluşu nedeniyle, aynı elde toplanacaktır. Halen şehirlerde olduğu gibi (County Borough), belli bir alan içindeki bütün mahallî idare hizmetlerinin, sorumluluğunun bir elde toplanması ilkesine uyularak, kendine yeterli bir mahallî idare tipi yaratılacaktır. Bölgeyi ve hizmetleri bir bütün olarak kabul eden tek otorite tarafından, tahsisatların birleştirilmesi ve kaynakların kullanılmasında önceliklerin saptanması kolaylıkla uygulanabilir.

6 — Yeni kurulacak örgütler, bugünkü şehir ve ilçe bölgelerinden (County District), becerili insan gücü ve malî kaynaklar bakımından daha büyük olmalı ve hizmetleri azamî beceri ile yapabilmelidir.

7 — Alanda yaşayan nüfusa orantılı olarak, yeni kurulacak örgütlerin ölçüleri değişmelidir. Fakat en küçük nüfus birimi kesin olarak saptanmalı ve daha küçük birimlerin kurulmasına izin verilmemelidir. Ancak, bu asgarî nüfus haddinin ne olacağı sorusuna cevap vermek, yapılan araştırmalardan anladığımıza göre, çok zordur. Komisyonumuz optimal

(4) Sosyal yardım hizmetleri: Çocukların korunması ve yardım hizmetleri; kimsesiz çocukları, sakat ve geri zekâlı çocukları eğitim imkânlarına kavuşturma; ana-çocuk bakım hizmetleri; yalnız annelere ve hastalara evde hizmet; akıl hastalarına yardım; yetişkinlere açık eğitim merkezleri; düşkünlere yardım servisleri gibi hizmetleri ihtiva eder.

nüfusun 250.000 kişi civarında olması gereğine inanmaktadır. Ancak, özellikle eğitim konusunda yetkililer, bu sayının 500.000 den az olmaması gereğini savunmaktadırlar (ki biz bu sayıyı esas olarak kabul etmiyoruz.) Ayrıca memleketin bazı bölgelerinde 250.000 den fazla nüfusu kapsıyacak örgütlerin kurulması realiteye uygun düşmemektedir. Kaza eğitimle birlikte yürütülmesi gerekli sosyal yardım, sağlık ve sosyal meskenler hizmetleri için de bu sayının büyütülmesine kesin gerek yoktur.

8 — Madalyonun öteki yüzüne bakıldığında, kurulacak yeni örgütlerin bürokratik dar boğazlar yaratacak ve seçilenlerle seçmenler arasındaki ilişkileri zorlaştıracak kadar büyük olmaması gerekli görülmektedir. Bu gerek, sosyal hizmetler ve sosyal yardım hizmetlerine bakıldığında daha iyi anlaşılır. Bize yol gösterecek pek az delil mevcut olmasına rağmen, her alanın kendine özgü sosyal ve coğrafi özellikleri gözönünde tutulması kaydı ile, nüfusun bu servisleri için 1.000.000 üzerinde olmaması gereğine inanıyoruz.

9 — Çevrenin düzenlenmesi ve plânlama gibi hizmetlerin ifasında, nüfusun sosyal hizmetler için çok olduğu alanlarda, her iki hizmetin tek elden yürütülmesi uygun düşmeyebilir. Memleketin bu kesimlerinde sorumluluk, mahallî idarelerin iki kademesi arasında açıkça belirtilmeli ve bölüşülmelidir.

10 — Yeni kurulacak mahallî idareler hiç olmazsa şimdi mevcut olanlardan daha becerili olmalıdır. Yapılacak değişiklikten şüphe ediliyorsa, toplum çıkarları, gelenekler, imtiyazlar gibi mevcut idarelerden tevarüs edilecek özellikler ve halen başarı ile yürütülen servislerin muhafazası yolları aranmalıdır.

İlkelerin Uygulanması :

İkinci bir soru da hangi mahallî idare örgüt türünün bu prensiplere uygun düşeceği.

Şehrsel Alanlar :

İngiltere’de mahallî idareler konusunda baş sorumlu olan, Sosyal Meskenler ve Mahallî İdareler Bakanlığının savunmasını yaptığı «Şehrsel Alanlar» konusuna, yukardaki soruyu sorarak işe başladık. İngiltere haritasında mümkün görülen değişik mahallî idare türlerinin incelenmesi sonucu aşağıda sıralanan veriler ortaya çıkmıştır :

Şehrsel bölgeler fikri, halkın eskisinden çok daha hareketli oluşu, şehir ve kasabalardaki faaliyetlerin birbirini etkilediği gerçekleri karşısında önem kazanmıştır.

İncelenen verilere göre, yurtda 25 ilâ 45 alanda şehrsel bölge kurulması mümkün görölmektedir. Önerilen şehrsel alanlar bütün yurtda uygulanabilecek bir fikir değıldir. Hatta bazı kesimlerde bu öneri, yurt gerçeklerine uygun düşmemektedir. Birmingham, Liverpool ve Manchester şehirleri etrafındaki geniş alanı kapsayan yoğun oturma birimlerinde; keza doğal bir merkez olan büyük şehri çevreleyen kasabalar ve gelişen kırsal kesimler için fikrin uygulama olanağı vardır. Ancak, memleketin güney batısında halk, şehir merkezine bu gözle bakmamakta, onunla çıkarlarını paylaşmayı garipseemektedir. Güney doğuda ise Londra şehrinin etkisi ile, belli biçimde bir mahallî idare kuruluşu bulunmamakta ve şehrsel bölge fikri, halka yapmacık bir kuruluş gibi görönmektedir.

Önerilen şehrsel alanlarda, bir çoğı seçenlerle seçilenler arasındaki ilişkilerin arzulanen ölçüde olabilmesi için çok büyük bir yoğunluk bulunmakta ve bu nedenle mahallî idarelerde iki kademeli bir örgütlenmeyi gerektirmektedir. Ancak, bu takdirde aşağı kademeli mahallî idare, alışılmış şehrsel hizmetleri yürütmek için yeterli malî kaynak bulmak için çok küçük kalacağı gibi, bugün birçok kuruluşa dağılmış olan sosyal görevlerin ve sosyal yardım hizmetlerinin, yurdun büyük bir parçasını kapsayacak bölgesel kuruluşlara devredilmesi gereğı ortaya çıkacaktır.

Önerilen Çözüm Yollar :

Bu nedenledir ki, şehrsel bölgelerin bütün yurda uygulanması için değışik alternatifler düşündük. Yeni kurulacak örgüt için diğeri önerileri de inceledik. Yapılan teklifler tek kademeli ve iki kademeli değışik büyüklüktedir. Mahallî idareleri ihtiva ediyor ve sonuncu modelde il (Province) başlıca görevleri üzerine alıyordu. Bizim uzmanlarımızın hazırladığı İdarî taksimat haritasında, memleket ekonomik ve sosyal bağlar gözönüne alınarak 130-140 üniteye bölünüyorsa da, bu kesimlerde yeterli nüfus ve malî kaynak bulunmayışı nedeni ile, görevlerin ifasında istenilen beceri ve başarımın elde edilemeyeceğı anlaşılmaktadır.

Mahallî İdare Meclislerine Duyulan İhtiyaç :

Bu araştırma sırasında, topluma esas olarak, tabanda küçük ünitelerin mevcudiyetine ve lüzumuna kanaat getirdik. Bizim vardığımız ilk nihai karara göre, bütün İngiltere’de kurulacak yeni mahallî idare türünde, köy, kasaba ve şehirlerde başlıca hizmetleri ifa etmek için olmasa bi-

le. burada yaşayan toplumun çıkarlarını gözetecek nitelikte seçilecek bir meclisin bulunmasının gerekli olduğudur.

İl Meclislerine Duyulan İhtiyaç :

İngiltere haritasını inceledikten sonra vardığımız ikinci karar, mahallî idarelerin yeniden düzenlenmesinden sonra, bugün mevcut sekiz «Bölge Ekonomik Düzenleme Konseyi» ne benzemeyen, şehirs el bölgelerden daha geniş bir alanı içine alacak yetkili bir kuruluşa gerek olduğudur. Bu meclis bütün il bölgesi adına Hükümetle işbirliği yaparak, bölgenin ekonomik stratejisini tesbit edecek ve geniş plânlama görevini yerine getirecektir.

Yürütme Görevini Yapacak Örgüt Tek mi Yoksa İki

Kademeli mi Olmalıdır?

Şehirs el hizmetlerin iyi görülmesi için yapılacak yeniden düzenlemede iki kademeli bir idarenin kurulması, (Yers el İdare - İl İdaresi) kabul edildikten sonra, haritada İngiltere'nin her bölgesini tekrar incelemeye karar verdik ve genel ilkelerimizi bu bölgelere uygulamaya çalışarak, hangi bölgelerde genel anlamdaki mahallî idare hizmetlerinin yürütme sorumluluğunun, bir otoritede yoğunlaştırılabileceği sorusunu kendimize sorduk.

Ve bu bölgeler :

- (i) Çevres el hizmetleri başarı ile yürütebilecek bir ünite olacak mıdır?
- (ii) Bu birim, sosyal ve bireysel hizmetleri beceri ile yürütecek 250.000 - 1.000.000 nüfusa sahip midir?
- (iii) Demokratik yoldan seçilmiş bir meclis, bu toplumun çıkarlarını gözetebilecek midir?

Bu üç ilkeye uygun düşen her alanda, tek kademeli mahallî idare kurulması onaylanır. Koşulları böyle olmayan alanlarda yürütme sorumluluğunun iki kademedeki idareler arasında bölüşülmesi gereklidir. Öncelikle, bir mahallî idarenin alanını aşan büyük plânlama sorunlarının bulunduğu, nüfusun yoğun olduğu kesimlerde, yürütmenin bir tek otorite tarafından gerçekleştirilemeyeceği komisyonumuzca anlaşılmıştır.

Yeni Mahallî İdarelerin Sınırlarının Çizilmesi

Yukarda saydığımız alternatifleri aklımızda tutarak, aşağıda sayılan üç önemli ilke (ve diğerleri) ile her mahallî idarenin sınırını yeniden çizerken, elde edilecek faydaları da düşünülmüş oluyordu :

Bu ilkeler :

(i) Toplum yaşantısının biçimi : Halkın ve sınaî kuruluşların yerleşmesi, çalışanların işe gidiş geliş yolları, alış veriş, eğlence ve diğer olanaklar gibi, gelecekte alanın sosyal ve ekonomik oluşmasına etken olacak hususların gözönüne alınması gereklidir.

(ii) Demokratik temsil ve idarenin becerisi : Geçerli siyasal temsil ve kurulacak mahallî idarenin (nüfus, coğrafya, malî kaynak, insan gücü ve teknik araçlar bakımından) becerili olması oranının, mümkün olduğu kadar yüksek olması.

(iii) Mevcut mahallî idarenin biçimi : Bu kaniya erişirken iki çeşit izlenimden faydalanılmıştır.. Biri (bunlar yayınlanmış bulunuyor) bireylerin, Bakanlıkların, mahallî idarelerin ve bunların birliklerinin, plânlama, sosyal yardım, idare uzmanlarının fikirleri idi.

İkinci kaynak, bizim için uzmanlarımız tarafından yapılmış olan ayrıntılı araştırmalardır. (Bunların da bir çoğu yayınlanmıştır.) Araştırmaların ve yukarda sayılan anketlerin incelenmesinden, son 80 yıl içinde, toplumun çalışma ve yaşantısında büyük değişiklikler olduğu anlaşılmaktadır. Yeni yolların yapılışı, kütle ulaştırmasındaki devrim sonucunda, halkın alışveriş, eğlenme, dinlenme alışkanlıkları; otobüs sistemine, seyahat etme olanaklarının kolay ya da zor oluşuna göre değişiyor. Yeni yolların yapıldığı kesimlerde mektupların atıldığı ve dağıtıldığı yerlere göre, gazete, radyo ve televizyon yayın alanları etkisinde kalan, kasabalar büyüyor ve yerleşme biriminin sür'atle değiştiği görülüyordu.

Komisyonun Vardığı Başlıca Kararlar

Londra haricinde kalan İngiltere, herbiri şehrsel ve kırsal alanları kapsayan 61 mahallî idare ünitelerine bölünmelidir. Bunlardan 58 i bütün hizmetlerden sorumlu olan tek bir otoritedir. Birmingham, Liverpool, Manchester ve mücavir alanları içine alan geniş üç metropol bölgede sorumluluk; plânlama, ulaştırma, başlıca yatırımları yürütecek metropoliten idare ile; eğitim, sosyal hizmetler, sosyal meskenler ve sosyal yardım hizmetlerini yapacak olan şehrsel bölgeler (metropolitan district authority) arasında bölüşülmelidir.

Kurulacak bu 61 mahallî idare ünitesi, Büyük Londra İdaresi de dahil olmak üzere, her birinin kendi meclisi olan sekiz il bölgesinde toplanacaktır. İl meclisi üyeleri, iştirak eden mahallî idarelerce (GLC yani Londra ve yeni kurulacak metropoliten bölgeler de dahil) seçilmelidir.

İl meclislerinin başlıca görevi, asıl otoritelerin uyacağı il düzeyindeki plân amaçlarını ve stratejisini saptamak olacaktır. İl meclisleri, şimdiki ekonomik kalkınma meclislerinin yerini alacak, ilin ekonomik ve sosyal kalkınması için merkezî hükümetle işbirliği yapacaktır. Bu kuruluşlar, geleceğin getireceği yeni yaşayış biçimi, hareket ve teknik gelişmelere, mahallî idarelerin uymasını ve bu gelişmede en önemli görevi yapmasını sağlayacaktır. (5)

Üç yeni metropoliten bölge gibi, 58 birleşmiş idare alanı içindeki şehir, kasaba ve köy sakinlerinin sesini duyurabilecek temsilcilerin meclislere seçilmesi sağlanmalıdır. Yeni kurulacak meclisler şimdi mevcut bulunan şehir, kasaba ve şehrsel bölge ve köy meclislerinin yerini alacak ve idare alanına uygun olacaktır. Kurulacak yeni mahallî idare meclisinin başlıca görevi, içine aldığı ünitelerin arzularını aksettirmek olacak, ancak bu öneriler hakkında o mahalde oturanların da fikirlerini almak hakkına sahip olacağı gibi, mahallî idare hizmetlerinin en başarılı şekilde yapılmasını sağlayacak yetkiye de sahip bulunacaktır. Aynı zamanda, merkezî idare ile varılacak anlaşma gereğince, kendi kaynaklarına uygun düşecek başlıca görevlerin bir kısmının yapılmasında görev alması mümkün olacaktır.

Londra'da olduğu gibi, bu yeni metropoliten alanlarda da iki kademeli mahallî idare kuruluşu olacaktır. Bu alanlar dışında kalan bölgelerde tek kademeli mahallî idare kuruluşu bulunacaktır. Bölgenin kalkınma ve plânlama işleri bu idarenin başlıca amacı olmakla birlikte, bölgede yaşayan, çalışan alışveriş eden kişilere, eğitim, sosyal yardım ve bireysel hizmetler tek elden, tek merkezden ve belli bir stratejiye göre arzedilmiş olacaktır.

Yeni Meclisler Nasıl Çalışacaklardır?

Yeni kurulacak idareler, büyük örgütler olacaktır. Bu örgütlerin, ekonomik idare ve beceri için kâfi büyüklükte olmasına karşılık, seçilenlerin demokrasi öğeleri içinde seçmenlerle resmî ve gayriresmî temaslarda bulunabilme ve fikir alışverişi yapabilme olanağını sağlayacak kadar küçük olmaları öngörülmüştür. Bu olanakları sağlama bakımından ilkelerin ve uygulama metodlarının seçilmesi son derece önemlidir.

(5) Kurulacak üç yeni metropoliten bölgede : Birmingham'da yedi, Liverpool'da dört, Manchester'de dokuz olmak üzere 20 şehrsel bölge (Metropolitan District) bulunacaktır.

Eski mahallî idarelerin geleneksel biçimlerinin modern iş idaresi ilkelerinden pek uzak kuruluşlar biçiminde oluşu, bu yaklaşımı daha da zor ve önemli kılmaktadır. Geçmişteki belediye meclisleri çok sayıda komitelere ayrılmıştı. Bu komitelerden pek çoğu bir hizmetin yürütülmesi (sosyal meskenler, eğitim v.b.) sorumluluğunu ayrıntılara girerek üzerine almakta, günlük sorunları çözmeye çalışmaktadır. Bu yarı bağımsız komitelerin ve meclis üyelerinin yürütmeye bu çeşit katılmaları, büyük iş idaresinin, hayli özellik taşıyan ilkelerine uygun düşmemektedir.

Biz bütün yeni kurulacak otoriteler için tek bir örgütlenme biçimi öngörüyoruz. Düşüncelerimize göre her idare, kendi yönetimini kendi takdirine uygun olarak bulmalıdır. Ancak bu faaliyet için iki ilkeyi ortaya koyuyoruz :

Bunlardan birincisi bütünlüktür. Meclis çalışmalarının bütün değişik yönlerini bir bütün olarak kabul etmek gereklidir. Bu amaç için sayıları çok olmayacak diğer komitelerin çalışmalarını koordine edecek, strateji ve öncelikleri saptayacak, paraya dayanan işlerde belli standartlar önerecek, komitelerin hayatî olan politikalarının devamlılığını sağlayacak, her bölümün gelişmiş modern İdarî yöntemleri uygulamasını sağlayacak bir «merkezî komite» kurularak, meclisin bir bütün olarak çalışması sağlanacaktır.

Bu ilke yalnız tutarlı bir önceliği, beceriyi ya da hizmetleri ucuza maletmeyi sağlamaz. Aynı zamanda hizmetlerin, var olan ve gelişip büyüyen bağılıklarını ortaya koyar. Örneğin, sağlık hizmetinin sosyal yardımla, sosyal meskenler hizmetinin her ikisi ile ilgisi olduğu gibi, eğitimin diğer bütün bireysel hizmetlerle; plânlamanın ise, ulaştırma hizmeti ile ilgisi ve bağılılığı vardır.

İkinci ilke, yetkilerin dağıtılmasıdır. Seçimle gelen meclis üyelerinin ve memurların yetkileri kesin olarak tanımlanmalı ve belirtilmelidir. Meclis üyeleri, işçilerin ayrıntıları ile uğraşmaktan kurtarılmalı, geniş sorunların ve genel politikanın gereklerini incelemek, tartışmak olanağına kavuşturulmalıdır. Herhangi bir konuda politika bir defa kararlaştırıldı mı, onun günlük uygulaması memurlara bırakılmalıdır. Önemli sorunlarla, diğerleri arasındaki sınırın memurlarca bilindiğine güvenilmelidir. Keza memurların, uygulanan politikaya ilişkin, ya da prensip olarak meclis üyelerinin öğrenmesi gerekli bazı küçük konuları ayırt edebileceğine de güvenilmelidir.

Yeni idarelerin Malî Finansmanı

Millî gelirin gelişmesine paralel olarak mahallî idarelerin giderleri de sür'atle, (3 katı) artmaktadır. Önceleri millî hasılanın her Pound'unun iki şilingi mahallî idarelere giderken; sonraları bu oran 2 şiling 9 penny'ye, daha sonra da 2 şiling 10 penny'ye yükseldi. Böylece mahallî idareler çoğalan millî gelirden artan hisseler talep etmektedir. Bu oluşun değişik nedenleri vardır. Çoğunluğu çocuk ve yaşlı kişilerden oluşan hemşehrilerin sayıları artmakta, bunlar bir yerden diğerine daha sık göçmekte; yersel hizmetlere olan ihtiyaçları büyümekte ve hizmet kalitesinin daha iyi olmasını arzulamaktadırlar. Keza halkın arzularını temsil eden merkezî hükümet, yersel idarelerden daha geniş ve iyi kaliteli kamu hizmeti talep etmektedir. Sonuç olarak var olan enflasyon, ücretlere yapılan zamlar nedeni ile, idare giderlerinin yarı yarıya artmasına sebep olmaktadır. Giderlerin artmaya devam edeceği anlaşılmaktadır. Gerçi yenileri kurulunca, sayıları 1200 olan mahallî idarelerin sayısı, önde gelen giderler gibi azalacaktır.

Mahallî idareler kendi başlarına vergilendirebildikleri kaynakların vergi oranını yükseltmişlerdir. Ancak elde ettikleri ek gelir, giderleri karşılamaktan uzaktı. Aradaki fark merkezî hükümet yardımları ile kapatılmaktadır. Günümüzde bu yardımlar mahallî idarelerin gelir bütçelerinin %5C sini teşkil etmektedir ve bu oran yükselmektedir. Halihazır durum yalnız mahallî idarelere ait olması gerekli karar yapma yetkisinin sınırlanması sonucunu getirmesi bakımından değil, ayrıca kendi kaynaklarından tahsil etmedikleri bir paranın harcanmasında sorumsuzluk duygusunun doğduğu ve seçmenlere hesap vermeme alışkanlığını yaratması bakımından sağlıklı bir görünüş değildir. Gerekli yeni gelir kaynaklarına sahip olurlarsa ve emlak vergisinden aldıkları hisseleri artırırlarsa, yeni kurulacak mahallî idarelere komisyonumuzun geniş oranda canlılık ve beceri getirdiğine hiç şüphe yoktur. Mahallî gelir vergisi, satış vergisi, petrol istihlak resmi, motorlu araçlar vergisinin konması için bazı öneriler yapılmıştır. Biz ne bunların, ne de başka gelir kaynaklarının ihdası için inceleme yapmadık ve dolay isiyile tavsiyede de bulunmadık. Ancak, yeni sistem altında ilçe ve şehirlerin birleşmesi sonucu genişleyecek alan içinde, istenirse yeni vergi kaynaklarının bulunabileceğini düşündük. Ayrıca ziraat yapılan arazi ve çiftlik binalarının emlak vergisinden istisna edilmesini de garip bulduk.

Mahallî idareleri, merkezî hükümet yardımlarına dayanır olmaktan kurtarmak en önemli noktadır. Mahallî idareler üzerinde merkezî hükümet mevcut bulunan nüfuz ve malî baskıdan fedakârlık yapmak üzere

er geç karara varması gereklidir'. Merkezi hükümetin millî politikayı uygulamak için her konuda denetlemesini yürütmesi doğaldır. Fakat bizim inandığımız kadariyle merkezi hükümet, uzun bir perspektif içinde, mahallî idarelere birçok faydalar getirecek ve onları olgunlaştıracak, daha geniş bağımsızlık tanıyacaktır

Kuvvetli mahallî idareler kendi görevlerini daha beceri ile yürütebileceklerdir. Millî politikanın önemli araç olarak, mahallî idareler daha geniş alanda ve daha geniş malî kaynaklarla, parayı değerlendirecek ve daha iyi hizmetler yapabilecektir. Merkezi hükümetin, onların yapmasını istediği hizmetleri daha başarıyla yürütecekler, malî durumları değişince de, daha etkili ve daha esnek uygulama mümkün olacaktır. Böylece hükümet, bütün kademedeki mahallî idare giderlerinin değişmesi konusundaki talepleri yerine getirebilecektir.

Mahallî idarelerin geniş serbestiye ve sorumluluğa ulaşmasının sonucu olarak, başlıca yatırım programlarının şimdi geçerli bulunan kontrol sistemi değişecektir. Geniş millî program ve yersel idarelerce sarfedilecek büyük yatırımlar (eğitimi, sosyal meskenler gibi) merkezi otorite tarafından kararlaştırılmalıdır. Fakat mahallî idarelere tahsis edilen başlıca yatırımlar arasında, kendilerine uygun gelen değişiklikler yapma olanağı verilmelidir.

Özellikle ihtiyaçlar büyük, kaynak ve amaçlar sınırlı olduğunda, disipline her zamandan daha fazla gerek vardır. Bu ise zor tercihler demektir. Yeni idarelerin kudretli oluşu, karakteri ve olanakları bu gibi tercihleri yapmaya yeterlidir. Eğer vatandaşları, neden ve nasıl böyle uygulamada bulunduklarından haberdar eder ve onların da karara katılmasını mümkün hale getirirlerse, şehirsell hayatın niteliği yükselecektir.

Rapordaki tavsiyelerin getireceğini ümit ettiğimiz faydaları incelemeye başlamadan bir noktayı açıklığa kavuşturalım. Yeni kuruluş şekli, şimdi mahallî idareleri zor duruma düşüren birçok engelleri ortadan kaldıracak, gelişmenin kapılarını açacaktır. Bünyesel değişme birçok imkânlar getirecekse de, bu iki kere iki dört eder kabilinden değildir. Başarı, halkın geniş orandaki ilgisine, onların seçecekleri meclis üyelerine ve meclis üyelerinin istihdam edecekleri memurlara bağlıdır. Mahallî idarelerden gelecek fayda, anlayışa, meclis üyelerinin ve memurların becerisine, halkın -hayatî olan anlayış ve ilgisine ve bütün bunların devamlılığına bağlıdır. Yeni sistemin getireceği faydalar şunlardır :

Elde Edilecek Başlıca Faydaların Özeti :

Bireylerin ve ailelerin ihtiyaçlarının karşılanması çevrenin iyileştirilmesi için şehrsel hizmetler geliştirilecektir.

Halen dağılmış kaynak ve insan gücü daha geçerli bir biçimde kullanılacaktır.

Halk muhtemelen, mahallî idarenin kendisi ve çevresi için yaptıklarını daha iyi anlayacaktır.

Mahallî idarelerin sosyal ve teknolojik değişikliklerle uğraşma yeteneği artacaktır.

Bütün memlekette mahallî idarelerin, idarelerin yeniden canlanması sonucu, idareye katılmada, bireylerin daha aktif bir rol almasını sağlayacaktır.

1. Hizmetlerin İyileştirilmesi ;

Mahallî idareler vatandaşlara, ihtiyaç duydukları hizmetleri daha olumlu bir yolda arzeden araçlar olacaktır. Aşağıda bazı örnekler sıralanmıştır :

Plânlama ve Ulaştırma

İngiltere'nin her bölgesinde halkın hayat ve olanakları ile ilgili pek çok sorun vardır.

Hakiki ihtiyaçlara uygun olarak, evler ve apartmanlar nereye yapılmalıdır? Çalışma yerleri ve fabrikalar nereye kaldırılmalıdır? Otomobil sayısının durmadan artması gibi, sosyal meskenler, okullar, sanai, ticaret ve ulaştırma için arazinin kullanılması sorunu giderek daha karmaşık olmaktadır. Bugünküne benzemeyen ve daha geniş alan kaplayan yeni idare biçiminde, bugünün ve geleceğin sorunlarının çözülmesi mümkündür.

Yeni konutlar için yer bulunması, viranhanelerin yıkılması, yeni resmî binalar yapılması, yeni istihdam olanaklarının hazırlanması, nerede yeni yollara gerek olduğunun kararlaştırılması, özel ve resmî ulaştırma araçları arasında bir denge kurulması, tarımsal arazi ile dinlenme ve eğlenme yerlerinin saptanması, bu sorunların başlıcalarıdır.

Eğitim

Üniversiteler dışında kalan eğitim faaliyetlerinin koordine edilmesi gereklidir. Yeni sistemde; ilkokullar, orta okullar, sanat okulları, üniversite hazırlık sınıfları, teknik okullar, halen mevcut 124 okul birliği,

31 istisnâî bölge ve 125 bölgesel müfettişlik, 78 merkezde toplanacaktır. İdareciler böylece okul ve kolejlerin kişiliğini geliştirebilecektir.

Kişisel Sosyal Hizmetler

Yurdun her yerinde kişisel sosyal hizmetleri ve bu hizmetlerle ilişkisi bulunan sağlık, eğitim, sosyal konut hizmetlerini yapacak tek bir otorite olacaktır. Bu otorite, birey ve ailelere yaygın hizmet arz etmenin yolunu açacaktır.

Konutların İnşaaı ve İdaresi

Binlerce sorumlu idarenin yerini 58 otorite alacaktır. Birleştirilen 58 bölgede kurulacak yeni idareler, sosyal konut hizmetlerinin bütün cepheleri ile yürütmesini ele almakla birlikte, plânlama işlerini de üstlenecektir. Yeni kurulacak üç metropoliten alanda bir tek sorumlu idare, güvenilir bir sosyal konut politikasını izleyecek ve bu konutlara olan ihtiyacı takdir ederek, ihtiyacın nasıl karşılanacağını kararlaştıracaktır. Metropoliten idare içinde kalan yersel kudretli şehirsel bölgeler ise, konutlardan ve onların yönetiminden sorumlu olacaktır. Sosyal Meskenler Bakanlığının kudreti ve becerisi sayesinde, konutların niteliği gelişmekte, uzun vadeli programlar uygulamakta, yapılan konutların sayıları çoğalmakta ve yeni sistemin getirdiği olanaklarla kiracıların başvuracağı yetkililer azalmakta ve onlara değişik ve geniş mntıkadaki evlere göçme imkânı verilmektedir.

2. Malî Kaynakların Daha Olumlu Kullanılması

Yapılacak bünyesel değişiklik, yüksek nitelikteki personelin bulunmasını kendiliğinden artırmaz; ancak onların daha rasyonel ve ekonomik istihdamını sağlayabilir. Bu, yeni idarede meclis ve komitelerin sayılarının azaltılması ve yetkilerinin genişletilmesinin sonucudur.

Gelişmiş yönetim tekniğinin, elektronik beyinlerin ve diğer araçların, bütün idare sektörlerinde tam anlamı ile kullanılması olanağı böylece sağlanmış olacaktır.

Böylece halk, mahallî idarelerin yapmasına karar verdiği hizmetler için, sarf etmeye karar verdiği paranın tam karşılığını elde edebilecektir. Bu yol, millî gelirin daha geniş bir bölümünü harcamadan, artan hizmet taliplerinin karşılanmasını kolaylaştıracaktır.

3. Değişme Hevesi

Yeni kuruluşlar, halen süratle büyüyen sosyal ve ekonomik gelişmenin yeraldığı dinamik ve yersel toplumun problemleri ile uğraşmak için

tasarlanmıştır. Bu yeni İdarî yapı, radikal değişiklikler yapılmadan, hizmetleri başarı ile yürütecek esnekliğe sahiptir. Fakat sosyal ve ekonomik alanda, göze çarpan değişiklikler ortaya çıktığında idare, ya kendiliğinden ya da merkezî hükümetçe hizmetlerini yeni koşullara uydurabilecek yetenektedir. Makul olduğunu sandığımız gelecekteki gelişme plânlarını, yeni idarelerin sınırlarını çizerken gözönüne aldık. Fakat, bazı alanların gelişme olanaklarını, nüfus ve sanayinin yerleşme bölgelerini, teknik gelişmeleri ve insanların değişen alışkanlıklarını kimse önceden ve kesinlikle kestiremez. Zaman geçtikçe, il meclisi gerekli ihtiyaçları tesbit ederek, lüzumlu değişikliklerin yapılmasını önerecektir.

4. Demokrasinin Kuvvetlenmesi

Mahallî idarelerin kendilerine yeterli olması fikrinin gerçekleşmesi için yeni bir fırsat doğacaktır.

Merkezî Hükümetle Mahallî İdareler

Arasında Daha İleri Bir Dengenin Kuruluşu

Mahallî idareler, merkezî hükümetle ilişkilerinde daha kudretli olacaklardır.

İl meclisleri, merkezî hükümetle, mahallî idareler arasında işbirliği için yeni bir yöntem yaratarak, Hükümete, yetkilerini yersel idarelere devretme imkânını sağlayacaktır.

Yeni metropoliten bölgeler ve birleşmiş idareler nüfus alan ve malî kaynaklar bakımından yeteri kadar kuvvetli olacağı için, Parlamento ve Hükümet, onlara daha büyük sorumluluklar verebilecek ve çalışmalarını kontrol için daha az gayret sarf edecektir.

Mahallî idarelerin bir ağızdan isteklerini açıklaması daha kolay olacaktır. Emlâk vergisinden alınacak hissenin artırılması ve mahallî vergi kaynaklarının çoğaltılması, yetkililerin sayısının azaltılması, idareleri, daha ekonomik ve kudretli üniteler haline getireceklerdir. Bu hal, mahallî idareleri merkezî yardımlara daha az dayanır duruma getirecektir.

Yersel idareler, millî ve mahallî yeni ihtiyaçları karşılayabilecek örgüt kurma yeteneğine erişeceklerdir. Böylece özel maksatlar için, doğal olmayan örgütler kurmaya gerek kalmayacaktır.

Vatandaşların Mahallî İdarelerin Yönetimine Katılmaları

Vatandaşların yeni idarelerin yönetimine katılmaları teşvik edilerek yeni bir canlılık elde edilecektir. Yeni kurulacak idareler, ilçe ve kasaba

alanlarında, kendilerinin temsil ettiği hayat ve çalışma koşullarına uygun olarak faaliyet göstereceklerdir. Bu kuruluşlar, şimdi mevcut olan veya gelecekte ortaya çıkacak olan ve çözüm bekleyen sorunları hâl edebilecek yeteneğe sahip olacaklardır. Böylece halk, kendi hayatları için önemli olan mahallî idareleri tanıyabilecek ve onların idaresine katılma yolunu tutacaklardır. Radyo ve basın, halkla, seçilenler arasındaki haberleşmede, kendilerine düşen görevi yaparlarsa bu koşul daha kolay gerçekleşecektir. Daha geniş seçmen kütleleri seçimlere katılarak, kendilerinin mahallî idarelerin yönetimine katılmalarının gerekli olduğunu, oyları ile saptayacaklardır.

Böylece yeni idare, kırsal alandaki köylüden, şehirdeki vatandaşa kadar, idareye katılma ve kendi adına konuşma fırsatı verecektir.

İl meclislerinde ise, ilk defa bütün bölgeye ait çıkarlar paylaşılacak ve kalkınma için yapılacak işlere önemli katkılarda bulunulabilecektir.

Mahallî Demokrasi :

Üniteler :

Mahallî idareler, sunulmakta olan belli hizmetlerin toplamından daha başka bir varlıktır. Bu, İngiliz demokratik hükümetinin en önemli parçasıdır ve önerdiğimiz yeniden düzenlemenin gerçekleşmesi ile, eskiden olduğundan daha da önemli bir bölümü olacaktır. Seçilmiş meclis, bölgede yaşayanların ihtiyaçlarını karşılayarak, trafiği modern yaşantının icaplarına ve kişilerin ihtiyacına uydurarak, millî gelirin artmasına uygun olarak bireylerin daha müreffeh ve daha iyi eğitilmiş olmasını sağlayarak, komşuların birbirine yardım etmesini mümkün hale getirerek onların sorunlarını çözümleyecektir.

Yukarda sayılanlar, mevcut yapıda gerçekleştirilecek aklî bir yeniden düzenleme sonunda, elde edilecek faydalardır. Bugün mahallî idarelerden ümit kesildiği gerçeğini kabul etmemiz gerekir. Genellikle bize itiraf edildiği gibi, günümüzde mevcut sistem içinde, mahallî idareciler sorunları çözecek durumda değildirler. Başarıları karşı kusurlar da pek çoktur. Ancak, her gün ağırlığı daha çok hissedilen sorunlar böyle kalacak değildir. İstenilen yeniden düzenleme yapılmadığı takdirde, mahallî idareler küçümsenecek ve gelecek on yıl içinde merkezî hükümet onların görevlerini yapacak yeni örgütler kuracaktır.

Mevcut sistemin yeniden düzenlenmesi, gerek meclis üyelerinden, gerek memurlardan pek çok şey isteyecektir. Bunlardan pek çoğu yeniden düzenlemenin zorunlu olduğunu kabul etmekle birlikte, bizim yaptığımız

tekliflere yanaşmamaktadırlar. Ancak, mahallî idarelerin başarılı bir geleceğe sahip olmasını istiyorlarsa, derhal yapılması gerekli köklü bir yeniden düzenleme zarureti nasıl mukavemet edebilirler? Bu şans kendilerine verilmediği ve gerekli değişiklikler yapılmadığı takdirde, gelecek yıllarda onların başarılı bir idareci olmalarına imkân var mıdır? Yapılacak değişiklikler için sonsuz tartışmaların mümkün olduğunu kimse bizden daha iyi bilemez. Ancak bizim önerdiğimiz sistemin ikna edici olduğuna inanıyoruz.

Araştırmalarımız sırasında, kudretli bir mahallî idare sisteminin İngiliz millî yaşantısının niteliğini bu yoldan geliştireceğine kesinlikle inanmış bulunuyoruz. Halen yürürlükte olan sistemin mutlaka köklü değişikliklere tabi tutulmasına, önerilen yeni örgütün bu görevleri üstlenmesine ve merkezî hükümetin şehrsel hizmetler konusunda daha az rol alması gereğine bütün komisyon üyeleri inanmaktadırlar. Ancak böyle bir yöntemle İngiltere başarılı, demokratik ve daha insancıl bir toplum haline gelebilir.

Majestelerinin takdirlerine acizane sunulur.

Redcliff-Maud (Başkan)	Peter Mursell
John Bolton (Başkan Yrd.)	J. L. Longland (x)
	T. Dan Smith
Evelyn Hile (x)	R. G. Walles (x)
A.H. Marshall	J. M. Douglas (Sekreter)
Victor Feather	E. W. L. Keymer (Sekreter Yrd.)

28 Mayıs 1969

İNGİLTERE’DE MAHALLİ İDARELERİN YENİDEN DÜZENLENMESİ İÇİN HÜKÜMETÇE HAZIRLANAN ÖNERİ

**Çevirenler : Şerif TÜTEN
Orhan ZAIİM**

1. GİRİŞ

YENİDEN DÜZENLEMENİN NEDENLERİ

Beyaz Kitap ve Sunulma Amacı :

1 — Bütün İngiltere’de mevcut mahallî idarelerin yapısı, biçimi 1888 ve 1894 yıllarında tedvin edilen kanunlardan miras kalmıştır. O tarihlerde İngiltere’nin nüfusu 28.000.000 kadardı. Yollarda otomobil, evlerde elektrik yoktu. Bu nedenledir ki, çeyrek asırdır süregelen mahallî idarelerin yeniden düzenlenmesi için yapılan tartışmaları anlamak mümkündür. 20. yüzyıla kalan, mahallî idarelerin problemlerinin büyüklüğü, şimdi yeniden düzenlemenin gerekli, zorunlu olduğunu saptar.

2 — Büyük Londra İdaresinin yeniden düzenlenmesi işi 1963 - 1965 yılları arasında ele alındı ve tamamlandı. İngiltere’de mevcut mahallî idarelerin, problemlerinin Lord Redcliff - Muad Başkanlığındaki Kraliyet Komisyonu tarafın an incelenmesi ve bu idarelerde gerekli yeniden düzenlenmenin yapılması, halk oyunun çoğunluğu ve mahallî idareler birliklerince de olumlu karşılandı. 1969 yılında yayınlanan Kraliyet Komisyonu Raporu, önerileri ve bunların dayandığı araştırma sonuçları göze batacak kadar çok tartışmanın ortaya çıkması ile sonuçlandı.

3 — Sonuç olarak, son genel seçimde üç büyük parti mahallî idarelerde yapılacak yeniden düzenlemeyi gerçekleştireceklerini kabul ettiler ve ayrıca Muhafazakâr Parti çeşitli hizmet dallarında sürecin akılcı yoldan iyileştirilmesini öngören üst bir mahallî idare sistemi fikrini ortaya attı. Mahallî idareler, İngiltere’de çok önem verilen ekonomik ve sosyal hayatı, özlenilen düzeye getirmekte, arzettikleri hizmetlerle önemli katkılarda bulabilmektedirler. Bu gerçek, demokratik hayatın en önde gelen ve önemli ögesidir. Mahallî idarelerin organları ve memurları hakkında mevcut güvensizliği ortadan kaldırılması ile, bütün ma-

hallî idarelerin geleceğine en iyi yoldan hizmet edilmiş olunacaktır. Artık karar verme, harekete geçme zamanı gelmiştir.

4 — Bu sebeple, beyaz kitabın amacı ikidir. Birincisi; (Muhafazakâr) Hükümetin seçimler sırasında verdiği sözü tutmak için Kraliyet Komisyonunun bulgu ve önerilerini Mr. Senior'un fikirlerini ihtiva eden muhalefet muhtırasını, raporun yayınlanmasından önce ve sonra ortaya çıkan teklifleri mahallî idarelerin ve onların birliklerinin, reaksiyonlarının toplamını ciddî surette mülâhaza ederek yapılacak yeniden düzenlemenin esas çizgilerini belirtmek. İkinci; Kanunun hazırlama ve uygulama tarihini tayin etmek.

Yeniden Düzenlemenin Amaçları

5 — Şüphe yok ki, mahallî idarelerin kendi mıntikalarına etki yapacak hayatî kararların alınması, her zaman daha çok heyecan yaratacaktır. Teknolojik kontrolün, toplum içinde yaşayan kadın ve erkeklerin yaşadıkları çevreye politik baskı yoluyla müessiriyeti, yapacak değişikliğe, şimdiye kadar görülmemiş ölçüde etkili olacaktır. Hükümet, kuracağı mahallî idareler şema ve haritasının mevcut sorunların çözümüne yetenekli güçte ve biçimde olmasında kararlıdır. Aynı zamanda mahallî idarelere, bu sorunların çözülmesi için seçilecek örgütlenme biçiminin oluşturulmasına, sorumlu olarak katılma fırsatının verilmesinde ve alınacak sonucun da toplumda yaşayan kişilerin oyuna sunulmasında da kararlıdır.

6 — Halen mevcut mahallî idarelerin sınırları, toplumun modern çalışma ve yaşama koşullarına cevap veremeyecek biçimdedir. İlçenin sınırları içinde kalan alanlarda, şehirlerle onu saran banliyöler arasında, idare ve plânlama olanaklarının uygulamasını önleyen ve doğal olmayan sınırların mevcut olduğu bilinmektedir. Halkın bugün beklemekte haklı olduğu standartlara uygun olmayan hizmetler arzeden, olanakları az ve malî bakımdan güçsüz pek çok sayıda örgütün varlığı da bilinmektedir. Bugün sorumlu makamlar ve bunların sınırları, karışıklığa yol açtığı gibi akılcı da değildir.

7 — Eğer bugün küçük mahallî idare birimleri görevlerinde başarılı değilse, hizmetleri ucuza maledemiyorsa, gerekli bakım ve onarmaları yapamıyorsa ve topluma gelişmek için yeni olanaklar sağlamıyorsa, yeni kurulacak örgütün gerekli gelişme, ulaştırma olanaklarının başarabileceği, maddî gücü bulabileceği daha geniş sınırların içinde kurulması gereklidir.

8 — Demokratik ölçüler içinde yeni ve canlı bir mahallî idare türü yaratılmak isteniyorsa; ona, merkezi hükümetin yeniden hühukî, malî ve vesayet bakımından yardımında bulunma gereğini doğurmayacak, problemlerini çözümlemeye yeterli yetki, malî kaynak, karar yapma olanağı hazırlanmalıdır. Yeni kurulacak idareler kişiliğe sahip olmalı; tarih, gelenekler, sosyal problemler, istihdam, alışveriş çıkarları gibi ortak yanları olan toplumu kapsayan alanlarda kurulmalıdır. Yeniden düzenlenmesi düşünülen mahallî idarelerin sınırları, malî olanakları, sorumlulukları tüm olarak, seçmenler, yöneticiler ve memurlar tarafından olumlu karşılanabilmelidir. Bütün bunların üstünde; mahallî idarelerin, demokratik öğelere göre bütün kararlarını (herkes tarafından görülebilecek bir biçimde) bağımsız olarak, yerinden alması sağlanmalıdır.

9 — Pratik gerçekler, bütün bu amaçların bir arada gerçekleştirilmesine karşıdır. Kavramlar, pratik basit buluşların geçerliliği karşısında, yeni idarelerin biçimlendirilmesi yolunda hayli farklılıklar vardır. Halbuki bu derece yaygınlaşmış ve yoğunlaşmış alandaki topluma tam uygun düşecek bir mahallî idare biçimi yoktur. Gerçekte, benzer görevleri, belli bir alan içinde bir yönetim altında toplananın bazı avantajları vardır. Ancak, bu birleşme alanının, yetki bakımından çok büyük ya da küçük olması durumunda, çok ağır kayıpların ortaya çıktığı da bir gerçektir. Ayrıca, teorik olarak iyi olduğu kabul edilen örgütün, yerine oturacağı zaman süreci içinde, yeterli olmayan ve fakat yerleşmiş örgütün başarısı unutulmamalıdır. Hükümet önerisi, demokratik kavramlarla uyuşturmaya, yürütmenin deneysel sonuçlarından esinlenmeyi, gerekli esnekliğe yönelmeyi ve uygulamanın sonuçlarından faydalanmayı amaç edinmiştir.

11. YENİDEN ÖRGÜTLENME İÇİN HÜKÜMET ÖNERİLERİ GÖREVLER VE İDARÎ KADEMELER

10 — Mahallî idarelerde yapılacak yeniden düzenleme geniş bir anlayış ve kavram içinde oluşturulmalıdır. Yersel idarelere yetki verme konusuna değinen bazı noktalarda, hükümetin karara varmada zorluk çektiği öğeler vardır.

11 — Şayet, üniteler, hizmetlerin yürütülmesinde yeter derecede sorumluluk ve diğer mahallî idarelere karşı bağımsızlığa sahipse; uygun büyüklükte ise; özlenen malî güçte ise; arazinin kullanılması, plânlama ve kütle ulaştırması gibi fonksiyonlarında, mahallî idarelerin bölgesel stratejisine daha çok bağlanmaktadır.

12 — Eğitime, geri zekâlılara, sakatlara, çocuklara, ihtiyaçlara yapılan sosyal hizmet örgütlerinin etkili olabilmesi ve standartların yükseltilmesi için, ünitelerin yeterince büyük ve geniş nüfus topluluklarını kapsamına alması gerekli görülmektedir. Hükümet bu üniteler için en az 250.000 en çok 1.000.000 nüfusu önermektedir. Bu kuruluşların sınırlarının esnek olması, ancak çok önemli nedenlerin mevcudiyeti halinde istisnâî olarak istenmektedir.

13 — Hükümet, demokratik bakımdan hizmetlerin yapıldığı topluma hizmet ünitelerinin yakın olması ögesi ile, bu ünitelerin becerili ve hizmetlerin ekonomik olması yönünden, daha geniş toplumları kapsaması gereği arasında çelişkilerin bulunacağı gerçeğinden haberdardır. Doğal olarak hükümet, demokratik kontrol, hizmetlerin yersel düzeyde yapılması yanında, beceriyi orantılı olarak gerçekleştirmeye çalışacaktır.

Yürütme Organları : Görevler

14 — Hükümet İdarî sistemde yeniden düzenlemeyi gerçekleştirmede iki önemli noktayı gözönünde tutuyordu. Aslında hizmet standartlarının en iyi ve ekonomik olması için kurulacak ünitelerin yeteri kadar geniş alanı kapsamaması aynı zamanda var olan mahallî idarelerin yeni kurulacak idare üzerinde kontrol ve yetkilerinin korunması kolay bir iş değildir.

15 — «Üst İdare», «Yersel İdare» terimleri yanlış anlama geleceği nedeni ile öneride ilçe (County), şehir (Borough), bölge veya birlik (District) ve köy (Parisli) terimlerinin kullanılması tercih edilmiştir. Daha geniş alanlar için de bir elden yürütülmesi gerekli bazı hizmetler için ilçe (County) daha uygun bir idare birimi olarak mütalâa edilmektedir. Daha küçük yersel sayılabilecek hizmetler için şehir (Borough), bölge - birlik (District) uygun İdarî hizmet birimi olarak kabul edilmiş, köy (Parish) ise en küçük mahallî idare birimine verilen isim olarak tanımlanmıştır.

16 — İki tip idareye ihtiyaç vardır. Memlekette, nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, arazi kullanışı (land use), kütle ulaştırması gibi başlıca görevleri, nüfus ve kaynaklar gözönüne alınırsa, bölge - birlik (District) idarelerine görev vermeyi icap ettirecektir. Zira yürütmenin kabil olduğu kadar yerinden olması ve bu ögenin gerçekleştirilmesi esastır. Bu nedenle, eğitim ve sosyal yardım hizmetleri bölgesel birliklerin, anılan görevleri arasında olacaktır. Hakim karakteri ile şehirleşmiş toplumlarda geniş alanları içine alan programların yürütülmesinin de,

birliklerin İdarî birim olarak görev alması, aklî ve etkili olması nedeniyle, yerinde olacaktır. Şehirleşmiş ilçeler için, hükümet istemediği halde, «metropoliten» sözcüğü, idarenin biçimini iyi anlattığı için, kullanılmaktadır.

17 — Yeniden düzenlemeden sonra, birlik - bölgelerin ölçüleri, malî kaynakları her yerde değişik olacaktır. Metropol alan dışında kalan ilçelerin sosyal yardım ve eğitim hizmetleri konusundaki yetkileri, bütün alana yaygın olarak düzenlenecektir. Böylece şimdi daha küçük üniteler tarafından yürütülen eğitim faaliyetleri konusunda mahallî idarelerin yetkileri, ilçeye devredilecektir. Bunun gibi yukarda sayılan alanlar dışında, yeni İdarî düzenlemede birliklere yer verilmeyecektir.

18 — Hükümetin görüşüne göre, kütüphanelerin işletilmesi sorumluluğu, ilçelerde ilçe yönetimine, birliklerin bulunduğu nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, birlik yönetiminde kalmalıdır.

19 — Karayollarının yapımı, trafiğin idaresi ve kitle ulaşımı sorumlulukları, halen sorumluluğun değişik ellerde bulunmasından doğan dar boğazları önlemek üzere, ilçe idaresine verilmesi önerilmektedir.

20 — Yangınla savaş, polis hizmetleri ilçenin sorumluluğu olarak kalacaktır. Yurdun bazı bölgelerinde, ilçelerin bu görevlerin birleştirilmesi halinde daha iyi sonuçların alınabileceği mütalâası, yeni ilçe sınırları belli olduktan sonra incelenecektir.

21 — Şehir plânlaması, mahallî idarelerin çok yakın ilgisini çekmektedir. Bu bakımdan gerek metropoliten ilçelerde, gerek diğerlerinde, arazi kullanma önerileri birlik idarelerine yahut şehir meclislerine sunulacaktır. Birlik meclisleri bir hak olarak, hem ilçe hem de birlik alanına hizmet arzeden birleştirilmiş idarenin profesyonel teknisyenlerinin tavsiyelerini inceleyerek, geliştirme plânları hakkında mahallî isteklerin detaylarını uygulamaya koymak bakımından karar alacaklardır. Bütün bu yetkilere karşılık, en geniş anlamda plânlama politikası ve mahallî idarelerin yapısal plânlarının hazırlanmasında son sorumluluk, ilçe meclisindedir.

22 — Mahallî idareler, alanlarına özgü koşullara uygun gün geçtikçe sayıları artan hizmetler arz etmektedir. Bu konuda birlik meclislerine büyük sorumluluklar düşecektir. Hükümet, birlik meclislerinin yetki kaynağı olmasını, gerek sorumluluk gerek malî kaynak bakımından yeterince teçhiz edilmiş olmalarını, böylece görevlerini gerçeklere uygun biçimde yapabileceğine herkesin inanmış olmasını istemektedir. Aksi

halde verilen görevleri yapamıyacak bir örgütün mahallî idarelerce tatminkâr bulunmayacağı tabiidir.

23 — Mahallî idarelerin en önemli görevlerinden biri de sosyal meskenlerdir. Hükümet sosyal meskenlere olan ihtiyacın, bu ihtiyacın karşılanması ve bu konudaki önerilerin topluma en yakın mahallî idare birimlerince yapılması gereğine inanmaktadır. Berhanelerin yok edilmesi, var olan konutların iyileştirilmesi ve sosyal meskenlerin idaresi, bütün yönleri ile yersel hizmetlerdir. Bu konuda nitelik çok önemlidir. Halen standartlar mahallî idarelerce kontrol edilmektedir. Mahallî idarelerin sınırları içinde kalan sosyal meskenlerin problemlerinin çözümlenmesi için ilçelerin yetkilendirilmesi de gereklidir.

24 — Yakında yayınlanacak olan «Merkezî Su Temini İhtisas Komitesinin» tavsiyelerinin ışığı altında hükümet, gelecekte, su temini, kanalizasyon şebekelerinin yapımı ve artıklarının arıtılması istasyonları konusunda, üzerinde bazı sorumluluklar almayı düşünmektedir. Bölgesel sağlık hizmetlerinin bölüşülmesinin ayrıntıları mahallî idareler birliği ile tartışılacak ve hemşehrilerin çıkarları korunacaktır.

25 — Şehrsel hizmetlerin örgütler arasında paylaşılması önerisi, Beyaz Kitaba özet olarak eklenmiştir.

26 — Millî parkların yönetilmesi konusunda halen uygulanan sistemde hükümet görüşüne göre; pek az değişikliğe gerek vardır. Bu konuda görevli olan iki plânlama komisyonunun görevine devam etmesi uygun görülmektedir. Komisyonlar, birkaç ilçenin sınırları içinde yeniden kurulması tasarlanan parkların planlanması konusunu, kurulacak mahallî idarelerin ve ilgili kuruluşların düşüncesini alarak, gerçekleştirecektir. Komisyonlar, millî parkların plânlanması görevi ve sorumluluğunu, park hangi ilçe sınırı içinde ise, o ilçenin özel «İlçe Parklar Komisyonu» nda kalmasını arzulamaktadır.

27 — Kişi sağlığı ile ilgili mahallî idarelerin görevleri ,«Millî Sağlık Örgütü» nün yeniden düzenlenmesi sonucu, bu kuruluşa devredilecektir.

Yürütme Organları : Sınırları

28 — Beyaz kitabın yayınlanması ile birlikte mahallî idareler genel müdürlüğü yeniden kurulacak ilçeler ve metropol alanlar için, hükümet önerisinin ayrıntılarını belirten bir tamimi İngiltere'deki bütün mahallî idarelere görüşlerini almak için gönderdi.

29 — Hemen ifade etmek lâzım ki, kurulacak yeni ilçelerin, eski sınırlarının korunmasında aklî hiç bir gerek olmadığı bir gerçektir. Yeni kurulacak ilçeler, belki de ilk kez, sınırları içinde bulunan kırsal ve şehirs el alanları bir yönetim altında birleştiren kuruluşlar olacaktır. Eski ilçelerin sınırlarının korunmasında İdarî kolaylık sağladığı gerekçesi en az; var olan çıkarların korunması ise en geniş ölçüde gözönünde tutulacaktır.

Metropoliten İlçeler :

30 — Hükümet görüşüne göre, Merseyside, South-East, Lancashire ve North East Chesire (Selnac) ve West Yorkshire, South Yorkshire ve Tyne-Wear bölgeleri metropoliten özellik göstermektedir. Bu altı bölge, plânlama, kütle ulaştırması, eğitim, sosyal yardım konularında sorumluluklarını karşılamaya yeter malî kaynak ve nüfusu kapsayan yönetim ünitelerine kavuşturulmalıdır.

31 — İngiltere'nin yukarda anılan bölgelerinin dışında, eğitim, küçük çocukların korunması, sosyal yardım alanlarında dikkati çeken hizmetler arzeden büyük şehirler vardır. Ancak bunlar metropoliten karakter göstermezler. Metropoliten biçimde kurulacak yeni ilçeler, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerini gerçekleştirebilecek yeterli alan, malî güçte bölgelere ayrılarak, şimdi bu ve diğer görevleri başarmaya yeterli ölçüden ya küçük ya da çok büyük olan yönetim ünitelerinin düzenlenmesi sağlanacaktır. İlçenin metropoliten biçimde yönetimi, alanın, kriterlere ve yeterli nüfusa sahip bölgelere ayrılabilmesi halinde uygundur. İlçe içinde var olan bir büyük şehrin eğitim ve sosyal yardım işlerini başarı ile yürütmekte olması ve bu görevlerin, alanın diğer bölümlerinde ilçe yetkilileri tarafından yürütülmekte bulunması ve bu ayrılığın idamesinin arzuya şayan olmadığı, edinilen tecrübelerden anlaşılmaktadır.

32 — Yukarda anılan nedenlerledir ki, hükümet 30. paragrafta belirtilen altı alan dışında metropoliten tip örgüt kurulmasını istememektedir. Bu alanların sınırları ya bu özelliği gösteren oturma birimlerini, ya da gelişmekte olan yerleşme birimlerini içine alacaktır. Bu oturma birimleri, çabuk gelişen alanlar da olabilir. Ancak önerilen metropoliten ilçelerden hiç biri sınırları içinde kalan ve fakat metropoliten karakter göstermeyen yerleşme birimlerinin gelişme ve konut sorunlarına hemen çözüm yolu bulamayacaklardır. İstenen sonuç, metropolis dışında dikkatle hazırlanacak bölgesel plânlama ile elde edilebilecektir.

33 — Metropoliten ilçeler dışında halen 900 mahallî idare vardır. Öncelikle şehirs el ve kırsal bölgeler meclislerinde yaygın olan kanaat,

yeter malî kaynak temin edilebildiğinde, görevlerinin başarılabileceği ve sorumluluğun tahakkuk edeceği belirtilmektedir. Büyük şehirler ve kasabalar kişiliklerini muhafaza edeceklerdir. Küçük kasabalar ve etrafındaki kırsal bölgelerin sınırları yeniden çizilerek biçimlendirilmesi yerinde olacaktır. Bu yeni kurulacak mahallî idare birimlerinde, merkezin neresi olabileceği belli olmasa bile, yeni bölge - birliklerin kurulması ve kırsal alanların bu idare içinde eritilmesi arzuya şayan görünmektedir. Ancak hükümet, kırsal alanların bu arada küçümsenmesinden endişe etmektedir.

34 — Mahallî idarelerin yeniden çizilecek sınırlarında akılcı bir yol seçildiği halde, kurulacak idarelerin ölçüsü, şehirlerden kasabalara ve gelişen kırsal ilçelere kadar değişmektedir. Bugün var olan mahallî idarelerden daha büyük ünitelerin kurulması gereklidir. Hükümet yoğunluğun az olduğu kırsal bölgelerde bile en az 400.000 nüfusu kapsayan ünitelerin kurulmasını öngörmektedir.

İller ve Bölgeler

35 — Merkezî ve mahallî idarelerin sorumluluklarını bölüşeceği çevrenin, il, (Province or Region) ya da bölge olmasını, bazıları gerekli görmektedir. (Bu yöntem yeni kurulan 8 ekonomik plânlama bölgesi ile uygulamaya girmiştir.)

Hizmetlerin getireceği arazi kullanılması ve geniş ekonomik stratejinin bölgesel olarak tanzimi, konunun en önemli tarafıdır. Hükümet, Redcliff - Maur komisyonunun bu amaç için seçilen bölgelerin, mahallî idarelerin hizmet olanakları için çok geniş olduğu düşüncesine katılmaktadır.

36 — Bu bakımdan Hükümet, Lord Crowther başkanlığında kurulmuş bulunan «Anayasa Komisyonu» nun varacağı sonuçlara dayanmadan, ya da çelişkiye düşmeden, bölgesel idarelerin kurulmasının mümkün olamayacağını mülâhaza etmektedir. Öte yandan Lord Crowther komisyonu, il seviyesinin altında kalan mahallî idarelerin yeniden düzenlenmesinin geciktirilmesini gerektiren bir hususun, raporlarında mevcut bulunmadığını, hükümete bildirmiştir.

37 — Lord Crowther komisyonunun çalışmaları bitmeden, il örgütünün nasıl kurulması gerektiği konusunda karara varmak, gerçeklere uymamak olacaktır. Komisyon raporu tamamlanınca, il örgütünün hukukî statüsü ve fonksiyonları üzerinde ve bu örgütün mahallî ve merkezî idarelerle ilişkileri konularında karara varılabilir. O zamana kadar

Hükümet, bölgesel ekonomik stratejiyi hazırlamak için, mahallî plânlama otoriteleri konferansından ve bölgesel ekonomik plânlama örgütlerinden faydalanacaktır.

Köyler «Parishes»

38 — Yeni kurulacak iki kademeli mahallî idareler, köy seviyesindeki yetkinin kaldırılmasını zorunlu kılmamıştır. Son yıllarda, bu küçük birimlerin kendi sınırları içindeki işleri yapmalarına ve kendi çıkarlarını kararlaştırmasına olanak sağlamak için, canlanan bir ilgi mevcuttur.

39 — Hükümet, metropol alanlar dışında kalan mevcut köylere cesaret vermek istemektedir. Mahallî idarelerin sosyal cephesinde görevlerinden çok, yetkileri olan köylerin genel karakteri değişmemelidir. Bir kaç ünitenin birleşmesi sonucu daha tutarlı idareler kurulabilecek bazı yerlerde, köy sınırlarının değiştirilmesi eğilimi vardır.

40 — Metropolitan bölgelerde, ya da metropoliten ilçeler dışındaki çevre gibi şehrsel alanlarda, köy meclislerinin yetkilerini koruması, değişik sorunlar yaratmaktadır. Bu ünitenin muhafazası, şayet bir hizmet birliği içinde kalan bu kasaba idaresine benzemekte ise ve o toplumun bireyleri tarafından isteniyorsa, uygun olabilir. Ancak, sür'atle gelişmekte bulunan bir bölge içinde kalıyorsa bu takdirde hizmet birliğinin bu üniteye malî ve diğer yönlerden yardım edebileceği, düzenleyici yetkileri bulunmayan bir danışma meclisi olarak kalması uygun olur. Bu husus kanun taslağının hazırlanması sırasında Mahallî idare Birliği ile tartışılacaktır.

III. MAHALLİ İDARELERİN MÂLİYESİ, YAPISI VE DİĞER SORUNLAR

Mahallî İdarelerin Mâliyesi

41 — Mahallî idarelerin yeniden düzenlenmesi, bunların mâliyelerinin de yeniden düzenlenmesi ve sistemin geliştirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkartmaktadır. Ekonominin tutarlı idaresi sorunu, mümkün olduğu kadar mahallî idarelerin sorumluluk alması şartı ile, malî faaliyetlerinin merkez hükümet tarafından kontrolünü gerektirmektedir.

42 — Hükümet bu yılın sonunda mahallî idarelerin malî kaynakları konusunda muhtemel imkânları açıklayacak bir yeşil kitap yayınlayacaktır. Bu öneri, merkezî hükümet ve mahallî idarelerle, mahallî idarelerin kendi aralarında kaynakları nasıl bölüşeceklerini açıklayacaktır. Kitap, hükümetin mahallî idarelere yapacağı yardımların ve emlak ver-

gisi kesri munzamlarının nasıl geliştirileceği konularını kapsayacaktır. Halen hükümet Beyaz Kitapta açıklanan yapısal yeniden düzenlemenin sorunlarını incelemiş, yeni malî kaynaklar ve alternatifler bulmadan, sonuca gidilemeyeceğini anlamış bulunmaktadır.

Yeni Kuruluşlar

43 — Şehirlerin hukukî durumları ve saklı kalacak hakları «Borough Status and Dignities» : Bütün Beyaz Kitap boyunca yürütme yetkisine sahip mahallî idareler, genellikle «birlik - bölge» (District) olarak isimlendirilmiştir. Bu adlandırma, yukarda 15. paragrafta belirtildiği gibi, sadece kolaylık olsun diye, daha çok mahallî idare karşılığında kullanılmıştır. Belki geleceğin mahallî idare ünitesi, bugünkü şehirlere aşağı yukarı benzeyecek bir idare tipi olacaktır. Örneğin, metropoliten ilçelerde yersel idare tipi olarak şehirler (Borough) öncelik kazanacaktır. Bu bölgeler içinde yeni biçimde üniteler öngörülebilecekse, şüphesiz bunların nüvesi bugün mevcut eski şehirler olacaktır.

44 — Fakat şehirlerin bugünkü statüleri birçok tartışmaya gerek göstermektedir. Hükümet bu alanda, belediye başkanlarının makamı, diğer geleneksel hakların ve bazı büyük şehir belediye başkanlarına verilmiş bulunan «Lord Mayer» ünvanının korunması yollarını arayacaktır.

45 — Yeni kuruluşların iç örgütlenmesinin, iş idaresi anlayış, prensip ve yapısına uygun olarak kurulması çok önemlidir. Hükümet ve Mahallî İdare Birliği, kuruluş anında yeni idarelere uygun gelebilecek en iyi, en modern tecrübe sonuçlarından faydalanma olanağının nasıl sağlanabileceğini araştırmaktadırlar.

46 — Hükümet mahallî idareler birliği ile işbirliği yaparak, mahallî idarelerin iç örgütlerine, kanunî görevlerini yaparken uygulanacak etkili bir kontrol sisteminin nasıl olabileceğini incelemektedir. Hükümetin tutumu, mahallî idarelerin millî politika hudutları içinde karar almada azamî bağımsızlık tanımak yolundadır. Yeniden düzenleme, İdarî vesayetin biçimini gözden geçirmeye fırsat vermektedir. 1888 den bu yana çıkan yasalarda mahallî idarelere, merkezi hükümet tarafından uygulanmakta olan, binin üzerinde İdarî vesayet yöntemi vardır. Hükümet bu yetkiyi asgariye indirmeye kararlıdır.

Meclis Üyeleri

47 — Seçim devreleri, seçim zamanı, meclis üyelerinin durumu, şimdiki üyelerin geleceği konuları ilgili mahallî idareler ve hükümet arasında tartışılacaktır.

48 — Meclis üyelerinin ödenekleri : Hükümetin görüşüne göre meclis üyelerinin bugünkü ödeneklerinin artırılması gerekmektedir. Bu hususta Mahallî İdareler Birliği ile konuşulup, kararlaştırılacaktır. Prensip olarak, artırılan ödeneklerin ödenmesi önemli bir konudur. Ancak, hükümet konuyu incelemektedir.

49 — Seçilme Yeteneği : Bugün geçerli kanuna göre mahallî idareler memurları, emrinde çalıştıkları meclislere aday olamamaktadırlar. Bu kaide memurları, emrinde bulunduğu meclisle çalışmakta alıkoyması bakımından tutarlıdır. Hükümet, halkın çıkarlarını korumak için bu kaideyi genişletmektedir. Bir memur, yeniden düzenlemeden sonra, çalıştığı mahallî idareler için aday olamayacak; fakat ikinci mahallî idare meclisi için aday olabilecektir. Başka bir deyimle, ilçe memuru şehir, şehir memuru ilçe meclisi için aday olabilecektir. Halen yürürlükteki kanunda böyle bir olanak yoktur. Bu önerinin mahallî idarelerin gelişmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

50 — Hükümet, yürürlükteki kanun ve yapılan önerinin uygulama bakımından ayrıntılarını incelemektedir.

Memurlar

51 — Öneride getirilen yeniliklerden bazıları bütün mahallî idare memurlarının ilgisini toplayacaktır. Hükümet önerisinde mahallî idare memurları için bir personel komisyonu kurulması, memurların işe alınması, nakillerinin ve çıkarlarının garanti altına alınması öngörülmektedir. Bu öneri aynı zamanda memurun işten çıkarılması halinde tazminat ya da işsizlik ödeneği verilmesi için, yürürlükte olan sistemin yeniden gözden geçirilmesini istiyordu. Şüphesiz ki yeniden düzenlemede, memur haklarına etkili olacak konular mahallî idarelerle, memur kuruluşları arasında konuşularak çözümlenecektir.

Şikâyetlerin İncelenmesi

52 — Mahallî idarelerdeki kötü yönetimin doğurduğu şikâyetlerin incelenmesi için, Parlâmentonun kurduğu komisyonun bir model getirmesine pek de lüzum yoktur. Vatandaş şikâyetlerinin incelenmesi yönteminde, bu gelişmenin yapılması zorunluğunu hükümet kabul etmekte, yeniden düzenlemenin uygulamaya konulması zamanında geçerli olabilecek böyle bir yöntemin geliştirilmesi için, mevcut mahallî idarelerin temsilcileri ile konu tartışılmaktadır.

IV. KANUN TASLAĞININ NE ZAMAN HAZIRLANACAĞI VE UYGULAMA

53 — Hükümet yapılacak reform için bir dakika kaybedilmemesi gereğine inanmaktadır. Mahallî idarelerin çıkarlarına uygun olduğu kanısına varılan her istek, kabil olan süratle uygulamaya konulmalıdır.

54 — Hükümetin amacı, tasarısı 1971/72 toplantı döneminde parlâmentoya sunmaktır. Öneriye göre, hem yersel idarelerin yenileştirilen şekli, hem de fonksiyonel kuruluşlar, memlekette 1973 yılında uygulamaya konulacak ve 1 Nisan 1974 den itibaren tam sorumluluk alacaklardır. Aynı tarihte yeniden düzenlenen Millî Sağlık Servisi de faaliyete geçmiş olacaktır.

55 — Tasarı, yeni kurulması önerilen her seviyedeki mahallî idarelere görevlerini yapmak için olanak sağlayacaktır. Ayrıca memleketteki yeni ilçelerin, metropol alandaki mahallî idarelerin sınırlarını belli edecektir. Beyaz kitabın yayınlanmasından hemen sonra, hükümet önerisinde yer alan sınırlar, mahallî idareler genel müdürlüğü ve yersel idareler arasında tartışılmaya başlanmıştır. Yeni ilçe meclisleri ve metropoliten alanlar içinde kalan bölgeler ya da şehirler için 1973 baharında seçimler yapılmış olacaktır.

56 — Metropoliten alanlar dışında kalan ilçelerde hükümet, mahallî idarelere, toplumlara, ilgili kuruluşlara gerek duyulan yeni mahallî idare biçimlerini saptama çalışmalarına katılma ve öneride bulunma fırsatını tanımıştır. Hükümet yeni kurulacak mahallî idarelerin sınırlarını tesbit etmek için «Mahallî İdareler Sınır Komisyonu» nu kurdu. Bu komisyon, mahallî idarelerin teklif ve tavsiyelerini de alarak, yeni mahallî idarelerin biçimlerini inceleyerek, hükümete önerilerde bulunacaktır. Teklif okunacak yeni bölgeler, geçerli olmadan önce, 1972 yılında parlâmentoda tartışılacak ve seçim mntıkaları (dar bölge) saptandıktan sonra, yeni mahallî idarelerin seçimleri muhtemelen 1973 Kasım ayında yapılacaktır. Yeni meclisler, ilçeler ve metropoliten bölge meclisleri ile birlikte yönetimi, mevcut idarelerden 1 Nisan 1974 de devralacaktır.

57 — Hükümet, sınır komisyonunun hükümet örgütünün devamlı bir parçası olmasını, mahallî idarelerin sınırlarını ve günümüzde mevcut seçim bölgelerini gözden geçirmesini tasarlamaktadır.

58 — Önerilen zaman cetvelinin çok sıkı çalışmayı gerektireceği muhakkaktır. Ancak hükümet, yasamanın geciktirilmesini öngören tar-

tışmalara, ya da uygulama süresinin uzatılması tekliflerine karşı, böyle bir yarar sağlamış bulunacaktır.

V. SONUÇ

59 — Mahallî idarelerin reorganizasyonu için çok etraflı bir öneri hazırlayan hükümet, birbirlerini tamamlayan, çelişkileri getiren etkenleri bir düzeye getirmeyi başardı. Yapılacak yenileştirme kararı için demokrasinin bütün olanakları tanınmıştır. Fakat kesin sonuçlar, bundan doğrudan doğruya etkilenecek mahallî idareler tarafından alınacaktır. Örgütlenme, beceri ve kumanda zinciri ilkelerini gerçekleştirebilen bir biçimde olacak, kaynaklar yoğunlaştırılacak, hizmet standartları milletin özlediği düzeye çıkarılacaktır. Yeni çizilen sınırlar mantıkî olacak ve içinde oturanlarca da böyle kabul edilecektir. Uzun vadeli politika, ayrıntılar iyice incelenip kararlaştırıldıktan sonra tanzim edilecek, enerjik, tutarlı ve etkili olmasına itibar edilecektir.

60— Bu beyaz kitapta açıklanan öneri, yirminci yüzyılda yapılmasına teşebbüs edilen birçok şeyden daha önemli olarak, İngiltere mahallî idarelerinde büyük bir yenileştirme getirmektedir. Bu arada şimdi mevcut sistemin ana ilkelerinin iyileştirilip korunması da gözetilen amaçlar arasındadır.

61 — Hükümet, yapılacak yeniden düzenlemede mahallî idarelerin iki seviyeli olmasına, bütün yurttaki yapılacak yeniden örgütlenmenin bu ilkeye dayatılmasına kararlıdır. Yeni idarelerin sınırları ve alacakları görevler konusunda ilgili kuruluşlara daha sonra danışılacak ve konu tartışılacaktır.

62 — Hükümet, beyaz kitapta ortaya konulan değişiklikler arasında, birbirine bağlı amaçlar da gütmektedir :

a) Gelecekte başlıca hizmetlerin başarılı olarak yürütülebileceği ve gelişebileceği yeni bölgeler tesis etmek,

b) Süratli karar almak, uygulamaya geçmek yetkilerini tanımak sureti ile, önemli sorumlulukları yersel idarelerde muhafaza etmek,

c) Yeni ve akılcı sistemde, eski örgütün geleneksel hakları muhafaza edilebileceği yerde korunmasına itina edilecek, ancak mahallî idarelerin sayısı azaltılacaktır. Yeni kurulacak ünitelere merkezî hükümetin yetki ve sorumluluklarının devredilmesine izin verilecektir.

d) Ayrıca köy ve il seviyesindeki idarelere yürütme yetkisi verilmesi kabul edilmektedir.

63 — Sonuç olarak hükümetçe tesbit edilen yasama ve uygulama takvimi ile, uzun zamandır mahallî idareler reformu için var olan kararsızlığın yok edilmesi ile, onların gelişmesi ve genişlemesi yolu açılmış bulunmaktadır.

İngiltere’de Başlıca Görevlerin Mahallî İdareler Arasında

Dağılım Önerisi

İlçe idareleri (County Council) metropoliten alanlar dışındaki metropoliten bölge idareleri (Metropolitan District Council)

Eğitim
Sosyal Yardım
Kütüphaneler

Bütün İlçe Meclisleri	Bütün Bölge Meclisleri
Plânlama	Plânlama
— Plânların hazırlanması	
— Gelişmenin kontrolü (Strateji ve arazi rezervi)	Arazinin istimlâki ve arazinin gelişme veya yenileştirme için rezerv
Arazinin istimlâki ve arazinin gelişme veya yenileştirme için rezervi.	
— Yolların yapımı, ulaştırma ve stratejik kontrolü	
Sosyal Meskenler	Sosyal Meskenler
— Dağılmayı önlemek için belli yetkiler.	Sosyal Mes. inşası Sosyal Mes. kiralanması Viranhanelerin temizlenmesi (Slum) Ev ve etrafının iyileştirilmesi.
İnşaat standartlarının tesbiti	
Ölçü tartı aletlerinin kontrolü	
Gıda maddelerinin ve ilaçlarının kontrolü	
Havanın kirlenmesinin önlenmesi	
Çöp, artıkların imhası	Çöp toplama Koruyucu hekimlik Müze ve devlet galerileri, Park ve açık alanlar Oyun alanları ve yüzme havuzları.

İLÇE

BÖLGE

Müzeler ve sanat galerileri
Oyun alanları ve yüzme havuzları
Polis
İtfaiye
Sahil Koruma

Sahil Koruma

Çevirenin Notu : Bu yazı, «Local Government In England; Government Proposals for Reorganisation; Presented to Parliament by the Secretary of State for the Environment by Command of Her Majesty, February 1971, London, Her Majesty's Stationery Office» den tercüme edilmiştir.

İDARİ COĞRAFYA

TEKMAN İLÇESİ İDARİ COĞRAFYASI

Muhittin Keskin

Tekman Eski Kaymakamı

- I — İLÇE HAKKINDA GENEL BİLGİLER
 - 1 — TABİİ ve COĞRAFİ DURUMU
 - 2 — TARİHÇE, NÜFUS ve İSKÂN DURUMU
- II — İDARİ TEŞKİLÂT
 - 1 — İLÇE
 - 2 — BUCAK
 - 3 — MAHALLİ İDARELER
- III — KAMU HİZMETLERİ
 - 1 — BAYINDIRLIK
 - A — Yol :
 - B — İçme Suları :
 - C — Resmi Binalar :
 - 2 — EĞİTİM
 - 3 — SAĞLIK
 - 4 — MALİ DURUM
 - A — Devlet Mâliyesi
 - B — Mahalli İdareler Mâliyesi
 - a — Özel İdare
 - b — Belediye
 - c — Köyler
- IV — EKONOMİK DURUM
 - A — Hayvancılık
 - B — Tarla Ziraati
 - C — Avcılık
 - D — Madenler
- V — SOSYAL ve KÜLTÜREL DURUM
- VI — İLÇENİN KALKINMA İMKÂNLARI

TEKMAN İLÇESİ İDARİ COĞRAFYASI

I — İLÇE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Tekman, Doğu Anadolu Bölgesinin tarihi ve önemli bir ili olan Erzurum'a bağlı, her yönden kalkınmaya muhtaç bir mahrumiyet ilçesidir.

1 — TABİİ ve COĞRAFİ DURUM

İlçe Erzurum'un güneyinde, Palandöken ile Bingöl dağları arasında, geniş bir sahaya yerleşmiş bulunmaktadır. Doğusunda Karayazı ve Hınıs, batısında Çat, güneyinde Varto, kuzeyinde ise Pasinler ve Erzurum merkez ilçeleri bulunmakta olup, takriben 2000 km² lik bir alana yayılmış durumdadır.

Arazi bütün özellikleriyle tam bir yayla (Plato) manzarası arzeder. Batıda Şaksak (3150 m.), kuzeyde Palandöken (3124 m.) ve güneyde Bingöl (3250 m.) dağlarının çevrelediği saha, Aras nehrinin kolları tarafından fazla derin olmıyan vadilerle parçalanmıştır. İlçenin doğu kesiminde kayda değer önemli dağlar bulunmayıp, hafif meyilli tepeler hakim bir görünüş arzeder.

İlçeyi topografik görünüşe göre; dağlar % 45, yaylalar % 22 dalgalı sahalardan % 33 olmak üzere ayırıma tabî tutmak mümkündür. Ova görünüşüne sahip düzlükler bu ayırımda yer almayacak kadar azdır.

İlçe merkezi, Aras nehrinin Palandöken dağlarından çıkan kolunun geçtiği vadide, alüvyonların meydana getirdiği düzlüğün bir kenarında kurulmuştur. Bu kısımlarda vadi yamaçları alçak ve tatlı meyillidir.

Çevrede önemli göller yoktur. Yalnız Bingöl dağlarının İlçe hudutları içerisinde kalan kesimlerin de göller mevcuttur.

İlçenin belli başlı akar suyu Aras nehridir. Pek çok irili ufaklı derenin sularını bu nehir taşır. Aras nehri iki ana koldan meydana gelir. Bu sulardan birisi, Bingöl dağlarının kuzey yamaçlarında mevcut Aras menbaları tarafından beslenen esas kol; diğeri ise Palandöken dağlarının güney yamaçlarından inen tâli koldur. Bunlar ilçe merkezinin hemen güneyinde birleşerek önce bir müddet doğuya, sonrada kuzey istikametinde akarak ilçeyi terkeder.

Akarsuların rejimleri düzenli olmayıp, mevsimlere göre büyük değişiklikler arzeder. Bilhassa ilkbaharda yağmurla eriyen karlar, Arasın sel rejimiyle akmasına sebep olur. Yaz ve sonbahar mevsimlerinde sular azalır ve nehir yatağına çekilir. Birçok dereler yaz aylarında kurur.

Arazi tamamen çıplaktır. Orman ve koruluklara rastlanmaz. Yalnız Ara kenarlarında yer yer bodur, kısa boylu yeşillikler göze çarpar. Bu yeşilliklere mahallî tabirle «bük» denilmektedir. Bunun dışında bütün arazi tam bir bozkır özelliği arzeder. İlkbaharda çayır ve meraların yeşil görünüşü yaz aylarından sonra tamamen kaybolur.

İlçede kara iklimi hakimdir. Gerek yaz ve kış ayları sıcaklık ortalamaları, gerekse yazın gece ve gündüz sıcaklıkları, büyük farklılık arzeder. Elde edilen meteorolojik malûmata göre, yazın görülen en yüksek sıcaklık +32,7 kışın en düşük sıcaklık — 38 derecedir. Bilhassa kış aylarında bu derece ısı düşmelerine çok rastlanır.

Yağışlar genellikle ilkbahar aylarında yağmur, kış aylarında ise kar halinde düşer. Yaz ve sonbahar ayları kurak geçer. Yağışlı günler adedi 62 olarak tesbit edilmiştir. Yıllık ortalama yağış miktarı 342 mm civarındadır.

Kasım ayında başlayan don olayları, nisan sonuna kadar devam eder ki; yılda ortalama 160 günü bulur. Yıllık ısı ortalaması 5 C° kadardır.

İlçede hakim rüzgârlar güney ve güneybatıdan eserler.

2 — TARİHEÇ, NÜFUS VE İSKÂN DURUMU

İlçenin çok önceleri de iskân yeri olduğu, Gökoğlan bucağı civarındaki harabelerden bilinmektedir. Bu kalıntılar üzerinde henüz gerekli araştırmalar yapılmış değildir. İlçenin güney kesimine verilen «Şuşar» isminin, bu harabelerden geldiği söylenir. Gökoğlan bucağına bağlı Gökoğlan köyü civarında, etrafı su kanallarıyla çevrili bir şehrin bulunduğu, kalıntıların bu şehre ait olduğu, etrafı su ile muhafaza edildiği için «Su Şehri» denildiği anlaşıyor. «Şuşar» deyiminin buradan türediği akla uygun gelmektedir.

İlçenin çok öncelerine ait kesin bilgiler henüz yoktur. İdarî yönden, ilçe kuruluşuna kadar, Hınıs'a bağlı olarak «Taşkesen» bucağı adı altında yönetilmiştir. 1946 da, Taşkesen bucağına bağlı Tatos köyü merkez olmak üzere, ilçe teşkil edilmiştir.

Tekman adı üzerinde çeşitli hikâyeler anlatılırsa da, bunları doğrulayıcı deliller mevcut değildir.

Osmanlı idaresi sonlarına kadar, bölgede çok miktarda ermeni bulunduğu, birçok yer isimlerinin yabancı deyimlerden meydana geldiği görülür.

1965 genel sayımına göre 11.092 erkek ve 13.475 kadın olmak üzere toplam nüfus 24.567 olarak tesbit edilmiştir. Bu nüfusun 15.559'u ilçe merkez bucağı ve köylerinde, 8.968 zi ise Gökoğlan ile köylerinde bulunmaktadır. İlçe merkezi aynı nüfus sayımına göre 842 kişidir.

Tekman İlçesi Nüfus Gelişimi

Yıl	Şehir	Bucak—Köy	Toplam
1950	402	16.432	16.839
1955	602	17.995	18.597
1960	662	20.956	21.618
1965	842	23.725	24.587
1970	1054	25.617	26.671

Nüfus sıklığı km² ye 12 kişi kadardır. Erzurum ilçeleri içerisinde en az nüfus kesafeti Tekman'dadır.

İlçe sathında 117 yerleşme noktası bulunmaktadır. Bunlardan 70 tanesi köy, mütebakisi «Kom» denilen mahallelerdir. İlçe merkezine 43, bucağa 27 köy bağlı olup İlçe merkezine olan uzaklıkları 5 ilâ 40 Km. arasında değişir. Bunların 7 si düzlükte, 28 i vâdide, 13 ü etekte, 11'i sırta kurulmuştur.

Köy nüfusları fazla değildir. İlçede nüfusu bini aşkın tek köy mevcut olup, 8 tanesinin nüfusu 150 den aşağıdır. 150 — 500 arasında 8, 750 — 1000 arasında ise sadece 4 köy bulunmaktadır.

Bu rakamlar da göstermektedir ki 750 den az nüfuslu köyler ekseriyeti teşkil etmektedir. Ortalama köy başına isabet eden nüfus 333 kişi olup, Erzurum ilinde bundan daha azına rastlanmaz. Komlarda nüfus pek azdır. Bir aileden ibaret komlar olduğu gibi, nüfusu 100 kişiyi bulanlara da rastlanır.

Nüfusun, geniş bir sahaya bu nisbette küçük miktarlarda dağılmış bulunması şüphesiz yol, su, okul gibi hizmetlerin köylüye götürülmesinde en büyük güçlüğü teşkil etmektedir.

II — İDARİ TEKİLÂT

1 — İLÇE

A. İşçileri : Kaymakam, Tahrirat Kâtibi, Nüfus Memuru ve Kâtibi, Makam Şoförü ve Odacı.

Jandarma : 1 Üstğm, 2 Assb, 5 Uzm. Çvş, 1 sivil Şoför ve 46 Er.

B. Adliye : 2 Savcı, 2 Hâkim, Başkatip, 2 Zabıt Kâtibi, 1 Mübaşir, 2 Gardiyan, Odacı.

C. Askerlik Şubesi : 1 Bnb, 1 Sivil Memur, 5 Er.

D. Millî Eğitim :

a — İlköğretim : İlköğretim Müdürü, İlköğretim Müfettişi, 12 Öğretmen, 15 Er Öğretmen, 4 Stajyer Öğretmen, 12 Vekil Öğretmen, 1 Kâtip, 2 Odacı.

b — Orta Okul : Müdür, 1 Öğretmen, Kâtip, 2 Odacı.

E. Maliye : Mal Müdürü, Gelir Memuru, Tahsil Memuru, Veznedar, 2 Tahsildar ve Odacı.

F. Tarım : Ziraat Teknisyeni, Veteriner, Makinist, Şoför,

G. Sağlık :

Merkez Sağlık Ocağı : 1 Doktor, 1 Hemşire, 1 Sağlık Memuru, 2 Ebe, 1 Sekreter, 1 Sürveyan, 1 Müstahdem.

Hacı Ömer Sağlık Ocağı : 1 Sağlık Memuru, 2 Ebe, 1 Sürveyans, 1 Müstahdem.

H. Dirayet : Müftü, Kur'an Kursu Öğreticisi, Müftülük Memuru, 6 İmam-Hatip, 1 Müezzin-Kayyum, 1 Odacı.

1 — Tapu : Tapu Memuru, Kâtip ve Odacı.

J — Tekel : Tekel Memuru ve Odacı.

Tekel Tuzlası : Tuzla Memuru, Yardımcısı, 1 Bekçi, 1 Odacı, 4 Daimi İşçi, 10 Mevsimlik İşçi.

K — P. T. T. : Müdür, 4 Müvezzi, Odacı.

L — Ziraat Bankası : Müdür, Muhasip, Veznedar, Takip Memuru, 2 Odacı.

M — İlçede Ziraat Odası mevcuttur. 3512 Sayılı Kanuna göre kurulmuş, birkaç dernek bulunmaktadır. Ayrıca Köye Hizmet Götürme Birliği'nde bulunmaktadır.

2 — BUCAK

İlçenin Gökoğlan isimli bir bucağı bulunmaktadır. Bucakta teşkilât tam olmayıp, 1 Bucak Müdürü, 1 Nüfus Memuru ve odacıdan ibaret personel mevcuttur. Bucak Jandarma Takım Kumandanlığı 1 Assubay ile 1

Uzman Çvş. ve 8 Erden ibarettir. Sağlık personeli : 2 Ebe, 1 Sekreter, 1 Müstahdem, olmak üzere 4 kişidir. 1 tanede P.T.T. görevlisi bulunmaktadır.

Bucak, Gökoğlan Köyü merkez olmak üzere kurulduğu halde, bu gün Kırıkhan Köyü merkez durumundadır. Gökoğlan köyünde elverişli bina bulunmayışı, Aras nehrinin geçit vermeyişi gibi nedenlerle Kırıkhan köyüne geçici zaman için nakledilen teşkilâtın, buraya yerleşip kaldığı anlaşılmaktadır. Bucağın ya adının ya da merkezinin usulüne uygun olarak değiştirilmesinin yerinde olacağı aşîkârdır.

3 — MAHALLÎ İDARELER

A. Belediye : İlçe merkezinden başka belediye teşkilâtı yoktur. Reis, Muhasip, Zabıta Memuru ile Odacıdan ibaret personelle çalışır. Nüfus çok az olduğu, gelirden yetersiz bulunduğu için hizmetlerin yerine getirilmesi güçlük arzeder. Belediyenin malî yardımı ihtiyacı vardır.

B. Özel İdare : Özel İdare Memuru, Gelir Kâtibi, 1 Tahsildar ve Odacıdan ibaret personeli vardır.

C. Köyler : İlçede mevcut 70 köyden, 1965 yılı nüfus sayımına göre ; 8 inin nüfusu 150 den azdır. Diğerlerinde köy kanunu uygulanmaktadır. Köylerde köy bekçisi hem ziraî koruma, hem de asayiş işlerine bakmaktadır. 4081 Sayılı Kanunun uygulanması olmadığından koruma bekçisi yoktur. Köy imamları köy bütçesinden para almak yerine, her yıl halktan ücretini kendisi toplar.

III — KAMU HİZMETLERİ

1. BAYINDIRLIK

A. Yol : İlçe Erzurum — Muş yoluna, Karayollarınca 3 sene önce tamamlanan, iyi bir şose ile bağlıdır. Yolun köprüleri yapılmıştır. Kışın, sık sık kardan kapanan bu yolda, devamlı kar mücadelesi yapılır. Tekman—Erzurum arasındaki bu yol, 160 km kadar olup, motorlu araçlarla 3—4 saatte katedilir. İlçe ile bucak arasındaki yolun güzergâhı tesbit edilmiş, köprüleri tamamlanmış bulunmaktadır. Bu yol bir kaç yıldan beri programa alındığı halde tamamlanamamıştır. Yağmurlu havalarda geçit çok güç olmaktadır. Hemen ikmâlî gerekir.

Erzurum'a, Palandöken üzerinden yaz aylarında gitmek mümkündür. Bu yol çok bozuk ve bir çok yerlerde kaybolmuş durumda olduğundan 3 saatten önce herhangi bir vasıtanın gitmesi mümkün değildir. Şahvelet yaylası üzerinden yapılacak yolun ilçenin il'le olan irtibatını

kolaylaştıracağı gibi, inkişafında sağlayacağı ümit edilir. Bunun gerçekleşmesi için ilçede bir dernek kurulmuş bulunmaktadır.

Köy yolları ihmal edilmiştir. Devlet yolu ile petrol araştırmalarında bulunan M.T.A. şantiye yolları üzerindeki köylerin dışında hiç bir köyün yolu yapılmamıştır. Yalnız Bey köyüne 5 km lik stabilizesiz toprak yol tesfiyesi yapılmış, bunun dışında bir çalışma yapılmamıştır. En kısa zamanda bu halin giderileceği ümedilidir.

B. İçme Suları : İlçe köylerinin içme suyu konusu halledilmiş sayılmaz. İlçe merkezinde içme suyu yetersizdir. Mesken ve iş yerlerine su verilmemektedir. Halk yalnız mevcut 3 veya 4 çeşmeden ihtiyacını gidermeye çalışır. İslahı ve yeniden ele alınması gereklidir.

Köy içme sularına gelince; içme suyunu devlet veya halk tarafından yapılan çeşmelerden temin eden 53, hiç suyu olmayan 8 köy olduğu kayden bilinmektedir. Bunlardan 16 köyün suyu hayır sahipleri veya halk tarafından temin edilmiş, geriye kalan 47 köyün suyu ise devletçe yaptırılmıştır. Devletçe temin edilen köy içme sularının 37 si Bayındırlıkça, 10 tanesinde Y.S.E. teşkilâtınca tesis edilmiş bulunmaktadır.

1950 den itibaren Bayındırlık teşkilâtınca yapılan köy içme su tesislerinin pek çoğu bu gün istifade edilemeyecek durumdadır. Y. S. E. ce yaptırılan içme su tesisleri işçiliğinin köy halkınca yapılmasına fazla rağbet gösterilmemektedir. Köy katkısı kayda değer miktarları bulmamaktadır.

Civarda kaynak bulunmadığı için su temini güç olan köyler bulunmaktadır. Bunların su tesis masrafları oldukça büyük olacağından, suya kavuşmalarının gecikeceğinden korkulur. Köylerin su tesisi yapım masraflarına iştirak etmemesinin sebeplerinden en mühimi köy maddî imkânlarının zayıflığı ile nüfus miktarının düşüklüğüdür.

Netice olarak diyebiliriz ki; ilçe su durumunun yeniden ele alınması gereklidir. Zira önceden birçok köyde yapılmış bulunan tesisler bu gün kullanılmayacak durumdadır. Y. S. E. nin çalışmalarının kısa zamanda bu sıkıntıyı gidereceği kanaatindeyiz.

C. Resmî Binalar :

İlçede 1953 yılında yapılmış olup, 1966 zelzelesinde gördüğü hasardan dolayı yeniden tamir edilen bir hükümet binası vardır. Yine ilçe merkezinde hazineye ait 4 memur konutu, Veteriner ve jandarma konutu ile jandarma hizmet binası, bir ilkokul, bir ortaokul, bir sağlık ocağı

ve lojmanları ile belediye hizmet binası, ayrıca Ziraat Bankasına ait prefabrik konut ve hizmet binası; ayrıca A tipi bir cezaevi mevcuttur.

Köylerde 1960 dan sonra yapılmış 21, 1960 dan önce yapılmış 14 ilkokul binası ile 2 sağlık ocağı ve lojmanları, 2 karakol binası, 3 adet inşası bitmiş sağlık evi binası bulunmaktadır.

2. EĞİTİM

İlçe merkezinde 1, köylerde 34 olmak üzere 35 ilkokul bulunmaktadır. İlköğretim meselesinin tamamen halledilmesi için büyük gayrete ihtiyaç bulunmaktadır. Erzurum ilçeleri arasında yüzde itibariyle en az okul Tekman'dadır. İlkokulu bulunmayan köyler % 50 yi bulmaktadır. Bazı köyler halkı okula karşı büyük ilgi duymaktadır. Diğerlerinde de aynı ilginin uyanması beklenir.

İlkokullardaki öğrenci sayısı son duruma göre şöyledir :

	<u>Kız</u>	<u>Erkek</u>	<u>Yekûn</u>
Merkez İlkokulu	33	117	150
Köy Okulları	<u>518</u>	<u>1670</u>	<u>2188</u>
Toplam	551	1787	2338

Öğretmen adedi her sene farklılık arzeder. İlçede bilhassa asil öğretmen azlığı dikkati çeker. Asil öğretmen bulunmayan köyleri vekil öğretmenlerle idare etme yoluna gitmenin büyük mahsurları rahatlıkla görülebilir. Kışın ulaşım imkânları kalmayan ve bir çok mahrumiyetleri beraberinde taşıyan ilçe köylerinin yaşantısında, yeni mezun veya vekil öğretmenlerin başarısının tam olması esasen mümkün değildir.

İlkokulu bitirdikten sonra tahsile devam eden talebe adedi çok azdır. İlçede 1966 da açılmış bulunan 3 sınıflı orta okulun bugünkü öğrenci mevcudu 6 kız, 46 erkek olmak üzere 52 kişiden ibarettir. Orta okul binası 1969 da bitmiş olup, oldukça büyük ve 400 öğrenciyi rahatlıkla öğrenime alabilecek kadar geniştir.

Pansiyon bulunmayışı ve ilçe merkezindeki mesken sıkıntısı orta okula devam imkânını büyük nisbette etkilemektedir. En kısa zamanda bir pansiyon açılması zaruridir.

Bütün köylerin ilkokula kavuşturulmasını beklemek yerine ilçede hemen yatılı bölge okulu açılması en uygun bir yol olacaktır.

İlçede okuma yazma bilenlerin nisbeti % 15 kadardır. Altı yaştan büyük nüfusun okuma yazma bilen 380 kadın, 2540 erkek olmak üzere 3000 kişi kadar olduğu tahmin edilmektedir.

Kadınlar arasındaki okuma yazma bilenlerin sayısının azlığı bilhassa dikkati çekmektedir. Öğrenci sayılarını gösteren tablodaki kız öğrenci miktarının, erkek öğrenciye nisbetinin üçte bir olması, kızların okula gönderilmesi gerektiğine pek inanılmadığını gösterir. Okula devam durumu fazla tepkilere yol açmayacak şekilde, takip edilmelidir. Zira devamsızlık mühim bir konu olmaktadır. Gerek ailede iş gücünün eksilmesini önlemek gerekse kız çocukların okula gitmesinin çevrede hoş karşılanmayışı devamsızlığın başlıca unsuru olmaktadır.

İlçe ve köylerinde okuma yazma kursları açılarak, halkın bu kurslara devamının temini çalışmalarının aralıksız yapılması, halkın ilgisinin uyandırılması büyük gayreti gerektiren bir konudur.

3. SAĞLIK

İlçenin sağlık şartları elverişli değildir. Beslenme noksanlıkları, meskenlerin gayri sıhhi şartlarda olması, temiz içme suyunun bulunmayışı sağlık şartlarını büyük miktarda etkilemektedir. Küçükler arasında ölüm vakalarının çokluğu dikkati çeker. Başlıca çocuk hastalıkları boğmaca- kızamıktır. Salgın halindeki kızamık ve boğmacanın açtığı ihtilâtlar çocuklar arasındaki zayıfatı artırmaktadır. Kışın ulaşım imkânlarının kalmayışı ilâç ve doktor teminini güçleştirmektedir.

İlçede 3 adet sağlık ocağı bulunmaktadır. Ancak yeterli miktarda personele sahip olmıyan bu 3 ocaktaki sağlık personeli, 1 Dr., 1 Hemşire, 2 Sağlık Memuru, 6 Ebe, 2 Sekreter, 2 Sürveyan ve 3 Müstahdemden ibarettir.

Sosyalizasyon bölgesindeki sağlık hizmetlerinin uygulanması ve neticeye ulaşması birtakım şartların varlığını gerektirmektedir. 3 Ocak bölgesini bir doktorun taraması, hastalarla meşgul olması çoğu zaman imkânsız olmaktadır. Köy yolunun olmayışı, kışın geniş ölçüde ulaşımın ortadan kalkması koruyucu hekimlik çalışmalarını geniş ölçüde etkilemektedir. Halkın doktora kadar gidemeyişi, gitse dahi istediği ilâci temin edemeyişi neticeyi etkileyen unsurlar olagelmektedir.

İlçede trahom ve frengi vak'alarına tesadüf edilmiştir. Sağlık teşkilâtı kontrolündeki hastaların takip ve tedavisi devamlılık arzeder. Cüzam da tesbit edilen hastalıklar meyanındadır.

Sağlık şartlarını bozan unsurlardan biri de mesken ve umuma mahsus helâların bulunmayışıdır. Köylerin pek çoğunda umumi helâ bulunmadığı gibi, evlerde de buna rastlanmaz. Sağlık konusunda halledilmesi gereken mühim meselelerden birisi de budur.

4. MALÎ DURUM

A — Devlet Mâliyesi :

İlçe mâliyesinin son üç yıllık haliye ve sabıka, tahakkuk ve tahsil durumları şöyledir :

Sene	Tahakkuk		Tahsil		Nisbet	
	Haliye	Sabıka	Haliye	Sabıka	Haliye	Sabıka
1967	274.032.—	254.947.—	125.171.—	57.679.—	%94	45
1968	107.224.—	96.026.—	97.748.—	45.383.—	%90	50
1969	79.881.—	138.565.—	69.192.—	25.983.—	%95	19

B — Mahallî idareler Mâliyesi :

a — İlçe Özel idaresi : Tahakkuk, tahsil miktar ve nisbetleri :

Sene	Tahâku	Tahsil	Nisbet
1967	90.937.—	57.880.—	% 80
1968	95.265.—	62.589.—	% 85
1969	97.877.—	72.746.—	% 81

b — Belediye Tahakkuk ve Tahsilatı ile nisbetleri ;

Sene	Tahâku	Tahsil	Nisbet
1967	120.000.	60.000.—	% 50
1968	170.000.	80.000.—	% 55
1969	193.856.	50.000.—	% 25

Belediye imkânları pek mahduttur. İlçe merkez nüfusunun az olması her ne kadar belediye masraflarının azlığını gerektirir gibi görünürse de, belediye gelirleri de o nisbette düşüktür. Belediyenin gerek 5237 Sayılı Belediye Gelirleri Kanununa, gerekse sair kanunlara göre temin edebileceği bir gelir kaynağı bulunmamaktadır. Her sene belediyeye, İçişleri Bakanlığı tarafından yardım yapılması gereklidir. Belediyenin yeni bir hizmet binası mevcuttur. İlçe elektrik ve su tesislerinin yeterli hale getirilmesi icabeder. Bunun ifası için belediyenin bu günkü malî imkânları yeterli değildir.

c — Köyler Mâliyesi :

Köy gelirleri yetersizdir. Salmanın yeter hadleri taşınamaması, sair köy akarının bulunmayışı köy hizmetlerinin ifasında gerekli paranın teminini güçleştirmektedir. Köy muhtar, bekçi, din görevlisi ve kâtibinin ücretleri dahi normal gelirlerle köy bütçesinden karşılanamamaktadır.

Köy gelirlerinin büyük bir kısmını imece teşkil eder. Bütçeye konulan imeceden tam olarak faydalanıldığını tesbit oldukça güçtür. Bu yüzden burada verilen köy gelir ve giderleri itibarı rakamlar olarak karşımıza çıkar.

Sene	Tahakkuk	Tahsilat	Nisbet
1967	172.552.—	172.552.—	% 100
1968	172.552.—	172.552.—	% 100
1969	172.552.—	172.552.—	% 100

3 Senelik tahsilatın % 100 olması ve keza 3 senelik rakamların 172.552 olarak verilmesi, ilçede hazırlanan bütçelerin bir dayanağı bulunmadığı gibi bütçelerin gerçekçi olmayıp, usulen hazırlanan cetvellerden öteye geçmediğini gösterir.

Köylerde din görevlileri ile köy bekçi ücretlerinin halk tarafından köy ihtiyar heyetinin tesbit ettiği ölçüler içerisinde köy bütçesine dahil edilmeden, mevsimlik olarak ödenmesi Anadolu'nun pek çok yerinde görülen bir geleneğin devamıdır. Bu ücretler bütçede gerçek bir şekilde görülmezler.

Köyün ana meselelerinin halinde lüzumlu para çoğu zaman köy bütçesine dahil edilmeden, köy halkı arasında toplanarak sarfedilir.

IV — EKONOMİK DURUM

İlçe ekonomisinin temelini ziraat teşkil eder. Ticaret ve sanayi gelişmemiştir. Büyük ticaret haneler bulunmadığı gibi 2—3 kişiye iş imkânı sağlayacak iş yerleri dahi yoktur. En çok işçi çalıştıran işyeri, mevsimlik olarak faaliyet gösteren, ilçeye 3—4 km mesafedeki tuzladır.

Birkaç bakkal ile, bir iki kahvehaneden başka ticaret yeri görmek mümkün değildir. Bu bakımdan ekonomik durum başlığı altındaki bu kısımda, yalnız ilçenin ziraî durumuna temas etmekle yetineceğiz.

A — Hayvancılık :

İlçede hayvan miktarı, çevre ilçelere nazaran oldukça fazladır. Yalnız hayvancılık günümüz teknik ve bilgisinden mahrum bir şekilde devam ettirilir. İlçede hayvan ve mer'a miktarları hakkında bir iki rakam vermeden önce umumî olarak hayvancılığın ne merkezde olduğunu izahta fayda vardır.

Hayvan varlığının büyük bir kısmını koyun teşkil eder. Mor koyun denilen bu cins sert iklim şartlarına en rahat şekilde uyabilen bir türdür.

İlçenin büyük bir kısmını mer'alar kaplar. Bu geniş sahaları kaplayan mer'alarda yapılan hayvancılık verimli olmamaktadır. Kışın erken başlaması ve uzun sürmesi, 6 ayı geçen bir süre hayvanların ahırda beslenmesini gerektirir. 6 Ay süreyle mer'alardan istifade temin edemeden yapılan bu hayvancılığın maliyeti yüksek olmaktadır. Kışın hayvanlara yazdan hazırlanan kuru ot verilir. Besin değeri çok düşük olan kuru ottan başka bir yiyecek verilmeyişi hayvancılığın verimini düşürmekte; kuzuların çok zayıf olması sonucunu doğurmaktadır.

Besin değeri yüksek otları bulunan mera'lardan çok iyi beslenerek kışa giren hayvanlar, kıştan yürüyecek takati kalmadan çıkarlar.

Hayvanların kaldığı ahırlar, gayri sıhhidir. Kış aylarının soğuşundan korunmak amacıyla basık ve penceresiz olarak yapılan bu ahırlarda pek çok zayıflık ilkbahara çıkılır.

Hayvancılığın verimli hale getirilmesi; halkın eğitilmesi; bu konuda bazı imkânların kendilerine verilmesi, hayvan ırkının ve hayvancılığın ıslah ve geliştirilmesi ve ilgililerin halkla sıkı işbirliği yapılması ile mümkündür. Bu yoldaki çalışmaların geliştirilmesi ve halka intikalinin temini için pek çok gayretin sarfı gerekir. Zira ilçe halkı her yönden olduğu gibi, hayvancılıkta da geleneklerine sıkı sıkıya bağlıdır.

Hayvancılıkta istifade edilebilen mer'a miktarının 1.115.000 dönüm kadar olduğu, Köy İşleri Bakanlığınca Köy Envanter Etütleri esnasında, tesbit edilmiş bulunmaktadır. İlçedeki hayvan varlığını şöylece sıralamak mümkündür.

İş Hayvanları	:	Öküz	5.703
		Manda	102
		Merkep	362
İrat Hayvanları	:	İnek	29.551
		Manda	557
		Koyun	90.400
		Kıl Keçi	8.500
		Kümes Hayvanları	16.000
		Arı Kovanı	150

Bu rakamlar, Köy İşleri Bakanlığının Envanter Etütleri ile İlçe Ziraat Teknisyenliğince verilen raporlardan alınmış bulunmaktadır. Bu rakamların, gerçeğin çok altında olduğu yolundaki ifadelere inanmak icabeder. İstatistiki malûmatın toplanmasında, çeşitli yerlerde görülen bilgilerin doğru verilmemesi konusunun bu rakamların tesbitinde de önemli

tesirleri olduğu muhakkaktır, ilçe hayvan varlığı hakkında yapılacak isabetli bir tahmin mevcudun verilen bu rakamların çok üstünde olduğunu gösterir.

Yukarıda verilen rakamlardan da anlaşılacağı üzere, her küçük baş hayvana 5 dönümden fazla mer'a isabet etmektedir. Mer'aların münavebe ile otlamaya bırakılması, ıslahı ve azamî faydayı sağlaması için gerekli tedbirlerin alınması Ziraat Teşkilâtının ele alması gereken en önemli konulardır.

B — Tarla Ziraatı :

Tarla ziraatında başlıca mahsûl buğday, arpa ve çavdardır. İlçede yetişen buğday «kırık» denilen bir tiptir.

Vergi kayıtlarına göre kültüre elverişli topraklardan, 3.500 ü bulan çiftçi ailesinin beherine 30,2 dönüm tarla düşmektedir. Toprağın verimi çok düşüktür. Hasat mevsimi kısadır. Karın geç kalktığı yıllarda, ekinini ekememek yahut kışın çok erken geldiğinde mahsulü tarladan alamamak sık görülen hallerdendir. Bu gibi durumlarda esasen her yıl ilçe dışından buğday temin etmek durumunda olan halkın sıkıntıya düştüğü

Tarımda basit gelenekler uygulanır. 300 - 350 çiftçi ailesinin pulluk, mütebakisinin karasabanla tarlasını işlediği söylenirse bu hususta bir fikir verilmiş olur. Çiftçinin kullandığı nakil vasıtası kağnıdır. Her 1,5 çiftçi ailesine 1 kağnı arabası düştüğü görülür. 4 tekerlekli arabaya ender rastlanır. Tarlaları gübrelemek suretiyle verimi artırma yoluna henüz gidilmemektedir. Tarlalara hayvan gübresi veren köyler pek azdır. Zira çiftlik gübresi yakacak olarak kullanılır. Sanayi gübresi henüz tarıma girmemiştir.

Köylerin yetiştirdiği mahsûlleri önemine göre şöylece sıralamak mümkündür :

Buğday	51	Köyde
Arpa	19	»
Çavdar	10	»

Halkın kullandığı ölçüler Kile (32 Kgr.) ve teneke (15-16 Kgr.) dır. Teneke aynı zamanda mesaha ölçüsü olarak kullanılır. Tarlanın verimine göre 500 ilâ 2400 m² lik saha bir tenekelik yer olarak kabul edilir. Verim, bire 3 ilâ 7 arasında değişir. Yılın hava şartlarına göre verimin daha düştüğü görülür. Toprağın işlenmesinde hayvan gücünden isti-

fade edilir. Bir karasabanı 3 - 4 çift hayvana çektilererek tarla sürmek adet haline gelmiştir.

Meyva ve sebzecilik yoktur.

C — Avcılık :

İlçede ormanlık saha yoktur. Bu yüzden orman emvali ihtiyacının tamamı ilçe dışından temin edilir. Orman olmamasına rağmen av hayvanlarından Tilki, Kurt, Keklik, Yabani Kaz ve Ördek pek boldur. Sazan ve Alabalık su avlarının başında gelir. Alabalığı her suda bulma imkânı yoktur.

D — Madenler :

İlçe jeolojik yapısı zengin petrol rezervlerinin varlığını gösterir tarzdadır. Maden Tetkik Arama Enstitüsü ile Türkiye Petrolleri A.Ş. nin işbirliği yaparak yürüttüğü petrol araştırmaları uzun zaman devam etmiş olup, araştırma sonucunun müsbet veya menfi olduğu yolunda bir açıklama yapılmış değildir.

İlçede zengin demir yatakları bulunduğu yine Maden Tetkik Arama Enstitüsünce tesbit edilmiş bulunmaktadır. İligöze (Zoğni) köyünden başlayarak Mağara komundan Aras vadisindeki Mescitliye kadar uzanan demir yataklarının zengin ve işletmeye elverişli olduğu söylenmektedir.

Petrolün bulunması ve demir cevherinin değerlendirilmesi geniş iş imkânlarının açılmasına ve ilçenin gelişmesine yol açacaktır. İlçede ne gibi madenlerin bulunduğu yolunda başka araştırma yapıp yapılmadığı bilinmemektedir. Ancak ilçe, yer altı zenginlikleri bakımından el atılması gereken bakir bir sahadır.

V — SOSYAL ve KÜLTÜREL DURUM

Yukarıda da bahis mevzuu edildiği gibi ilçe halkı geçimini ziraat ve hayvancılıkla temin eder. Geleneklerine her bakımdan kuvvetle, bağlıdır. Bu bağlılık günlük yaşantıda, tarlada, örf ve âdetlerde, hayvancılıkta her yer kendini gösterir. Küçüklerin büyüklere, halkın devlet memuruna ve misafirlere gösterdiği saygı içten ve büyüktür. Kanun ve nizamlara, hükümet emirlerine itaatkârdırlar.

Sosyal hayatta erkeğin yeri kadından çok farklıdır. Evlilikte kadına verilen başlık parası esastır. Başlığın miktarı kadının değer ölçüsü haline gelmiş olup, ödenen meblâğ kadın için bir öğünme vesilesidir. Başlık parası yüzünden kız kaçırma olaylarına rastlanır.

İlçe emniyet ve asayiş yönünden oldukça sakin sayılır. Son bir yıllık asayişe müessir olaylar; gasp 1, zabıta ile müsademe 1, kasten ot yangını 4, meskene silâhlı tecavüz 3, büyük baş hayvan hırsızlığı 3, adam öldürme 1, yaralama 8, 6136 sayılı kanuna muhalefet 5, kız kaçırma 3, hırsızlık 3, hakaret ve darp 1, tehdit 4, olmak üzere cem'an 43 dır.

Toprak ihtilafları mevcuttur. Bilhassa yayla ihtilafları ağırlık arzeder. 5917 Sayılı Kanunun son 4 yıllık uygulaması şöyledir :

1966	21 olay
1967	13 »
1968	8 »
1969	15 »

İlçede Ziraat Bankası mevcuttur. Paranın bankaya yatırılmasına pek itibar gösterilmez. Tohumluk ve yiyecek buğday kredi ile bankadan temin edilir. Fakat faiz üzerindeki inanç, halkın banka ile olan temasını asgariye indirmektedir.

Düğünlerde davul zurna gibi çalgı görülmez. Ama her düğünde at koşuları tertip edilir ve misafirlere yemek verilir. İçki pek az kullanılır. Birkaç köyün dışında, içki düğünlerde bile içilmez. Halk dinî inançlarına, bağlıdır. Gereğini elinden geldiğince yerine getirmede büyük gayret gösterir.

İlçede bir dil mevzuu halen mevcuttur. Kadınların ve çocukların pek çoğu Türkçe'ye pek vâkıf olmayıp, çocuklar ancak okulda Türkçe öğrenmeye başlar. Erkekler bilhassa askerden döndükten sonra çok rahat Türkçe konuşur. Eski Orta Asya Türklerine ait örf ve âdetlerle, bazı öz Türkçe kelimeler halen köylerde yaşamaktadır,

VI — İLÇENİN KALKINMA İMKÂN LARI

Yukarıda ilçenin genel durumu hakkında verilen bilgilerin ışığı altında ilçenin kalkınma imkânlarına temasta fayda vardır.

İlçe genel hatlarıyla, memleketimizin pek çok yerine nazaran kısır imkânları olan bir bölgedir. Bir kerre tabiat şartları ilçenin kalkınmasına imkân ve fırsat vermekten uzaktır. Toprağın fazla verimli olmayışı iklimin ziraatten gerekli faydayı sağlayacak şartlara sahip olmayışı bu günlü iktisadi durumun doğmasına amil olmuştur.

Ancak ilçenin iktisadi, sosyal ve kültürel yönlerden daha iyi bir seviyeye çıkartılması için imkânlarda mevcuttur. Bu imkânların dev-

letle, halkın elele vermek suretiyle çok daha kolay doğuracağına inanmaktayız. Bu konudaki görüşlerimizi özetle şöyle sıralayabiliriz.

Bir kere İlköğretim yönünden gerekli çabanın gösterilerek, okulsuz köy mevcudunun sür'atle azaltılması gereklidir. İlkokulu bitirenlerin orta öğrenime devamının sağlanması için lüzumlu imkânların yaratılması şarttır. Aksi halde mevcut orta okuldan azami istifade düşünülemez.

Çok düşük olan okuma - yazma bilenler oranının yükseltilmesi için, köy ilkokullarında açılacak kurslara köy halkının teşviki ve devamı sağlanmalıdır.

Köy yollarının sür'atle ikmali, köy içme sularının yeterli ve sıhhi şartları haiz hale getirilmesi, esasen ele alınıp yürütülen konular ise de; halk katkısının temini çok daha süratli netice almak imkânını doğurmuş olacaktır.

Bunlardan sonra dikkate alınması gereken en önemli konu; fert başına düşen yıllık gelir miktarının arttırılmasının teminidir. Halkın gelirinin artması, ilçe ekonomisinin dayalı bulunduğu tarım sektöründeki gelişmelerle mümkün olacaktır. Bu bakımdan tarım alanında alınması icabeden tedbirleri şöyle sıralamak mümkündür.

Hayvancılık tarım sektörünün ağırlığını teşkil etmesine rağmen, verimli olmaktan çok uzaktır. Hayvancılığın verimi, ahırların sıhhi şartları haiz hale getirilmesi; hayvan hastalıklarında veterinerlerle işbirliği yapılarak onların tavsiyelerine uyulması ve hepsinden önce beslenme yönteminde alışlagelen yolun bırakılması zorunludur. Kuru otla beslenip yarı toprağa gömülü, havasız yerlerde bütün kış boyu kapalı kalan, hastalandığında gerekli ilgiyi görmiyen hayvancılığın verimli olmasından bahsetmeye imkân yoktur.

Kuru otla birlikte, diğer besin maddelerinin de hayvan yemi olarak kullanılması yolunda gerekli çabanın gösterilmesi, hayvancılıkta bu gelişmenin başlangıcı olacaktır. Hayvan ırkının ıslahı, ele alınacak konuların en önde gelenlerindendir. Bilhassa koyunculukta, merinos melezlemesinin verimli olacağı açıklıkla ortaya konulmuş bulunmaktadır. Merinos ırkı yün, et ve süt bakımından yerli mor koyundan çok daha verimlidir.

Hayvancılıkta mer'alarda önemli bir konudur. Münavebeye dayalı bir otlama uygulanmadığından, geniş mer'alardan gereğince faydalanılamamakta, mümkün olandan daha az hayvan yetiştirilebilmektedir. Bu

konuda, sür'atle tedbir alınmakla beraber mer'alardaki ot cinslerinin tesbiti ile iklim ve toprak şartlarına en uygun ot türlerinin tesbiti ve bu cins otların teşkil ettiği otlakların geliştirilmesi hayvancılığın gelişmeside, uzun vadede ele alınması gereken bir unsurdur.

Tarla ziraatının, çok düşük olan veriminde dikkate alınarak, ıslahı yoluna gidilmesi; mümkün olmadığı takdirde, tarla ziraatına hasredilen arazinin de hayvan yemi yetiştirilir hale getirilmesi daha uygun bir yol olarak düşünülmelidir.

Boş vakitlerin değerlendirilmesi için, el sanatlarının geliştirilmesi yoluna gidilmelidir. Elde edilen, yünün, yerinde işlenerek, halıcılık ve diğer dokuma sahalarında kullanılmasının temini, geliri arttırıcı ve önem arzeden bir halk eğitimi konusudur. Bu yolda halk eğitim kursları açılması ve gerekli kredinin sağlanması zorunludur.

Halkın banka ile ilişkileri çok azdır. Bunun başlıca sebebi; halkın faiz hakkındaki kanaat ve inançlarıdır. Zirai kredi müessesesinden yeterince istifade edilebilmesi için halkın bu konuda aydınlatılması gerekmektedir.

İlçede konut yapımı yetersiz ve mevcut konutlar sağlık şartlarına uygun bulunmamaktadır. Konut meselesinin halli için, ilçe iklim şartlarına uygun, ucuz ve inşası kolay yapı tiplerinin tesbiti ile uygulama imkânlarıyla birlikte halka intikali sağlanmalıdır.

HABERLER

**İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu
«Yeni Mülkiye Tarihi ve
Mülkiyeliler» Adlı Eserle İlgili
Olarak Bir Genelge Yayınladı.**

Tetkik Kurulu Başkanlığı ifedeli olan genelgede, «Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler» adlı kitabın hazırlanışı sırasında önem ve değerinin Bakanlıkça muhtelif tarihlerde bildirildiği, eserin Bakanlıkça Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığının gözetiminde hazırlandığı belirtilerek, 6 yıllık kesintisiz ve metodlu bir çalışmadan, sonra Nisan 1971 tarihinde, 7000 sayfa olarak tamamlandığı ve yayın alanına girdiği açıklanmaktadır.

Genelgenin bundan sonraki bölümünde eserin övgüsü yapılarak şöyle denilmektedir :

«Milletlerarası referans kitabı ve kendi dalında dünyada (tek örnek) olma niteliklerini kazanan eser, 19. yüzyıldan beri (1859 - 1968) sosyal, ekonomik, kültürel politik, İdarî yönlerde geçirdiğimiz evrimleri ve Siyasal Bilgiler, Fakültesi (eski adı ile Mülkiye Mektebi) nin 1860 da verdiği ilk mezundan 1967’de verdiği son mezuna kadar (5994) kişi ile hâlen Memleketimizin genel idare, siyaset, diplomasi, maliye, eğitim alanlarının en önemli yerlerinde bulunan şahısların noksansız biyografilerini ve resimlerini bütün

**Yiğit KIZILCAN
Yayın Müdürü**

ayrıntıları ile kapsamakta; Genel İdare Tarihimiz ile Eğitim ve Sosyal Oluşum Tarihimizin meçhul kalmış pek çok noktalarına ışık tutmakta; Memleketimizin sosyal, ekonomik, politik, eğitim ve genel idare yönlerinde bilgi edinmek isteyenlere büyük yararlar sağlamaktadır.»

İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu genelgede, Bakanlık Tetkik Kurulunun eser üzerindeki incelemesine de temasla şöyle demektedir :

«Bakanlığımız Tetkik Kurulu’nun titizlikle yaptığı inceleme sonucu edindiğimiz bu kanaatimizi Makamınıza ulaştırmayı memleket kültürü, yönetimi sosyal kalkınması yönünden bir görev saymaktayım.»

Genelgenin sonunda 8 ciltlik bir takımının fiyatı 534 lira olan kitaptan valilik, bağlı teşkilât, ilçeler ve kitaplıklar için birer takım satın alınmasının uygun görüldüğü, adresi ve telefon numarası belirtilen (Mülkiye Şeref Kitabı Hazırlama Bürosu Başkanlığı)’na doğrudan yazılması ve sözü edilen kitabın istenmesi için ilgililere emir verilmesi ve sonu-

cundan Bakanlığa bilgi iletilmesi istenmektedir.

Valilerin adına ve Belediye Başkanlıklarına yazılan genelgenin altına kitap istenecek adres: Mülkiye Şeref Kitabı Hazırlama Bürosu Başkanlığı, 22. Sokak 4/2 Bahçelievler — Ankara, Büro telefon : 13 55 97 olarak belirtilmektedir.

Türkçe ve Yabancı Dilde Yazılan Tabelâ, İlân ve Levhâların Düzeltilmesi Hakkında bir Genelge Yayınlandı

Başbakanlıktan alınan 13.9 1971 gün, Özlük ve Yazı İşleri 27/264 - 7254 sayılı yazı nedeniyle İçişleri Bakanlığı tarafından Türkçe ve yabancı dilde yazılan tabelâ, ilân ve levhaların düzeltilmesi hakkında bir genelge yayınlamıştır.

Genelgede, Türkçe ve yabancı dilde yazılan tabelâ, levhâ ve ilânların nasıl yazılması gerektiği açıklanarak bu konuda şöyle denilmektedir :

«— Türkçe ve Yabancı dilde izahat verilmesi gerekli yerlerde, bazı ilânlarda, ve tabelâlarda; aynı levhâ üzerinde evvelâ yabancı dilde sonra Türkçe yazı yazıldığı görülmektedir.

Bütün dünya'da cari olan usullere göre daima o memleketin kendi dilinin en başta yazılması gerekmektedir. Bu konudaki yanlış uygulama resmî kuruluşlar ve bağlı müesseselerinde bile görülmektedir.»

Genelgenin sonunda emrin en küçük resmî müesseselere kadar yayınlanarak, titizlikle yerine getirilmesi, yanlış bir şekilde yazılan levhâların süratle islâh edilmesi ve yetkili kişilerin seyahatlerinde bu emre aykırı uygulamaları sür'atle düzeltirmeleri önemle rica edilmektedir.

İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Md. lüğünün 2. Dairesinin 24 Eylül 1971 tarih ve 623.71.345/28285 sayısını taşıyan genelge bütün Valiliklere gönderilerek bu hususun il dahilindeki belediyelere duyurulması istenmektedir.

İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, Atatürk'ün Rize'ye Gelişinin 47 nci Yıldönümü Törenlerine Katıldı

Atatürk'ün Rize'ye gelişinin 47 nci yıldönümü münasebetiyle Rize'de yapılan törenlere İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu katılmıştır.

Törende bir konuşma yapan Hamdi Ömeroğlu, ilk defa düzenlenen bu törenin özellikle bugün için öneminin büyük olduğunu belirterek bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Atatürk'ün Rize'ye gelişinin 47 nci yıldönümü için ilk defa düzenlenen bu törenin, mâna ve önem itibariyle bugünlerde özel bir yeri vardır.

Tarih boyunca bağımsız yaşamış, imparatorluklar ve devlet-

ler kurmuş bir milletin fertleri olarak ve aziz Atatürk'ün modern Türkiye'nin özgürlüğü ve bağımsızlığı uğrunda mücadelelerinde bir çok şehitler vermiş olan değerli hemşehrilerimin, bu büyük insana gösterdikleri kadirşinaslık karşısında en içten teşekkürlerimi sunmak isterim.»

Bu anma töreni nedeniyle özellikle bir hususa değinmek istediğini belirten Ömeroğlu konuşmasına şöyle devam etmiştir :

«—... Atatürk'ün bazı çevrelerce yanlış tanıtılmak istendiği ve millî mücadelenin Atatürk ilke ve devrimlerinin anlamı ve mahiyetinin kendi düşünceleri yönünde yorumlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Son bir kaç senedenberi aşırı sağ ve aşırı sol büyük Atatürk'ü kendi paralellerinde göstermek çabasına girişmişlerdir. Gerek aydın çevreler ve gerekse kent ve köylerde, bu yönde büyük gayretler sarfedilmiştir. Bu suretle devletimizin temeline dinamit koymak istemişler ve millî bütünlüğümüzü sarsacak eylemlere girişmişlerdir.

Atatürk'ü ve halktan yana görünen, oysa halk düşmanı olan bu hainlerin maksatları Hükümetimizin ve kahraman Ordumuzun enerji tedbirleri sayesinde su yüzüne çıkarılmış, kahraman Ordumuzun ve güvenlik kuvvetlerimizin zamanında aldığı tedbirlerle de Devletimiz ve Milletimiz uçuruma yuvarlanmaktan kurtarılmıştır.

Konuşmasının daha sonraki kısmında, Atatürkçülüğün tek ve bölünmez olduğundan söz eden Ömeroğlu, bu konuda şunları söylemiştir :

«— Atatürkçülük tekdir, bölünmez. Kimsenin ideolojisine alet edilemez. Atatürk, devlet millet ve vatan birliği ülküsünü, Türk Milletinin özgürlük ve bağımsızlık ilkesini ömrünün sonuna kadar müdafaa etmiş ve yabancı ideolojilerin her türlüünü kesin olarak reddetmiştir.»

Atatürk'ün birleştirici olduğunu söyleyen Ömeroğlu, bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Atatürk birleştiricidir. (Birimiz hepimiz ve hepimiz birimiz için) derken, Millî Mücadele yıllarında milleti birlikte ve amaçta ısrara davet ederken hep birlik açısından hareket etmiştir. (Bir yurdun en değerli varlığı yurttaşların arasında ulusal birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur.) sözü O'nun sözüdür ve hayatı boyunca uyguladığı prensiplerin özünün ifadesidir.»

Konuşmasının sonunda ulusu bölmek isteyen sahte Atatürkçülere değinen Hamdi Ömeroğlu bu konuda şunları söyleyerek konuşmasını bitirmiştir :

«—... Bu itibarla yurdu ve ulusu bölmek isteyen sahte Atatürk- 'çüler ne kadar kendilerini saklasalar da Atatürk düşmanı olmaktan kurtulamıyacaklardır.

Karadeniz'in bu müstesna köşesinde yaşayan çok değerli hemşehrilerimin büyük Ata'nın birlik ve beraberlik direktifine uyduklarını müşahade etmenin sevinç ve bahtiyarlığı içindeyim.»

İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, Polis - Halk İlişkileri ile İlgili Bir Genelge Yayınladı

İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, Polis - halk ilişkileri ile ilgili bir genelgeyi bütün Valiliklere yollamıştır.

Polisin kanuna ve meslek disiplinine uygun hareket etmesinin önemini genelgede belirten Ömeroğlu bu konuda suları ifade etmiştir :

«Yurdumuzda emniyet ve asayiş hizmetini yürütmekle görevli polisin, vatandaşla olan münasebetlerinde, kanuna ve meslek disiplinine uygun bir davranış içinde bulunmasının, gerek polisin itibarının sağlanması ve gerekse hizmetin daha iyi bir şekilde görülmesi bakımından önemi bilinmektedir. »

Emniyet mensuplarının çoğunluğunun bu anlayış içinde hareket ettiğini belirten Ömeroğlu, bu konuda şu açıklamayı yapmıştır :

«Emniyet mensuplarından büyük bir çoğunluğun bu anlayış ve sorumluluk duygusu içinde, vatandaşa karşı kanunlar dahilinde nazik ve iyi muamele etmekte olmalarına rağmen, maalesef az da olsa bir kısım polisin yersiz,

lüzumsuz ve nezaket dışı müdahale ve muameleleri sebebiyle bazı vatandaşların; şikâyetlerine yol açtıkları görülmektedir.»

Genelgede, bu yanlış ve hatta kanunsuz tutumun; feragatle çalışmakta olan diğer emniyet görevlilerini de rencide ettiğinin ve onlara da teşmil edilmek suretiyle, polisin itibarına gölge düşürdüğünün muhakkak olduğunu ifade eden Hamdi Ömeroğlu, eğitim yanında amirlerin de etken olmaları gerektiğine temas ederek bu konuda şu açıklamayı yapmıştır :

«Vatandaşa kötü muamele edilmesini önlemek için eğitimi geliştirmek olumlu bir tedbir olarak kabul edilse bile, amirlerin de astlarını etken bir şekilde tenvir, irşad ve kontrol etmedikleri anlaşılmaktadır.

Bu itibarla, ast kademededen üst kademeye kadar bütün amirlerin maiyetlerini müteselsilen kontrol ve murakabe etmeleri, hareketlerinde astlarına örnek olmaları, görülen kusurları yerinde gidermeleri ve küçük kusurları dahi müsamaha ile karşılamamaları zarurî ve öncelikle alınması gereken tedbirler olarak görülmektedir.»

Genelgenin sonunda, Vali ve emniyet müdürlerinin konu üzerinde hassasiyetle durmasını isteyen Ömeroğlu bu konuda yapılacak işlemleri şu şekilde belirtmiştir :

«... Buna rağmen kusurlu davranışlara devam edenlerin, vali ve emniyet müdürlerince hassasiyet ve önemle takip edilerek, haklarında gereken disiplin işlemini uygulamalarını ve bu emrin bütün personele imza karşılığı tebliğini ve neticeden bilgi verilmesini rica ederim.»

Program - Bütçe Çalışmaları

İçişleri Bakanlığı Araştırma - Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Bütçe Şubesinde yürütülen Program - Bütçe çalışmaları devam etmektedir.

Bugüne kadar uygulanmakta olan Klasik bütçe hizmetle ödenek arasında bir bağlantı kuramadığından pek verimli olamamaktaydı.

1972 yılında uygulanması kararlaştırılan Program - Bütçe yeni bir sistem olduğundan hazırlıklarda ilgilileri aydınlatmak ve çalışmalarını kolaylaştırmak amacı ile Araştırma - Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü birim temsilcilerinin katıldığı bir toplantı yapılmasını kararlaştırmış ve bu toplantı 20 Ağustos 1971 tarihinde Araştırma - Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Kitaplığı salonunda yapılmıştır.

Toplantıda bir açış konuşması yapan Aslan Başarır Program- Bütçe hakkında kısa bir bilgi vererek bu yola neden gidildiğini ve yararlarını öz

olarak açıklamıştır.

Daha sonra bütçe şubesi yetkilileri program bütçenin tarihçesini ve Amerika Birleşik Devletlerindeki gelişimini, Türkiye'deki çalışmaları ve Program - Bütçenin nasıl yapılacağını açıklamışlardır.

İlgililerin verdikleri bu bilgilere göre, bugün Türkiye'de uygulanması düşünülen Program - Bütçe Amerika Birleşik Devletlerinde gelişim safhalarını tamamlamış ve federal hükümetin bütün faaliyetlerine tatbiki başlanmış bir usuldür.

Daha önceleri ABD.'de de bizim bugün anladığımız manada klasik bütçe uygulandığı, bu ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısının verimlilik ve fayda felsefesi üzerine kurulduğu, bu prensibin özel teşebbüs sahasında olduğu kadar amme faaliyetleri sahasında da uygulandığı, bu prensiplerin bütün cemiyet hayatına dinamizm kazandırdığı, bütçe çalışmalarında da her zaman bu açıdan hareket yollarının arandığı ve bu sayede bugünkü noktaya ulaşıldığı açıklanmıştır.

Amerika'nın bugünkü Program - Bütçe safhasına bir takım gelişmeler sonucu vasıl olduğu belirtilerek, 1921 - 1949 yılları arasının Klasik Bütçe devresi olduğu, bu devredeki gelişmelerin nasıl cereyan ettiği anlatılmıştır.

Yapılan açıklamada, 1949 yı-

lından itibaren Performans Bütçe devresine girildiği, bu devrede Amerika'da bütçenin, görevler, faaliyetler ve projeler üzerine oturtulması fikrinin doğduğu, performans bütçenin fonksiyonel veya faaliyet bütçesi olduğu, bütçenin çalışma programı olduğu, faaliyetleri sınırlandırdığı belirtilmiştir.

Bu konuda açıklama yapan konuşmacı bu arada Program - Bütçe devresini de açıklamış ve 1954 yılında askerî masraflar nedeniyle bu bütçe fikrinin ortaya atıldığını, bütçe yapma usulleri boyunca hükümette iktisadilik ve verimlilik adlı inceleme sonucu bu bütçe fikrinin ortaya atıldığını, hükümet masraflarının Amerika'da kontrolü için bir sistem ortaya çıktığını, bütün bütçenin program, hatları boyunca yeniden düzenlenmesinin savunulduğunu, 1963 yılında Program - Bütçenin formüle edilmesinin istendiğini, Program - Bütçe çalışmalarının Savunma Bakanlığında muvaffak olması üzerine bu sistemin memleket çapında tatbik kabiliyeti üzerinde bir araştırmaya gidildiğini, 1966 yılında bütün dairelerin ve hükümetin Program - Bütçe'yi kullanmağa başladıklarını, amaç ne olursa olsun tesbit edilmiş bir paranın sarf edilmesi, maliyet ne olursa olsun tesbit edilmiş amaçları yerine getirmek gibi kaidelerden uzaklaşıldığını, bu durumun daireleri gayelerinin ne olduğu konusu üzerinde düşünmeye sevk ettiğini

belirtmiş ve Program - Bütçe'nin ne olduğunun 1968 yılında Başkanın bütçeyi -kongreye sunuş mesajından anlaşılabileceğini söyleyerek bu mesajdaki esasları şöylece sıralamıştır :

«1 — Dairelerin amaçları ve gayelerinin açık ve dikkatli bir şekilde belirtilmesidir.

2 — Bu gayelerini masraflara karşı elde edeceği faydayı da karşılaştırarak her programın değerlendirilmesidir.

3 — Amaçları temin için gerekli vasıtaların tetkik edilmesidir.

4 — Uzun vadeli programlar ve malî plânlardır.»

Konuşmacı, bu sistemle birlikte program analizinin, maliyet fayda analizinin, maliyet araştırmasının, maliyet analizleri gibi tekniklerin de bütçecilikte kullanılmaya başlandığını belirtmiştir.

Program - Bütçe'nin tarihçesi ve gelişimi üzerindeki açıklamanın sonunda, performans bütçenin her görevin mutlaka bir nihaî «hasılası olması gereğini ortaya çıkardığı ve bu fikri geliştirdiği, bu bütçede az masraf çok verimin kaide olduğu Program - Bütçe'nin Performans bütçenin sahip olduğu prensipler üzerine oturmuş olduğu, değişkenler arasında mukayese fikrini getirdiği, gayeye ulaşmak için en ekonomik yolu seçme yanında gayenin değerlendirilmesinin de yapıldığı, gayeye

ulaşmak için vasıta olarak seçilmiş alternatifler arasında bir seçim yapmak ve bu seçimi fayda - masraf analizleri ışığında değerlendirmek gerektiği, Program - Bütçe'nin daima daha iyi ve ucuz yol bulunup bulunmayacağı sorusu ile kafaları meşgul etmek istediği anlaşılmaktadır.

Program - Bütçe ile ilgili olarak Türkiye'de yapılan çalışmalar da anlatıldıktan sonra bu bütçenin nasıl hazırlanacağı açıklanmıştır.

Yapılan açıklamalar sonunda, birim temsilcilerinin tereddüt ettikleri konular üzerinde aydınlatıcı açıklamalar yapılmış ve iyi anlaşılma olanağı sağlanmıştır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz toplantıdan sonra, Araştırma - Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü 21 Eylül 1971 tarihli yazısı ile birimlerden 1972 yılı Program - Bütçe hazırlıklarının yapılmasını istemiştir. Bu yazıya ilişkin «1972 yılı Program - Bütçe modeli hazırlık çalışmaları hakkında not» ve «1972 mali yılı Program - Bütçe modeli hazırlık çalışmalarında birimlerce yapılacak işler hakkında not» ile gerekli formlar da birimlere gönderilmiştir.

1972 Mali yılı Program - Bütçe modeli hazırlık çalışmalarında birimlerce yapılacak işler hakkındaki notta, yukarıda sözünü ettiğimiz toplantıdan bahisle, burada ortaya atılan tereddütleri ortadan kaldırmak amacıyla notun

hazırlandığı, 1973 Mali Yılı Bütçesinin Program - Bütçe esaslarına göre hazırlana-cağından bu yılki çalışmaların son prova niteliğinde olacağı, bu nedenle birimlerin program - Bütçe modeli hazırlık çalışmalarına doğrudan doğruya katılmalarının gerektiği, birimlerin kendi tekliflerini hazırlayarak Genel Müdürlük Bütçe Dairesine verecekleri, Bütçe Dairesinin bu tekliflere göre Program - Bütçe modelini hazırlayacağı, bir birimin amacını, yaptığı çalışma programını ve istediği ödenek ve kadroyu en iyi bir şekilde o birimin kendisinin takdir edeceği, bu itibarla bütçe modelinin gerçeği belirtmesi için birimlerin çalışmalara katılmasının kesinlikle gerekli olduğu, Maliye Bakanlığınca düzenlenen toplantıda, Program - Bütçelerin doğrudan doğruya Bütçe Dairesince hazırlanması alışkanlığından vaz geçilmesi gerektiğinin kesinlikle belirtilmiş bulunduğu açıklanmaktadır.

Sözü geçen notta, birimlerin, 1972 Program - Bütçe çalışmalarında esas olarak yapacakları işin kendilerine gönderilmiş bulunan cetvelleri (formların) doldurulup Bütçe Dairesine göndermek olacağı, gerekli diğer bilgilerin gerektiğinde isteneceği, cetvellerin gerçeğe ve amaca uygun olarak düzenlenmesinin büyük önem taşıdığı, bu yılki Program - Bütçe modelinin sözü geçen cetvellerin bir

araya getirilmesiyle meydana geleceği belirtilmiş bulunmaktadır.

Birimlerce söz konusu formların ne şekilde doldurulacağı da notta açıklanmış bulunmaktadır. Buna göre, formlar Bakanlığın, 1971 yılı teşkilât şemasına göre her kademe için ayrı ayrı doldurulacaktır. Bürolar bağlı bulundukları şubeler içinde ele alınacaktır. Program, alt program, proje sınıflandırılması bütçe dairesinde yapılacaktır.

Ayrıca notta standart formlarının nasıl düzenleneceği, gerekçe metnini meydana getiren «önem», «Gelişim» ve «Hedefler» bölümlerinin doldurulma şekli, yatırım hizmetleri form standardının doldurulması, transfer hizmetleri form standardının doldurulması, transfer hizmetleri form standardının doldurulması, maliyet unsurları tablosunun düzenlenmesi şekilleri ayrı ayrı gösterilmiş ve maliyet unsurları tablosunun önemine değinilerek bu tablonun düzenlenmesiyle kademelerin hizmetlerine ait bilgilerle hizmetlerin yürütülmesi için gerekli kaynak (personel - para) ortaya çıkacağı, bu tablonun iki ana bölümden meydana geldiği personel hizmetleri ile harcama maddeleri ve ödeneklerin gelişiminin bu bölümleri teşkil ettiği, personel hizmetleri bölümünün nasıl düzenleneceği, harcama maddeleri ve ödeneklerin gelişimi bölümünün nasıl doldurulacağı

ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Yukarıda tarihini belirttiğimiz Araştırma - Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğünün yazısına ilişkin «1972 Yılı Program - Bütçe modeli hazırlık çalışmaları hakkındaki notta ise, Program - Bütçe tekniğinin bütçenin hizmet programlarına göre hazırlanmasını gerektirdiği, bütçede hizmetin önemli olduğu, ödeneklerin hizmetin yürütülmesi için verildiği, hizmetle maliyeti arasında açık bir ilişkinin kurulmakta olduğu, bu nedenle, hizmet programlarının saptanmasının, sınıflandırılmasının Program - Bütçe çalışmalarında ilk ve önemli adım olarak kabul edildiği, devletin amaçlarına göre yükümlü olduğu görevleri sınıflandırmak olanağı bulunduğu açıklanmakta ve Devletin eğitim, sağlık, tarım, güvenlik gibi hizmetlerinin her birinin Devletin fonksiyonu olduğu, bunları Bakanlık veya bağımsız kuruluşlar eliyle gerçekleştirmeye çalıştığı, Program - Bütçe tekniğinde sınıflandırmadan, bu fonksiyonlardan her birinin amaca uygun, daha dar kapsamlı ve anlamlı hizmet gruplarına ayrılmasının anlaşıldığı ifade edilmektedir.

Sözü geçen notta, ülkemizde yapılan uygulamaya göre, Devletin her fonksiyonu, programlara, programlar alt programlara, alt programlar ise faaliyet veya projelere ayrıldığı, bunun genel ilke

olduğu, bu ayrımın sıradan gitmeden, örneğin bir programın doğruca faaliyet veya projelere ayrılmasının da gerekebileceği, sınıflandırmanın belli kriterlere göre yapılmasının açık olduğu, bu nedenle, hizmet programlarının sınıflandırılmasında yani, program, alt-program ve faaliyet veya projelerin saptanmasında göz önünde tutulması gerekli ilkelerin kısaca belirtilmesinin zorunlu bulunduğu belirtilerek sınıflandırma ilkeleri gösterilmektedir.

Notta, bir Bakanlık veya bağımsız kuruluşun yürüttüğü hizmetlerin bölünebildiği ana hizmet gruplarından her birine bir program denildiği, 1970 Program-Bütçe modelinde İçişleri Bakanlığının yürüttüğü hizmetlerin; Merkezî İdare, İl İdaresi Hizmetleri, Mahallî İdareler, Nüfus İşleri, Sivil Savunma ve Eğitim Hizmetleri olmak üzere altı ana hizmet grubuna yani programa ayrıldığı, ana hizmet gruplarına ayırmada da bir takım ilkeler bulunduğu ve bunların göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilerek ilkeler sıralanmaktadır. Buna göre, hizmet programlara ayrılırken hizmetin amaçları göz önüne alınmalıdır. Bu amaç karışıklık ve yanlış anlamalara yol açmayacak biçimde açıkça belirtilmelidir. Her program bağımsız anlamlı nihai bir hasıla vemelidir. (İl İdaresi Hizmetlerinin İçişleri Bakanlığının diğer hizmetleri olmasa bile başlı

başına bir fayda yaratması gibi)

Notta bu ilkedен kolaylık olsun diye uzaklaştığının görüldüğü, merkezî idare hizmetleri programlarının böyle olduğu, kuruluşun diğer hizmet programları olmadığı takdirde koordinasyon, denetim, danışma ve özlük işleri hizmetlerinin varlık nedeninin olmayacağı, ilke olarak bu hizmetlerin diğer programlar arasında bölüştürülmesi gerektiği, ancak uygulamada bunun olanaksız olduğu gibi yarar da sağlamayacağı, bu nedenle anlamlı nihai hasıllarları olmamakla birlikte bu hizmetlerin program olarak ele alınmasında yarar olduğu ve uygulamanın da bu yönde bulunduğu açıklanmaktadır.

Sözü geçen notta ayrıca, programın nihai hasılasının ölçülebilir olması gerektiği, elektriğe kavuşturulan köy sayısının buna örnek olduğu, bazı programlar için ölçü bulmanın olanaksız olacağı, koordinasyon ve araştırma hizmetlerinin buna örnek olarak gösterilebileceği, bu programların verimleri ölçülememekle birlikte çok önemli olduğu, Bakanlık hizmetlerini belirli ölçülerle değerlendirmenin anlamsız olacağı, buna rağmen hizmetlerinin öneminin açık bulunduğu, nihai hasılanın ölçülebilir olmadığı hizmet programlarında, hasıla, olanak oranının da açık ve özlü olarak belirtilmesi gerektiği açıklanmaktadır.

Notun bundan sonraki kısmında hizmet programlarının

saptanmasında, ilgili kuruluşun teşkilât şemasına uymak gereğinin bulunmadığı, ancak kolaylık sağlamak amacıyla, hizmet programlarından ayrılarak, teşkilât şemasına göre programların düzenlenebileceği, ancak ideal olanın, hizmet programları ile teşkilât şeması arasında paralellik sağlamak, teşkilâtın düzenlenmesinde hizmet programlarından yararlanmak olduğu, Program-Bütçeden umulan yararların en önemlilerinden birinin bu olacağı, teşkilâtın hizmet programına göre, hizmet programının amacını gerçekleştirecek biçimde düzenlenmesinin, koordinasyon güçlüklerinin, hizmet duplikasyonlarının ve kaynak kaybının önüne geçebileceği belirtilmektedir.

Hizmet programlarının kuruluşu ait hizmetlerin tümünü kapsamı ve bir hizmetin sadece bir program içinde yer alması gerektiği belirtilen notta, bir hizmetin iki program arasında bölünmesine olanak olmadığı, belirli bir amaç için var olan bir kuruluşun hizmetlerinin ayrı bir program olarak ele alınması halinde, merkezi idare dışında en az iki programın varlığının gerektiği açıklanmaktadır.

Notun alt programlarla ilgili kısmında, alt programın bir izahı yapılmakta ve örnekler verilmektedir. (Mahallî İdareler programının özel idare, belediye ve köy hizmetlerinin alt programlara

ayrılabilmesi gibi) alt programların da bazı ilkelere göre belirlenmesi gerektiği açıklanan notta, bu ilkelerin; alt programın amacının esas alınması, alt programın anlamlı bir nihaî hasılasının olması, kapsam itibarıyla dar ve tâli bölümlere ayrılması olanaksız olan programların alt programlara ayrılmaması, alt programların tümünün programı vermesi olduğu belirtilmektedir.

Faaliyet ve projelerin belirlenmesinin açıklandığı notta, amaç ulaşmak için yapılan ameliyelere faaliyet dendiği, yatırım programlarında faaliyetlerin yerini projelerin aldığı, İçişleri Bakanlığının 1970 yılı Program-Bütçe modelinde eğitim hizmetleri programının personel yetiştirme alt programının, hizmet öncesi eğitim, hizmet içi eğitim, yayın ve kitaplık hizmetleri adı altında 3 faaliyete ayrıldığı, Program-Bütçede faaliyetlerin saptanması ve maliyetlerinin belirtilmesinin temel unsur olduğu, ancak 1972 Program-Bütçe modelinde faaliyetlere inilmiyeceği, sadece yatırım programlarında projelere yer verileceği açıklanmaktadır.

Notun bundan sonraki kısmında, yatırım ödeneklerinin sınıflandırılması transfer ödeneklerinin sınıflandırılmasının nasıl ve hangi esaslara göre yapılacağı, belirtilmekte ve ayrıca harcama maddelerinin de sınıflandırılması açıklanmaktadır. Klasik bütçede

mevcudu 100 e varan harcama maddelerinin Program-Bütçede 6 ya indiği, bu altı ana grup harcama maddelerinin sınıflandırılmasının şu şekilde olduğu ifade edilmektedir : Personel Hizmetleri, Personel Dışı Hizmetler, Tüketim Malları, Ömürlü Taşınır Mallar, Taşınmaz Mallar, Diğer Ödemeler.

Yukarıda sayılan harcama maddelerinin neleri kapsadığı da notta ayrıca açıklanmaktadır. Buna göre, kamu hizmeti görenlere dolaylı ve dolaysız olarak yapılan her türlü ödemeler, yan ödemeler, sosyal yardımlar, emekli keseneği ve sosyal sigorta primi karşılıkları, aynı yardımlar ve burslar. Personel Hizmetleri maddesine girmektedir. Personel Dışı Hizmetler Maddesi ise, taşıma ve haberleşme giderlerini, yollukları, kiralari, reklâm ve tanıtma giderlerini kapsamaktadır. Kırtasiye, ilâç, yakacak, elektrik, su, havagazı ve yiyecek, büro malzemeleri ve benzerleri ise Tüketim Mallarını teşkil etmektedir. Ömürlü Taşınır Mallar, her türlü alet, edevat, döşeme, demirbaş, taşıt alımları, bunların bakım ve onaranlarını kapsamaktadır. Satın alınan veya istimlak edilen bina, arazi ve arsalar, yaptırılan inşaat ve onaranlar, bunların bakım giderleri Taşınmaz Mallar maddesine girmektedir. Diğer ödemeler Maddesi ise, ilk beş maddeye girmeyen giderleri ve transfer harcamaları ile bir ilâma ve kanuna göre idarenin

ödemekle yükümlü tutulduğu tazminatları kapsamaktadır.

Program gerekçelerinin de açıklandığı notta, gerekçelerin düzenlenmesinde gözönünde tutulacak ilkelere değinilerek, Cari Hizmet Programlarında, önem gelişim ve hedefler ayrı ayrı açıklanmaktadır. Burada program gerekçeleri düzenlenirken nelere dikkat edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Sözü geçen notun sonunda, kod numaralarından söz edilmekte ve 1972 yılı Program-Bütçe modelinde yeni bir kod numarası sisteminin kullanılacağı, kod numaralarının on rakamdan meydana geleceği, bu rakamların ilk ikisinin ödenegin ait olduğu Bakanlık veya daireyi göstereceği, bu rakamın İçişleri Bakanlığı için 23 olduğu, son iki rakamın ise harcama maddelerini gösterdiği, Personel Hizmetlerinin 10, Personel Dışı Hizmetlerin 20, Tüketim Mallarının 30, Ömürlü Taşınır Malların 40, Taşınmaz Malların 50, Diğer Ödemelerin 60 rakamı ile ifade edildiği açıklanmaktadır.

Ayrıca notun bu son kısmında Program Standartlarından da söz edilmekte ve 1972 Program- Bütçe modelinde geçen yıllardan farklı ve daha basitleştirilmiş standart formlar (cetveller) hazırlanacağı belirtilerek bunların cari hizmetler için program standardı ana formu (cari hizmet programları gerekçesi), merkezi

idare program standardı formu (merkezi idare programları gerekçesi), transfer harcamaları programı standardı formu (transfer harcamaları program gerekçesi), maliyet unsurları tablosu, bütçe ödenek cetvelleri oldukları ve bunların nasıl doldurulacağına «1972 yılı Program-Bütçe modeli hazırlık çalışmalarında birimlerce yapılacak işler hakkında not» da açıklandığı belirtilmektedir.

Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu Toplandı.

Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu 4 Eylül 1971 tarihinde Holanda'nın merkezi La Haye'de toplanmıştır.

Bilindiği üzere, Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu, 1950 yılında kurulmuş, daimi bir komisyondur. Beş kurucusu vardır. Bunlar, İsviçre, Fransa, Hollanda, Belçika ve Luxembourg'dur. 1953 yılında Türkiye de bu komisyona katılmıştır. Bu suretle Türkiye komisyona katılan altıncı devlet olmuştur. Daha sonra sırasıyla, Batı Almanya, İtalya, Avusturya ve son olarak ta Yunanistan Komisyona katılmışlardır. Bu komisyon daha ziyade İsviçre ve Napolyon kanunlarını uygulayan devletler tarafından kurulduğu için buna Anglo Saksonlar alınmamıştır. Ama komisyon sözleşmeler bakımından bütün devletlere açıktır.

Komisyonun amacı: Kişi

Halleri Mevzuatını üye devletler için mümkün olduğu kadar birleştirmek ve aykırılıkları sözleşmelerle gidermektir. Bu maksatla bütün üye devletlerin Nüfus ve Şahsî Hal Kanunları, Komisyonun resmî dili olan Fransızca olarak beş cilt halinde yayınlanmış ve üye devletlere gönderilmiştir.

Kişi Halleri ile ilgili olarak şimdiye kadar, 12 sözleşme aktedilmiş ve kanunlaşmıştır.

Sözü geçen Komisyon, üye devletlerin herbirinden Millî Seksiyonlar halinde çalışmaktadır. Bu seksiyonlara profesörler, hukukçular ve uygulamacılar katılmaktadır.

Halen Türk Millî Seksiyonu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Hususi Hukuku Profesörü Dr. Osman Fazıl Berki Başkanlığında, Ankara Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Profesörü Dr. Turhan Esener, Genel Sekreter İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürü Şevket Eker, İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri ve halen İller İdaresi Genel Müdürü Kemal Özgüney, Nüfus İşleri Genel Müdür Muavini Nihat Üçyıldız'dan kuruludur. Bazen bu seksiyona Dışişleri ve Adalet Bakanlıkları da temsilci göndermektedir.

Komisyon, iç tüzüğü uyarınca, her yıl Nisanın ilk haftasında büro toplantısı yapmaktadır. Buna, Başkan ve Genel Sekreterle

gündemdeki konu ile ilgili bir üye katılmaktadır.

Eylülün ilk haftasında da her yıl bir üye devletin ülkesinde Millî Seksiyonların tamamından müteşekkil Genel Kurul toplanmaktadır.

Millî Seksiyonların çalışmaları Büroda İncelenmekte Genel Kurula sunulmak üzere raporlar, sözleşme tasarıları ve yıllık bütçe projeleri hazırlanmaktadır. Komisyon Bütçesi, üye devletler tarafından taahhüt edilen yıllık aidatla karşılanmaktadır. Bu aidat her devletin nüfusuna göre tesbit edilmektedir. Örneğin Türkiye'nin yıllık aidatı 3500 Mark, Fransa ve İtalya'nın 4500'er Mark tır.

Komisyon'un merkezi İsviçre'nin Bern şehridir.

Komisyon Avrupa Konseyi'nin himayesinde çalıştığı için, büro toplantıları Strasbourg'da, Avrupa Sarayında yapılmaktadır.

10 gün devam eden bu yılki Genel Kurul Toplantısına yukarıda isim ve unvanlarını belirttiğimiz Millî Seksiyonumuza dahil zevat katılmıştır.

Komisyon Genel Kurul ve alt komisyonlar halinde çalışmış ve çeşitli konuları müzakere etmiştir.

Bu arada, 1970 yılında Roma'da yapılan Genel Kurul toplantısına ait zabıtlar Kongrece kabul edilmiş, Genel Sekreterliğin, kişi halleri ile ilgili olarak diğer milletlerarası sözleşme ve

çalışmalar, Komisyonun yıllık çalışmaları ve kabul edilen sözleşmelere iştirak eden olup olmadığı, sözleşmelerin tasdik ve yürürlük konularını kapsayan raporu okunarak delegelerin bilgisine sunulmuştur.

Komisyon, Milletlerarası Aile Cüzdanı İhdası Hakkındaki Sözleşme üzerinde gerekli çalışmaları yapmak üzere bir alt komisyon teşkil etmiştir.

Ayrıca, Ad ve Soyadlarının Kişi Halleri Sicillerine Geçirilmesiyle ilgili Sözleşme projesi üzerinde Genel Kurul tarafından gerekli çalışma yapılmıştır.

Genel Kurula, Muhtelif ülkelerdeki kişi hallerine ilişkin mevzuat çalışmaları hakkında delegeler tarafından bilgi verilmiştir.

Yine Genel Kurulca, Vatan-sızlık Hallerinin Önlenmesine İlişkin Sözleşme Projesi üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

Evlilik Dışı Doğmuş Çocukların Ana Yönünden Mesep-lerinin tesisine İlişkin 6 Numaralı Sözleşmeye ait bazı konuların açıklanması da Genel Kurulda yapılmıştır.

Belediye Başkanları Kursu Açıldı

Türk Belediyecilik Demeği tarafından açılmakta olan belediye başkanları kursları devam etmektedir. Bu cümleden olarak 5

Ekim 1971 Salı günü açılan belediye başkanları kursuna Afyon, Ankara, Aydın, Denizli, Elâzığ, Erzincan, Isparta, Konya, Kayseri, Kırşehir, Malatya, Manisa, Maraş, Samsun ve Sakarya illerine bağlı 26 belediyenin başkanı katılmıştır.

23 Ekim 1971 Cumartesi gününe kadar devam eden kursta, kayıt işleri ve açılıştan sonra, Türk Belediyecilik Derneğinin ve kursun amaçları ve kurs programı Türk Belediyecilik Derneği Sorumlu Müdürü Nuri Tortop tarafından açıklanmıştır.

Daha sonra İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Mustafa Arıkan tarafından, Belediye Kanunu ve Uygulaması, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdür Muavini Zekâi Gümüşdiş tarafından, Belediye Gelirleri konuları açıklanarak Belediye başkanlarının bu konular üzerindeki görüşleri alınmış ve tereddütlerinin giderilmesine çalışılmıştır.

Sözü edilen kursta, uygulamadan gelenlerin bu alanda edindikleri tecrübelerin ışığı altında nazari konular işlenirken özellikle belediyeleri ilgilendiren mevzuat ve konulara ağırlık verilmiştir. Örneğin Belediye Gelirleri ayrıca İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlük Müşaviri Fethi Aytac tarafından Plânlama ile Belediyelerin ilişkileri ve resmî yazışmalar, İçişleri Bakanlığı

Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Cevdet Basım tarafından, Belediye Memurlarının intibakları bir uzman tarafından anlatılmış ve üzerinde tartışılarak konuların daha iyi bir şekilde kavranması sağlanmıştır.

Bu arada kursta, organizasyon ve metod, dosya ve evrak konularına da önem verilmiş ve bu konuda, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Genel Müdür Muavini Kenan Sürgit tarafından gerekli bilgiler verilmiştir. Ayrıca, Muhasebe Defterleri ve Aylık Hesaplar, Mülkiye Müfettişi Seyfettin Naliş tarafından Belediye Meclis ve Encümen Toplantıları ve Zabıtları, Ankara Belediyesi Zabıt, Muamelat Müdürü İbrahim Şentürk tarafından açıklanmış ve bu konularda kursiyerlerin ifade ettikleri tereddütler izale edilmiştir.

Kursun bundan sonraki bölümünde, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü ile belediyeler arasındaki ilişkilerden en önemli olanlarına ağırlık verilerek İdarî Vesayet, Trafik fonu ve Belediyelere Yardım Yönetmeliği gibi konular işlenmiştir. İdarî Vesayet konusu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Müdürü iken son çıkan kararname ile merkez Valiliğine atanan Sedat Erdoğan tarafından Trafik Fonu ve Belediyelere Yardım Yönetmeliği konusu ise İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdür Muavini

Sadri Turan tarafından açık-lanmış ve her iki konu üzerinde kursiyerlerin belirttikleri tereddütlü kısımların daha iyi kavranması sağlanmıştır.

Kurstta, yangın söndürme ve belediyelerin diğer sorunları üzerinde durularak kursiyerlere, Ankara Belediyesi İtfaiye Müdür Muavini Vecihi Birler tarafından, İtfaiye (yangın söndürme hizmetleri), Türk Belediyecilik Derneği Sorumlu Müdürü Doç. Dr. Nuri Tortop tarafından, Belediye Sorunları üzerinde açıklamalar, evlendirme işleri, Ankara Belediyesi Zabıta Âmiri Mehmet Üvez tarafından, Belediye Zabıta hizmetleri gibi konular açıklanmış ve Ankara Belediyesinin tesisleri gezilerek uygulama yönünden de kursiyerlerin bilgi sahibi olması sağlanmıştır.

Kursun son haftasında, belediyeleri çok uğraştıran imar işleri ile alım satım ve kiralama konularına yer verilmiş ve bu arada, belediye imar işleri, yapı ruhsatları yapı ruhsat harcının hesaplanması gibi konular, Ankara Belediyesi Teknik Reis Muavini Yüksek Mühendis Atasagun Baykal tarafından, Belediyelerin alım, satım ve kiralama işleri Tekirdağ Valisi Cezmi Kartay tarafından anlatılmış ve kursiyerlerin bu konularda bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır.

Daha sonra yine bu hafta içinde, kursiyerlere, Eski Valilerden Muzaffer Akalın

tarafından

Belediyelerin halkla ilişkileri, Ankara Belediyesi Sağlık İşleri Müdür Muavini Dr. Ali Asena tarafından Belediye Sağlık hizmetleri İmar ve İskân Bakanlığı Belediyeler Teknik Hizmetleri Genel Müdür Muavini Talât Öztürk tarafından belediyelerin İmar ve İskân Bakanlığı ile ilişkileri, İller Bankası Yönetim Kurulu Üyesi Naci Ünver tarafından, İller Bankasının Belediyelerle ilişkisi, Devlet Personel Dairesi Danışmanı Hayrettin Kalkandelen tarafından Belediye Personel Mevzuatı ve memur alma konuları açıklanmış ve gerekli bilgiler verilmiştir.

Kursun son günü saat 12.00 de kapanış töreni yapılarak kursiyerlere sertifikaları dağıtılmıştır.

Ayvalık Dinlenme Tesislerinden Bu Yıl 107 Aile Yararlandı

Türk İdareciler Derneği tarafından Ayvalık Sarımsaklı mevkiinde yaptırılan Deniz Dinlenme Tesislerinden bu yıl 107 aile yararlanmıştır.

Önceki sayımızda açılışını ve 1 Temmuz'dan itibaren iştirakçileri kabul etmeye başladığını bildirdiğimiz tesisler tesbit edilen program gereğince dört devre halinde çalışmış ve her devre 15 gün devam etmiştir.

İlgililerin verdikleri bilgiye göre ilk devre havalanın müsait gitmemesi nedeniyle tam manasiyle dolmamış olan lojmanlar diğer

üç devre tamamen dolmuştur. Bu suretle yeni açılmış olmasına rağmen çok büyük bir rağbet gören İdareciler Kampı 2 Eylül 1971 tarihinde kapanmıştır. Bu yılki yaz sezonunun 17 Eylül'e kadar uzatılması düşünülmüş ancak yeterli kadar talip çıkmaması nedeniyle uzatılmadan vaz geçilmiştir.

Türk İdareciler Derneği yetkililerinin de belirttikleri gibi bu mevsim tesislerden yararlanma olanağı bulan iştirakçiler, ayrılırken ve sonradan tesislerin, işletmenin ve yapılan hizmetlerin son derece memnuniyet ve gurur verici olduğunu ifade etmişler, gerek kamp müdürlüğüne ve gerekse dernek idaresine çeşitli kişilerden ve meslekdaşlardan teşekkür ve takdir mektupları gelmiştir.

Derneğin ilk defa böyle bir tesis açmış ve çalıştırmış olması nedeniyle bir takım hata ve kusurların olduğunu, tecrübesizliğin verdiği bu durumdan dolayı meslekdaşların ve iştirakçilerin yöneticileri hoş göreceklerini ifade eden ilgililer, gelecek yıllar bunlardan ders alınarak işletme ve tesislerin daha mükemmel hale getirileceğini, tesislerin daha çok meslekdaşın ihtiyacına cevap verecek hale ve kapasiteye ulaştırılacağını, noksanların tamamlanmasına çalışılacağını beyan etmişlerdir.

Yine ilgililerin ifade ettiklerine göre, bu mevsim tesislerden istifade eden iştirakçilerin kamp idaresine ve dolaşısıyla Türk İdareciler Derneğine ödedikleri kamp ücreti şahıs başına yemek ve yatak parası olarak, 22 lira idi. Bu hesaba göre 4 kişilik bir ailenin 15 günlük kamp devresi için ödediği para 1320 lira tutmaktaydı.

Kamptaki lojmanlar 4 ve hatta bir yatak ilâvesi suretiyle beş kişilik olmasına rağmen iki kişilik aileler de kalmak olanağını bulabilmiş olduğundan sezon sonunda kampa iştirak eden meslek mensuplarının net kâr olarak kamp idaresine bıraktıkları meblağın takriben 30 bin lira civarında olduğu yetkililer tarafından açıklanmıştır.

Türk İdareciler Derneğinin halen yapılmış olan tesislerden dolayı borçlu olduğu ve bu itibarla yeni moteller yaptıramayacağı ilgililerce ifade edilmektedir. Bu yıl elde edilen meblağın borca ödenmesi halinde dahi bir miktar daha borçlu kalınacağı açıklandığına göre kendi malımız olan bu güzel ve örnek tesisi tevsi etmek ve noksanlıklarını ıkmal etmek için bizler gerek taşradaki Vali, Kaymakam ve Bucak Müdürleri ve merkezdeki idareciler ve Vali Muavinleri ve Hukuk İşleri Müdürleri olarak daha çok gayret sarfetmemiz gerektiğine inanarak çalışmalıyız. Bu güzel tesisleri bizlere kazandıran Türk İdareciler Derneği Yöneticilerine her zaman yardımcı olmaya ve onları teşvik etmeye yönelmeliyiz.

Kitaplığımıza Gelen Kitaplar Turizm ve Mucize

Kemal Özbilgi tarafından yazılan «Turizm ve Mucize» adlı eser, «Türk turizminde bir mucize olabilir mi?» sorusu ile konuya girmektedir.

Yazarın kitabın önsözünde belirttiği gibi; temel sorun bütün dünyada ve özellikle Türkiye’de kalkınmadır. Kalkınmadan kasıt ekonomik kalkınmadır. Ekonomik kalkınma beraberinde dengeli bir sosyal kalkınmayı da getirmelidir.

Kalkınmanın kaynak sorununa bağlı olduğunu belirten yazar, dış yardımlardan ziyade kalkınmada bir ülkenin öz kaynaklarından yararlanıldığını, dış yardımlardan yararlanarak kalkınan ülkelerin, son zamanlarda Dünya Bankasına sunulan çok ciddi raporlardan anlaşıldığına göre, hiç bir zaman aldıkları yardımın kendi öz kaynaklarının % 10 unu geçmediğini, kalkınma için müracaat edilen kaynakların % 85 - 90 ve daha fazlasının kalkınan ülkelere ait olduğunu, bir diğer problemin kalkınma hızı sorunu olduğunu, bu temalara göre Türkiye’nin çok özel bir durum içinde, fevkalâde zengin bir kaynağa sahip olduğunu, bunun da rasyonel bir şekilde işletilecek olan turizm kaynağı bulunduğunu açıklamaktadır.

Önsözün daha sonraki kısmında yazar, Türkiye’nin tek kaynağının turizm olduğu manasını

kastetmediğini, millî hasılayı ve fert başına düşen millî geliri artırmanın başka kaynaklarının da bulunduğunu, modern teknolojiye dayalı üretim safhasına geçmenin önemli olduğunu, bunun için ve halkın refah seviyesini İslah etmek için, Türkiye’de en zengin alanın turizm alanı olduğunu, turizmin teşkilâtlandırılarak büyük üretici güç haline getirilmesi bulunduğunu, ifade ederek Türkiye’deki turizm olanaklarını şöyle belirtmektedir :

«Turizm açısından Türkiye, dünyada en elverişli durumdadır. Başka memleketlerden hiç birinin sahip olmadığı ve olamayacağı birbirine kombine imkânlar ancak Türkiye’de vardır. Hiç bir yerde, tarih, arkeoloji, her mevsimde her çeşit spor, denizlerin en güzelleri, tabiat bu kadar cömert olarak bir araya gelmemiştir.»

Türkiye’deki bu eşsiz coğrafi, tarihî ve turistik değerlere ve eski çağlar uygarlıkları kalıntılarına yabancılardan hayran kalmakta olduklarını, bu hayranlık ve ilginin, kısa zaman içinde, gerekli düzenlemeleri müteakip bir çığ gibi büyüyüp gelişmesinin mümkün bulunduğunu belirten yazar, turizm konusunu uzun zaman incelemiş bulunduğunu ifade ederek bu konuda şöyle demektedir :

«Uzun yıllar, turizm konusunu incelemiş bulunuyoruz. Dünyanın çeşitli memleketlerinin plaj

ve plaj yerlerini mümkün olduğu kadar bilimsel bir metotla ve dikkatle inceleyerek, bunlardan hangi tertip ve düzenlemelerin ülkemizde de uygulanabileceğini, hangilerinin Yurdumuz için de yararlı olacağını saptamış bulunuyoruz.»

Milletinin ve ülkesinin bölünmez bir bütün olduğuna, Atatürk heyecanı ile kalkınma yolunda seferber olmamızın gerekli bulunduğuna inandığını açıklayan yazar, kitabının inceleme ve gözlemlerinin mahsulü olduğunu, bir cüz'ün bütünü olması itibarıyla, ekonomiye ve ekonomik kalkınma sorunlarına da turizm ile ilgileri oranında, geniş yer verdiğini, ancak turizm davasını esas tema olarak işlemiş bulunduğunu belirterek turizmin bilinmeyen yönleriyle kitabında işlendiğini ifade etmiş ve bu konuda şu açıklamayı yapmıştır :

«— İşte bu kitapta, herkesin kendisini biliyormuş gibi zannettiği devletin de zaten bu noktada büyük faaliyetlere girişmiş gibi gözüktüğü turizm alanı, herkesçe ve özellikle devletçe bilinmiyen ve binâenaleyh, şimdiye kadar hiç kullanılmamış olan yönleri ile incelenmiş, gerçekler ortaya konmuş ve ciddi teklifler ileri sürülmüştür. Kitap bütünü ile okunup mütalâa edildiği zaman, görülecektir iki, Türkiye'de turizm hiç anlaşılmamış bir konudur, bu yüzden de gerçek

verimliliğinden saptırılmış bir kaynaktır, bir kelime ile, henüz Türkiye'de, ciddi ve rasyonel olarak ele alınmamış bir mevzudur.»

Her milletin kendisini bütün diğer milletlerden daha iyi şekilde düşüneceğinin muhakkak olduğunu, bu nedenledir ki İkinci Dünya Savaşından sonra iktisaden az gelişmiş ülkelerin her şeyden evvel «her millet evvelâ kendine yardım etmeye başlasın ,ondan sonra, biz de o milletlerin yardımına gideceğiz» prensibinin vaz edildiğini, kendimize en esaslı yardımı turizm yoluyla sağlayabileceğimizi belir-ten yazar amacının, turizmin Türkiye için, bünyesinde sakladığı verimliliği içinde ele alınması bilincini uyandırmaya hizmet etmek olduğunu açıklamaktadır.

Kitabın önsözden sonraki kısmından konular 14 bölümde ele alınarak işlenmektedir.

Birinci Bölüm giriş kısmını ve iki kesimi içine almakta ve birinci kesimde turizm ve ekonomik durumumuza genel bir bakış başlığı altında ekonomik güçlüğü belirttileri, İkinci Beş Yıllık Plân dönemi başında Türk ekonomisinde gelişmeyi sınırlayan yapısal güçlükler gibi konular açıklanmaktadır.

İkinci kesimde, Kalkınma ve Turizm genel başlığı altında Türkiye için turizm neden ve kaç bakımdan hayati önem taşıyan bir

kaynaktır, Turizm kalkınmanın baş faktörüdür, gibi konular işlenmektedir.

Kitabın İkinci Bölümü, Turizm konusunun ayrıntılı olarak incelenmesi genel başlığını taşımakta ve bilinci kesim, turizm teknik terimleri başlığı altında, turist kimdir, turizm nedir, kaç çeşit turizm vardır, mevzuatımızda turizmle ilgili tanımlamalar, Uluslararası turizm teşekküllerince benimsenen tanımlamalar, İÜO TO ya göre, OECD'ye göre, turizm hareketlerinin çeşitleri gibi konular incelenmektedir. İkinci kesimde ise, diğer başka turizm teknik terimleri işlenmektedir.

Üçüncü Bölümde, «Turizm Davamızın Hallinde Temel Tutumumuz ne Olmalıdır» konusu ile birinci kesimde, halen içinde bulunduğumuz durum, Türkiye için gerçekten çıkar olan yol, Atatürk yolu Türkiye'nin kurtuluş yoludur konuları etraflıca incelenmektedir.

Kitabın Dördüncü Bölümü, «Çok Önemli Olup Henüz Üzerine Gereğince Eğilinmemiş Olan Gerçekler» genel başlığını taşımakta ve birinci kesimi yurdu-muzun turistik bölgelerine hasredilmiş bulunmaktadır. İkinci kesimde, turizm ile denizin ve plajların sıkı bağlantısı başlığı altında, dinlenmek ve eğlenmek, deniz ve plaj, çağımızda dış turizm hareketlerinin özellikleri, Türkiye için dış turizm hareketlerinin özellikleri yapılan bir anketin sonuçları gibi konular işlenmektedir. Üçüncü kesimde,

Büyük sahil kentlerimizde Avrupalı anlamda tek bir plaj olmadığı ifade edilerek, dördüncü kesimde, dünyanın belli başlı plaj ve plaj şehirleri sayılmakta ve medenî ölçülere göre plajın ne olduğu açıklanmaktadır. Beşinci kesimde ise, Türkiye'nin durumu genel başlığı altında, bu koy bütün İngiltere sahillerine bedeldir. Türkiye'nin diğer özellikleri, rakamların söylediği gibi konular ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir.

Beşinci Bölüm, «Türkiye'nin Turizm Bakımından Olanakları ve Eksiklikleri » başlığını taşımakta ve burada, birinci kesimde, olanaklar, eksiklikler, İstanbul'da plaj durumu gibi konular ele alınmaktadır. İkinci kesim, plajlar nasıl yapılmalı, nasıl hazırlanmalı, taşıma kumla plaj yapılabilir konularını kapsamaktadır. Üçüncü kesimde, İstanbul ve yöresinin Türk Turizmi bakımından büyük önemi başlığı altında, Bulgaristan'a gelen turistlerin İstanbul'a da geleceği, Boğazda küçük Acapulco örneklerinin varlığı, Kalamış Koyu, bir medenî tedbir, fosseptiklerle yetinilebileceği, İstanbul'da plaj olmaya müsait diğer yerler, İstanbul yüzmeye de eğlenmeye de olanak veren mükemmel bir kent olmalıdır. Sulu Kule dans ve çalgı ekiplerinin geliştirilmesi konuları işlenmektedir. Dördüncü kesimde, Millî Emlâk İdaresinin tutumu ve ne yaptığı başlığı altın-

da, turizm için Anayasa'da değişiklik gerek, güzel deniz ve göl kıyıları yabancı ülkelerde de tüm halkın yararlanmasına açıktır, işte misal gibi konular ele alınmaktadır. Beşinci kesim «Ek Olanaklar» başlığını taşımakta ve burada, yüzme havuzları, Adana'lı yüzücülerin sırrı, Turizmin gelişmesinde hareket sağlayan tezahürler olarak; fuarlar, festivaller, kongre ve konferanslar, folklor, sergiler (moda sergileri) işlenmektedir. Altıncı kesimde, «İzmir Bölgesi Olanak ve Eksiklikleri ve Neler Yapıla-bileceği» başlığı altında «Koca İzmir'in plajı yok» K. adası gibi konular incelenmektedir. Yedinci kesim, «Turizm Sanayimizin Doğal Sermayesini Teşkil Eden Diğer İlginç Plaj ve Sahil Bölgelerimiz» başlığını taşımaktadır. Sekizinci kesim ise Marmaris İlçesine hasredilmiş bulunmaktadır. Burada Marmaris'in mevkii ve avantajları, yolu, halihazır durumu Marmaris'te ne yapılmalıdır. «Turizm uzmanları Marmaris hakkında ne diyor,» «Marmaris için bir şarkı», «Marmaris'te örnek bir tesis» gibi konular açıklanmaktadır.

Altıncı Bölümde, «Turistik Tesislerimiz Nasıl Olmalı ve Nasıl Bir Olumlu Zihniyetle İşletilmelidir.» Genel başlığını taşımaktadır. Bu bölümün birinci kesimi «Ucuz, Temiz ve Servisi iyi

Turistik Siteler Gerekli.» başlığı altında, «Avrupalı turistlerle halkımız kaynaşabilmelidir.» «adam başına 3 dolara yatak», «vaktiyle Almanların müşteri ve piyasa tutma işinde verdikleri misal» gibi konular işlenmektedir.

Kitabın Yedinci Bölümünde, Turizmle ilgili bazı mevzuatın temel hükümleri ele alınmakta ve birinci kesimde, çeşitli kanunların turizmle ilgili hükümleri kuruluşlar itibarıyla açıklanmaktadır. İkinci kesim, plajlarımızda ve kıyı bölgelerimizde yabancıların toprak ıktisabını öngören mevzuatımıza hasredilmiş bulunmaktadır. Üçüncü kesim, «Niçin» başlığını taşımakta ve burada, turizmi geliştirmenin daha kolay olduğu, bir profesörümüzün teknoloji ithaline ilişkin görüşleri işlenmektedir.

Sekizinci Bölüm, «Karma Ekonomi Sistemi İçinde Turizm Politikasının Esasları» genel başlığını taşımakta ve birinci kesiminde, dengeli kalkınma ilkesi Millî Ekonominin bütününe kapsamı ilkesi, «plânli ekonomimiz devamlıdır, kademe, kademe cereyan eder.» «safha safha plânlama metodu» gibi konular ele alınmaktadır. İkinci kesim, «Birinci ve İkinci 5 Yıllık Kalkınma Plânlarında turizm sektörü ile ilgili olan hüküm, karar ve tahminlerin belli başlıları,» başlığını taşımakta ve burada, ilkeler bakımından, he-defler ve tahminleri konuları işlenmektedir. 3. kesimde, Türkiye'de uygulanan yatırım politikası içinde turizmin yeri başlığı altında, İkinci Beş Yıllık Plân döneminde

sabit sermaye yatırımlarına sektör- lere dağılımı konusu İncelen- mektedir. Dördüncü kesim, Türki- ye’de uygulanan genel ekonomi politikası içindeki teşvik tedbirleri ve turizm başlığını taşımakta ve burada, yatırım indirimi, turizm kredisi, turist döviz kuru politikası, devalüasyonun etkileri, turizm için yapılan ithalâta kolaylıklar ,turis- tik bölgelere yapılacak yatırımların teşviki, turizm sektöründe yabancı sermaye gibi konular etraflı olarak İncelenmektedir.

Kitabın Dokuzuncu Bölümü, 1970 ve 1971 Programlarının analizine ayrılmakta ve birinci kesiminde, konaklama tesisleri, dış seyahatların pahalanması konuları ele alınmaktadır. Üçüncü kesim D.P.T. nin Turizm konusunda 1970 yılında öngördüğü tedbirler, 1971 yılı için D. P. T.’nca Turizm Konusunda alınması öngörülen tedbirler, tedbirlerin yerine getiril- mesi olanakları, göstergeler ne diyor konularına ayrılmış bulun- maktadır. Ayrıca bu kesimde yer alan bir takım tablolarla istatistiki bilgiler de verilmektedir. Örneğin : Yurdumuza gelen yabancılar, turizm ve dış seyahat gelir ve giderleri, yurt dışına çıkan vatandaşlar, dış seyahat ve turizm gelir ve giderleri, faaliyette bulunan turizm müessesesi belgeli konaklama tesislerinin cinsi ve sayısı, Türkiye’ye gelen yaban- cıların ulaşım vasıtalarına göre dağılımı, Devlet İstatistik Enstitüsü 1969 yılı turizm istatistiklerinin

ortaya koyduğu diğer bazı bilgiler gibi...

Onuncu Bölüm, «Turizmle ilgili Olarak Hükümetin Alması Gereken Bazı Genel ve Özel Tedbirler» başlığını taşımakta ve birinci kesiminde, hükümetlerin genel olarak aldıkları tedbirler, i- kinci kesimde, bizde alınması ge- rekli diğer tedbirler, «Turizm alan- ında görevli yeni bir İktisadî Dev- let Teşebbüsü Kurulmalıdır.» Yur- dumuzun genel İktisadî ve hukukî çerçevesi içinde kamu sektörü ile özel sektörün yeri ve turizm ala- nındaki durumları, kurulması öne- rilen İktisadî Devlet Teşekkülünün nasıl ve ne gibi elemanlarla kurul- ması gerektiği, personel sorunu, Anayasal titizlik, sağlıklı teşeb- büsler kurulması, turizmde Örgüt- lenmenin önemi ve benzeri konular ele alınmaktadır. Üçüncü kesim turistlerin genel güvenlik ve emni- yetleri başlığını taşımakta ve bura- da, turiste güler yüz gösterilmesi, asayiş konu- lan, dördüncü kesim- de, eski uygarlık kalıntıları ve bun- ların İslahı, bazı tarihsel ve arkeo- lojik eser ve kalıntılarımızın isim ve yerleri konuları işlenmektedir. Beşinci ke- sim, turizm işinde ça- buk davranılması, bölgemizin özel- liklerine uygun diğer bazı turist- lerin de cezbedilebilmesine çalı- şılması konulan ve turizm ve Orta -Doğu ihtilâfı bazı marjinal turist- lerin de cezbedilebileceği konuları inceleme olanağı sağlamaktadır. Altıncı kesimde,

turistik pilot bölgeler, turizmde yaz aylarında yüksek öğrenim öğrencilerinden yararlanma işi ve genel turizm eğitimi başlığı altında, turistik pilot bölgeler, öğrencilerden yararlanma ve genel turizm eğitimi konuları işlenmektedir. Yedinci kesim, taksi otomobillerinin durumu nedir, ne yapılması gerekli bulunmaktadır, başlığını taşımakta ve burada, dolmuşlar, taksiler, hastalığa teşhis konulması, tedavi çareleri, taksimetrelerin kullanılması nasıl sağlanacağı konuları incelenmektedir.

Kitabın Onbirinci Bölümü, «Bütün bu Yazdıklarımız Muvacehesinde Yurtdaşlarımızın Hayat Seviyelerinin Yükseltilmesi ve Mutluluklarının Arttırılması Nasıl Sağlanabilir?» genel başlığı altında, birinci kesim olarak, turizmin gelişebilmesi için gerekli kanunî hükümlerden yararlanılmasının şart olduğu konusu, ikinci kesim ise, turizm endüstrisini kendimizin bizzat kurup işletmemiz gereği ve bunun çok rasyonel bir şekilde yapılması konuları ele alınmaktadır.

Onikinci Bölüm, «Turizmde de, Ekonomik Kalkınmada da Yapılacak Esas Şey Bir İktisadî Mücadele Kazanmaktadır, «başlığını taşımakta ve Dünya Bankasına göre Türkiye'nin yıllık gelişim hızları işlenmektedir.

Kitabın Onüçüncü Bölümü, «Öğrendiğimiz Hususların Özü ve Özeti» başlığını taşımakta ve birinci kesiminde Türkiye'ye en

kısa yoldan en seri şekilde, en çok dövizin turizmden kazandırılabilceği, önce insan unsuru ve kadro, kamu yararı ve gerekli mevzuatın çıkarılması, turizmde yabancı eline ihtiyaç olmadığı çabalarımızın küt-le ve kitle turizmine dönük olması gerektiği, öncelikle İstanbul ve yöresi üzerinde durulması, karayolundan gelecekler, turizmde kalifiye eleman fıkdanının giderilmesi çareleri, turizmde uçakların rolünün gittikçe arttığı, olumlu propagandanın nasıl yapılacağı konuları etrafı bir şekilde işlenmektedir. İkinci kesimde ülkemize her cezbettığımız turisti tekrar çekmeye gayret etmemiz gerektiği, bunun nedeni, devlet büyüklerinin turizm hakkındaki sözleri, Yugoslavya misali, mucizenin ilk şartının plajlar olduğu konuları açıklanmaktadır.

Kitabın son bölümü olan On-dördüncü Bölüm, «Diğer Önemli Hususlar»'a ayrılmış bulunmaktadır. Birinci kesim, kola cinsi yabancı gazozların turizmdeki rolü konusuna hasredilmektedir. İkinci kesimde, Batı Avrupa Devletlerinin gittikçe daha fazla dış turizme rağbet etmekte oldukları buna göre hazırlıklar yapılması gerektiği belirtilerek, temizlik ve güzelliğin evvelâ evimizde olması gerektiği, her işte kalite ve ucuzluğun gerekli olduğu, bir zorun, çöplerin üstü kapalı varillere konması gerektiği konuları işlenmek-

tedir. 3. kesim, Briç ve balık tutma meraklısı olan turistlerin de cezbedilebilmesi için tarafımızdan neler yapılabileceği konusuna ayrılmakta ve burada, balık ve ıstakoz, briç oyununun menşeinin Boğaziçi olduğu, balık tutma gösterileri, propaganda filmleri, turizm alanında müteşebbislerin tutumu ne olmalıdır, «kredi ile uçak yolculuğu gibi ikonular ele alınmaktadır. Dördüncü kesimde, turistlere yapılacak bazı önemli ekonomik propaganda ve buna ilişkin tedbirler başlığı altında balık lokantaları, tütün ve sigara hakkında bir kaç söz, en iyi makina, en iyi paketleme, en iyi tütün gerektiği, tütünün ham olarak ihracının bize ne kazandırdığı konuları işlenmektedir. Beşinci kesim, turizm inşaa ve yapım plânlarında öngörülen iş bitimi sürelerinin gerektiğçe kısaltılması konusunu incelemektedir. Altıncı kesimde, turistik mal ve hizmet

fiatlarında indirimler yoluyla turizm sezonunun uzatılması olanakları, turistik fiatların dondurulması konuları ele alınmakta ve genel sonuçta ise turizmde mucizeyi yaratma zorunluluğu ve yararlanılan kaynaklar açıklanmaktadır.

Önsöz ve içindekiler hariç, 339 sayfa hacminde olan eser, 25 lira bedelle satılmaktadır. İdareciler ve uygulayıcılar için yararlı olan kitaptan edinmek isteyenler, Kemal Özbilgi - Bardacık Sokak Granit Ap. No : 102/6, Küçükkesat — Ankara veya Gül Yayınevi — Kızılay — Çelikkale Sok. No : 11 Ankara, yahut, Minnetoğlu Kitabevi — Çağaloğlu Meydanı — İstanbul adreslerinin birinden sağlayabilirler.